

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΔΙΩΞΗ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ ΤΗΣ
ΚΑΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΑ

ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΤΗΣ
ΠΟΛΗΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΝΙΚΗΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ ΠΡΟΚΟΠΗΣ

30/09/2007

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία έχει σαν στόχο τη διερεύνηση των αποτελεσμάτων των δικών κατά των δοσιλόγων .Η προσπάθεια για ιδεολογική και πολεμική επικράτηση των δύο “στρατοπέδων”, δεξιάς και αριστεράς, που είχαν δημιουργηθεί, θα είναι το δεύτερο στοιχείο που θα βοηθήσει στην ανάλυση των διαδικασιών στο δικαστήριο. Τα πρακτικά των δικών του 1945 και η παράλληλη ανάγνωση των εφημερίδων της εποχής, θα αποδείξει το πραγματικό διακύβευμα πέρα από όποιες νομικές διαδικασίες. Οι δίκες αδυνατούν από μόνες τους να εξηγήσουν συμπεριφορές, κρίσεις και στερεότυπα.

Η έρευνα επεκτάθηκε και σε αρχεία του Αγγλικού Υπουργείου Εξωτερικών αλλά και σε Γερμανικά αρχεία της Κατοχής ούτως ώστε τα συμπεράσματα να είναι πιο ασφαλή. Η υφιστάμενη, επί του συγκεκριμένου θέματος, βιβλιογραφία παραμένει δύσκολο να διευκρινίσει ορισμένες πτυχές διότι αδυνατεί να κατανοήσει τη σκέψη και τις “ανάγκες” του αντιπάλου γι’ αυτό και δεν αναζητά ερείσματα των πράξεών τους.

Η γενική εικόνα των δικών θα αποδείξει ότι η επιθυμία του λαού για “εκκαθάριση” δεν θα έπρεπε να στηριχθεί στο Ειδικό δικαστήριο. Για την Πάτρα, τα αποτελέσματα των διώξεων, και τα συμπεράσματα των εφημερίδων δεν θα αποτρέψουν τη μετέπειτα σύγκρουση, εφόσον Αντιστασιακοί θα καταδικαστούν ως δοσίλογοι και δοσίλογοι θα αθωωθούν ως Αντιστασιακοί.

Το στοιχείο της συμμετοχής στην Αντίσταση, θα χρησιμοποιηθεί από το δικαστήριο και από εφημερίδες ως άλλοθι τον πρώτο χρόνο για να αθωωθούν κάποιοι και ως επιβαρυντικό στοιχείο, το δεύτερο χρόνο για να καταδικαστούν άλλοι.

Η Αντίσταση κατά του κατακτητή θα πάψει την περίοδο εκείνη τουλάχιστον να θεωρείται “καθολική”. Τα ερείσματά της θα θεωρηθούν προδοτικά. Θα τεθεί το ερώτημα : ποιος τελικά έκανε Αντίσταση; Βασικές κοινωνικές δυνάμεις είναι αλήθεια ότι κατά ένα μεγάλο μέρος τους, θα απουσιάσουν από οποιαδήποτε μορφή Αντιστασιακή δράση.

Αντίθετα, το δικαστήριο θα επιμείνει ιδιαίτερα το 1946, στο να αποδείξει ότι η Αντίσταση ήταν μέρος της προσπάθειας κατάληψης της εξουσίας από το ΕΑΜ. Οι λόγοι που οδήγησαν τις λεγόμενες “Εθνικές” ομάδες να δράσουν, δεν θα διερευνηθούν από το δικαστήριο. Οι ίδιες αλλά και οι συγγενείς σ αυτές ιδεολογικά

δυνάμεις θα κυριαρχήσουν πολιτικά τουλάχιστον μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1950.

Οι κληρονόμοι της εξουσίας μετά τη δικτατορία του Μεταξά, θα αναδειχθούν από την πολιτική αντιπαλότητα που γέννησε η Αντίσταση και τη στρατιωτική αντιπαράθεση που αναπτύχθηκε στον εμφύλιο πόλεμο.

Καταλυτικό ρόλο στην επικράτηση συγκεκριμένων κοινωνικών δυνάμεων θα παίξουν οι Βρετανοί που κατάφεραν να θέσουν την χώρα υπό τον έλεγχό τους με κύριο όπλο την αντιπαλότητα “δεξιών” και “αριστερών”, σχέδιο που δεν πρόλαβαν να πραγματοποιήσουν οι Γερμανικές δυνάμεις, αν και το είχαν πρώτες με προσοχή οργανώσει.

I. ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

Της ανάλυσης των πρακτικών των δικών αλλά και της στάσης των εφημερίδων προς αυτές , χρειάζεται ίσως να προηγηθεί η παρουσίαση ορισμένων ιστορικών στοιχείων για την πορεία της κάθε εφημερίδας που μελετήθηκε .Πολλά από αυτά τα στοιχεία δείχνουν τον πολιτικό και ιδεολογικό προσανατολισμό αλλά και τα αίτια της στάσης που τήρησαν οι εφημερίδες απέναντι στο δοσιλογικό φαινόμενο. Πηγή για τη μελέτη αυτή αποτέλεσαν αρκετές εφημερίδες της Πάτρας .Η προσπάθεια ωστόσο επικεντρώθηκε σε τέσσερις , αντιπροσωπευτικές των ιδεολογικών “ρευμάτων” της πόλης, εφημερίδες :

1. τον **“ΝΕΟΛΟΓΟ ΠΑΤΡΩΝ”**
2. την **“ΣΗΜΕΡΙΝΗ”**
3. τον **“ΕΘΝΙΚΟ ΚΗΡΥΚΑ”** και
4. την **“ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ”**

Αρκετές πληροφορίες εντοπίστηκαν και σε άλλες εφημερίδες , όπως η **“ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ”** και ο **“ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ”** .Η ολοκλήρωση της εργασίας απαίτησε και τη μελέτη Αθηναϊκών εφημερίδων της περιόδου όπως **“Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ”** και **“ΤΟ ΒΗΜΑ”**

Ο **“ΝΕΟΛΟΓΟΣ ΠΑΤΡΩΝ”** έζησε 80 περίπου χρόνια. Ημερήσια πρωινή εφημερίδα από την πρώτη μέρα της εκδόσεώς της (15 Αυγούστου 1894), είναι δημιούργημα του Ιωάννη Π. Παπανδρόπουλου (1869-1948). Σε ηλικία 25 ετών ,ο Παπανδρόπουλος ίδρυσε τον **“ΝΕΟΛΟΓΟ”** -την δεύτερη μετά την **“ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ”** καθημερινή εφημερίδα των Πατρών- αλλά την πρώτη που εκδόθηκε εξαρχής ως ημερήσια εφημερίδα.

Ο Ιωάννης Παπαλουκάς τον Αύγουστο του 1894 προτείνει στον Παπανδρόπουλο να εκδώσουν καθημερινή εφημερίδα. Η πρόταση του έγινε δεκτή και με τη βοήθεια του Ιωάννη Χαϊδόπουλου εκδόθηκε η εφημερίδα. Τον τίτλο **“ΝΕΟΛΟΓΟΣ ΠΑΤΡΩΝ”** επέλεξε ο Παπανδρόπουλος.

Το πρώτο φύλλο της νέας εφημερίδας κυκλοφόρησε στις 15 Αυγούστου 1894, τετρασέλιδο, μικρού σχήματος. Η υποδοχή που συνάντησε από το κοινό ήταν απογοητευτική. Τα ταμεία της εφημερίδας αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στα χρέη και το ποσό του ελλείμματος ήταν μεγάλο. Ο Παπαλουκάς και ο Χαϊδόπουλος

πρόσφεραν τότε στον Παπανδρόπουλο τα μερίδιά τους. Ο Παπανδρόπουλος δέχτηκε και έτσι από τα τέλη Σεπτεμβρίου 1894 έμεινε μόνος ιδιοκτήτης του “**ΝΕΟΛΟΓΟΥ**”.

Παρ’ όλες τις δυσμενείς συγκυρίες είναι χαρακτηριστικό ότι η κυκλοφορία του “**ΝΕΟΛΟΓΟΥ**” σημείωνε αλματώδη αύξηση σε εποχές σημαντικών γεγονότων, κι αυτό γιατί τα κάλυπτε κατά τον πληρέστερο δυνατό τρόπο. Στη διάρκεια του πολέμου του 1897 η κυκλοφορία του έφτασε τις 10.000 περίπου φύλλα την ημέρα.

Από τους Βαλκανικούς πολέμους (1912-13) και έπειτα, ο Παπανδρόπουλος άρχισε να απολαμβάνει τους καρπούς του μόχθου του –όπως έγραψε ο ίδιος στις αναμνήσεις του.

Στην πολιτική ο “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**” ήταν μετριοπαθής. Ανεξάρτητος στην αρχή, δέχτηκε με επιφύλαξη την εμφάνιση του Ελευθέριου Βενιζέλου στην πολιτική σκηνή, αλλά από το 1912 ως και το 1936 που κηρύχτηκε η δικτατορία Μεταξά, υποστήριζε ανεπιφύλακτα το κόμμα των Φιλελεύθερων.

Ο Ιωάννης Παπανδρόπουλος πέθανε στις 12 Οκτωβρίου 1948. Λίγα χρόνια πριν το θάνατό του είχε παραδώσει τη διεύθυνση της εφημερίδας στον γιο του Παναγιώτη. Ο “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**” έπειτα από οικονομικές ατυχίες διέκοψε την έκδοσή του το 1972. Το τελευταίο του φύλλο εξέδωσε στις 24 Δεκεμβρίου 1972.

Ο Χρίστος Ριζόπουλος (ένας από τους διαπρεπέστερους Πατριούς δημοσιογράφους και ιδρυτής της εφημερίδας “**ΗΜΕΡΑ**”) έγραψε το 1940 ότι ο “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**”, υπό τη διεύθυνση του Ιωάννη Παπανδρόπουλου διακρινόταν για *«ακριβολογία στις ειδήσεις, ευσημολογία στις εκφράσεις, προσοχή, αμεροληψία και μετριοπάθεια»*.¹

Η “γέννηση” της επόμενης εφημερίδας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η εφημερίδα “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**”, εκδόθηκε από το Σωματείο Τυπογράφων, στη διάρκεια απεργίας των εργαζομένων στις ημερήσιες εφημερίδες το έτος 1925. Η συμμετοχή τους στην απεργία αυτή ήταν καθολική.

Επί ένα μήνα (1 Φεβρουαρίου έως 3 Μαρτίου) δεν εκδόθηκε καμία τοπική καθημερινή εφημερίδα. Οι απεργοί ζητούσαν να αυξηθεί η τιμή φύλλου από 50 σε 60 λεπτά και το δεκάλεπτο να περιέρχεται εξ ημισείας στα σωματεία των τυπογράφων και των συντακτών. Της “**ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ**” δεν σώζεται ούτε ένα φύλλο και είναι άγνωστο πόσους αριθμούς εξέδωσε στη διάρκεια της απεργίας. Μετά τη λήξη της οι

---

¹ Πολίτης Ε. Νίκος, *Χρονικό του Πατραϊκού τύπου*, 1840-1940, Πάτρα 1984, σελ. 116, 117, 125, 126

άλλες εφημερίδες τις ελάχιστες φορές, που τη μνημόνευσαν απέφυγαν να αναφέρουν τον τίτλο της. Την αποκαλούσαν “εφημερίδα των απεργών”.

Τον τίτλο της εφημερίδας παραχώρησε το σωματείο εργατών Τύπου Πατρών το 1945 σε Συνεργατική Εταιρεία, που είχαν ιδρύσει 12 τυπογράφοι, όταν έπειτα από απεργία απολύθηκαν ή αποχώρησαν, από τον “**ΝΕΟΛΟΓΟ ΠΑΤΡΩΝ**”. Από τη Συνεργατική αυτή εκδόθηκε από 14 Μαρτίου 1945 έως 15 Αυγούστου 1951 η “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**, Πρωινή ανεξάρτητος εφημερίς Πατρών”. Τη διεύθυνσή της είχε αναλάβει ο δημοσιογράφος Χρίστος Α. Ριζόπουλος που έγινε μέλος της εκδοτικής εταιρείας. Στα χρόνια που κυκλοφορούσε η “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**” ήταν η μόνη εφημερίδα της Πάτρας που υποστήριζε τα κόμματα του δημοκρατικού κέντρου και της μη κομμουνιστικής αριστεράς.² Σε μια εποχή δύσκολη κατόρθωσε να αποκτήσει κύρος και να κερδίσει συμπάθειες και μεταξύ των πολιτικώς αντιφρονούντων. Μετά τη διακοπή της “**ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ**” ο Ριζόπουλος εξέδωσε την εφημερίδα “**ΗΜΕΡΑ**”.

Μία από τις εφημερίδες που υποστήριζαν ακραίες ιδεολογικές θέσεις ήταν ο “**ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ**”. Ο “**ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ**”, άρχισε την έκδοσή του στις 30 Νοεμβρίου 1934, ως “**TAXYΔΡΟΜΟΣ «πρωινή πολιτική εφημερίς»**”, με διευθυντή τον δημοσιογράφο Θέμη Σωτηρίου. Η εφημερίδα ανήκε σε ανώνυμη εκδοτική εταιρία, αλλά δεν ευδοκίμησε. Μετά από μικρή διακοπή αναβίωσε ως συνεργατική του προσωπικού και τελικά περιήλθε στον Ανδρέα Βρή, του οποίου το όνομα αναγραφόταν στην προμετωπίδα της εφημερίδας ως ιδιοκτήτη και διευθυντή. Αρχισυντάκτης της εφημερίδας ήταν ο Βρασίδης Λευτάκης, δημοσιογράφος που αρθρογραφούσε, έγραφε χρονογραφήματα και έκανε εντυπωσιακές καμπάνιες.

Στο διάστημα που μεσολάβησε από την έκδοσή του ως τη δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου 1936, ο “**TAXYΔΡΟΜΟΣ**” ήταν αντιβενιζελική εφημερίδα που με νευρώδη αρθρογραφία υποστήριζε πολλές φορές αδιάλλακτες θέσεις.

Όταν τον Νοέμβριο 1944 η κυβέρνηση της Απελευθερώσεως απαγόρευσε την έκδοση των εφημερίδων που έβγαιναν κατά την Κατοχή, στη θέση του “**TAXYΔΡΟΜΟΥ**” εκδόθηκε ο “**ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ**” που αργότερα έγινε εβδομαδιαίος και συνέχισε την έκδοσή του ως σήμερα με διευθυντή τον Αλέκο Ανδρ. Βρή.³

---

² Πολίτης Ε Νίκος , αδημοσίευτο κείμενο .

³ *Ο.π* , σελ. 214-215

Στην αντίπερα ιδεολογική όχθη , η εφημερίδα “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” , αποτελούσε πολύ συχνά σημείο αναφοράς για τον “ **ΕΘΝΙΚΟ ΚΗΡΥΚΑ**” , εξαιτίας των θέσεων που η πρώτη υποστήριζε. Το πρώτο φύλλο της εφημερίδας “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” εκδόθηκε στις 24 Ιουλίου του 1944. Το τυπογραφείο που την εξέδιδε , βρισκόταν στο χωριό Μπουγά αλλά το μικρό του μέγεθος δεν επέτρεπε στην εφημερίδα να έχει στην αρχή μεγάλο σχήμα.

Στην πρώτη της σελίδα αναφερόταν ότι η εφημερίδα ήταν “**Όργανο του ΕΑΜ Αχαΐας**”. Η κυκλοφορία της “**ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΑΧΑΪΑΣ**” που εκδίδεται κάθε δεύτερη μέρα γρήγορα ανεβαίνει στις 3.000 φύλλα. Στις αρχές Αυγούστου η έδρα της εφημερίδας μεταφέρθηκε στο χωριό Καλούσι.

Στις παραμονές της απελευθέρωσης η “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” παίρνει το δρόμο προς την Πάτρα. Πρώτος σταθμός η Χαλανδρίτσα. Σε λίγες μέρες μεταφέρεται στην Καλλιθέα. Στις 4 Οκτωβρίου, κυκλοφορεί μέσα στην Πάτρα στο μεγάλο σχήμα των εφημερίδων ως “**Όργανο του πολιτικού σχηματισμού των κομμάτων του ΕΑΜ Νομού Αχαΐας**”. Μέχρι τις 10 Ιανουαρίου του 1945 εκδίδεται κανονικά, ώσπου αρχίζει η περίοδος διώξεων της εφημερίδας. Μέχρι το Μάρτιο η “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” δεν μπορεί να κυκλοφορήσει έξω από την Πάτρα, ούτε καν στο Αγρίνιο.

Το βράδυ της 14^{ης} Απριλίου 1945 τα τυπογραφεία Α. Κουλουμπή όπου τυπωνόταν η εφημερίδα καταστρέφονται από αγνώστους. Η “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” διακόπτει την έκδοσή της και κανένα τυπογραφείο δεν δέχεται να εκδώσει την εφημερίδα.

Παρόλα αυτά η έκδοση συνεχίζεται με πρωτόγονα μέσα ως τις 28 Απριλίου 1945 όπου το σκηνικό της καταστροφής επαναλαμβάνεται πιο ‘αποτελεσματικό’ αφού η εφημερίδα διακόπτει την έκδοσή της για καιρό.

Στις 5 Ιουλίου ξαναβγήκε σε μικρό σχήμα και συνέχισε μέχρι την καταστροφή των γραφείων της , στις 7 Οκτωβρίου του 1945 και του τυπογραφείου της και τη δολοφονία του πιεστή Νίκου Σπυρόπουλου, στις 17 Οκτωβρίου του 1945. Μετά από διώξεις και συλλήψεις συνεργατών, προσωπικού και συντακτών της εφημερίδας η κυκλοφορία της διακόπτεται το καλοκαίρι του 1947.⁴

---

⁴ **Ηλίας Παπαστεργιόπουλος, Ο παράνομος τύπος στο Μωρηά στα χρόνια της Κατοχής 41-44**, Αναδημοσίευση από το: Ηλία Παπαστεργιόπουλου, **Ο Μωρηάς στα όπλα** (Εθνική Αντίσταση 1941-44), Εκδόσεις Έρευνα και Κριτική της Νεοελληνικής Ιστορίας, Αθήνα 1965.

II. ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΙΩΞΗΣ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ ΟΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ 1 ΚΑΙ 6 ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥΣ

Το ζήτημα της τιμωρίας των δοσιλόγων απασχόλησε τη Διασυμμαχική Συνδιάσκεψη που συνεδρίασε στο Λονδίνο τον Ιανουάριο του 1942, η οποία και αποφάσισε ότι αυτοί θα διώκονται και θα δικάζονται, και οι αποφάσεις του δικαστηρίου θα εκτελούνται.⁵ Ο Γεώργιος Παπανδρέου στο λόγο της Απελευθέρωσης θα επαναλάβει ότι **“η Εθνική Νέμεσις θα είναι αδυσώπητος”**, εναντίον των προδοτών της Πατρίδας.⁶ Εντύπωση όμως προκάλεσε η διαβεβαίωση του Παπανδρέου ότι: **“δεν πρόκειται βεβαίως εις την Ελλάδα, όπως συνέβη εις άλλας χώρας, περί μεγάλου αριθμού ενόχων.”**⁷ Για τον σκοπό αυτό εγκρίθηκε από το Υπουργικό συμβούλιο την 1^η Οκτωβρίου 1944, Συντακτική Πράξη **«περί επιβολής κυρώσεων κατά των προδοτών»** που δημοσιεύτηκε μετά την απελευθέρωση στο ΦΕΚ της 6^{ης} Νοεμβρίου του 1944. Η προσπάθεια για την υπονόμηση της σημασίας του προβλήματος φάνηκε, εκτός από τον λόγο της απελευθέρωσης και από την αλλαγή του τίτλου στην αναθεωρημένη Συντακτική Πράξη 6 του Ιανουαρίου. Για την νέα Συντακτική Πράξη που εκδόθηκε από την κυβέρνηση Πλαστήρα στις 20 Ιανουαρίου οι δοσίλογοι δεν χαρακτηρίζονταν προδότες αλλά: **“Συνεργασθέντες μετά του εχθρού”**. Η Συντακτική πράξη 6 αποσαφήνισε ορισμένα σημεία αλλά και μετέτρεψε μερικά άρθρα με πιο απόλυτο ή/και αυστηρό τρόπο. Συνεργάτες αποτελούν για τη Συντακτική πράξη:

“όσοι διαρκούσης της Ξένης Κατοχής ανέλαβον τον σχηματισμόν Κυβερνήσεως και την προεδρίαν αυτής τη συγκαταθέσει των εχθρών της Πατρίδος”...

“Όσοι διετέλεσαν Υπουργοί ή Υφυπουργοί των κατά την διάρκειαν της Ξένης Κατοχής Κυβερνήσεων διευκολύναντες [ούτως] το έργον ταύτης”...

---

⁵ Προκόπης Παπαστράτης, “Η εκκαθάριση του Πανεπιστημίου μετά την Απελευθέρωση”, στο **“ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ”**, επιμέλεια Mark Mazower, σελ.73, **Η. Βενέζης**, “Εμμανουήλ Τσουδερός”, ΑΘΗΝΑ 1966, σελ.266-267.

⁶ Παπανδρέου Γεώργιος, **“ Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ”**, Ελληνική Εκδοτική Εταιρία Α.Ε., Έκδοση 3^η, στη σελ. 195 αναφέρει συγκεκριμένα: **“Το Εθνικόν Συμβόλαιον του Λιβάνου επαγγέλλεται σκληράς κυρώσεις κατά των προδοτών της Πατρίδος και των εκμεταλλετών της δυστηχίας του λαού. Η κυβέρνησις επαναλαμβάνει σήμερα, με τον πλέον κατηγορηματικόν τρόπον, την ίδιαν υπόσχεσιν: “ Η Εθνική Νέμεσις θα είναι αδυσώπητος”... και τώρα θα τηρήσει την υπόσχεσίν της.”**

⁷ Παπανδρέου Γεώργιος, **Ο.π.**

“Όσοι κατέχοντες δημόσιαν θέσιν στρατιωτικήν, διοικητικήν, δικαστικήν ή άλλην, εγένετο συνειδητά όργανα του εχθρού ή άσκησαν το λειτουργήμα των προς διευκόλυνσιν του έργου της Κατοχής, κατά τρόπον πειστικόν, δια τον Λαόν, ή οπωσδήποτε διευκόλυναν το έργον της Κατοχής”...

Η παραπάνω διάταξη ισχύει και για τα όργανα της αυτοδιοίκησης, αιρετά ή όχι, ως και τους διοικητές, διευθυντές και υπαλλήλους νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου.⁸

Συνεργάτες με το άρθρο 1 είναι και:

“Όσοι ανέλαβον υπηρεσίαν παρά ταίς Αρχαίς Κατοχής και ενήργησαν κατά τρόπον πειστικόν δια τον Λαόν ή διευκόλυναν το έργον της Κατοχής”...

“Όσοι εγένετο συνειδητά όργανα του εχθρού προς διάδοσιν της προπαγάνδας του, εξαίροντες το έργον του κατακτητού ή προκαλούντες την ηττοπάθειαν παρά τω Ελληνικό Λαώ ή την περιφρόνησιν του Εθνικού ή Συμμαχικού αγώνος”...

“Όσοι κατέδωκαν εις τον εχθρόν Έλληνας ή ξένους υπηκόους ή ενήργησαν δια την ανακάλυψιν ή σύλληψιν των”...

“Όσοι προέβησαν εις πράξεις βίας συμπράξει ή μη μετά των οργάνων των Αρχών Κατοχής εις βάρος Ελλήνων ένεκα της δράσεως των κατά του εχθρού”...

“Όσοι παρέσχον συστηματικώς εις τον εχθρόν πληροφορίας περι κινήσεων ατόμων ή οργανώσεων, εργαζομένων δια τον Εθνικόν ή Συμμαχικόν αγώνα”...

“Όσοι παρημπόδισαν δι’ οιουδήποτε μέσου Εθνικήν ή Συμμαχικήν πολεμικήν εν γένει ενέργειαν”...

“Όσοι εν συνεργασία και με την βοήθειαν του εχθρού εγένετο αρχηγοί ή οδηγοί κινήσεως, τεινούσης εις την προσβολήν της ακεραιότητος της χώρας”...

“Όσοι εκμεταλλευθέντες την μετά του εχθρού οικονομικήν αυτών συνεργασίαν προκάλεσαν ζημίας εις τον Ελληνικόν Λαόν ή Έλληνας Πολίτας ή υπεβοήθησαν οπωσδήποτε την πολεμικήν του εχθρού προσπάθειαν ή απεκόμισαν [ασυνήθη]⁹ οικονομικά ωφελήματα”...

---

⁸ Στην Πάτρα ωστόσο τα όργανα της αυτοδιοίκησης με προεξέχουσα την περίπτωση του κατοχικού δήμαρχου της Πάτρας, δεν διώκονται. Αντίθετα, ο πρώην δήμαρχος διατηρεί το δικαίωμα να υπερασπίζεται τον εαυτό του έναντι των επικριτών του διαμέσου της εφημερίδας “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ” που του παρέχει χώρο και υποστήριξη το δεύτερο μισό του 1945 ενώ ήδη έχουν τελεστεί αρκετές δίκες συνεργατών

⁹ Η λέξη δεν περιέχεται στην Συντακτική Πράξη 6 , αλλά στην 1.

“Όσοι κατά την διάρκειαν της εχθρικής Κατοχής συνεργασθέντες μετά του εχθρού ωφελήθησαν οπωσδήποτε ή εξημίωσαν τον συμμαχικόν αγώνα ή Έλληνας πολίτας ή πολίτας του Συμμαχικού κράτους”¹⁰ ...

Σύμφωνα με το άρθρο 3 της Συντακτικής Πράξης 6 η στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου επέρχεται και στην περίπτωση απαλλαγής “λόγω πλήρους συγχύσεως”¹¹

Με το άρθρο 28 **“κατά των αποφάσεων του Ειδικού τούτου Δικαστηρίου ουδέν τακτικόν ή έκτακτον ένδικον μέσον επιτρέπεται ή η ανακοπή επιτρέπεται μόνον όπου ειδικώς εν τη παρούση συγχωρείται”¹²**

Και τέλος με το άρθρο 31 η χορήγηση αμνηστείας δεν επιτρέπεται. Ωστόσο το άρθρο 32 εισάγει την πιθανότητα Χάριτος που εξετάζει το Συμβούλιο Χαρίτων μόνο σε διάστημα 15 ημερών από την έκδοση της απόφασης. Πέραν αυτού η απόφαση εκτελείται.¹³

Η σύσταση, συγκρότηση, οι αρμοδιότητες και η εκτέλεση των αποφάσεων του Ειδικού Δικαστηρίου καθορίζονται επακριβώς στα άρθρα 9 έως 33.

Με βάση την Συντακτική Πράξη 6 συγκαλούνται τα Ειδικά Δικαστήρια Δωσιλόγων στην Πρωτεύουσα αλλά και σε πόλεις της επαρχίας. Στην Πάτρα το Ειδικό Δικαστήριο συγκαλείται στο Κτίριο του Εφετείου. Τα δικαστήρια αυτά είναι αρμόδια για την προανάκριση, την εκδίκαση και την απόφαση όσον αφορά τα αδικήματα που προβλέπονται από την Συντακτική πράξη αλλά και για όλα τα συναφή προς αυτά κατά τις διατάξεις της κοινής ποινικής δικονομίας. (άρθρο 12)

Ειδικός Επίτροπος διορίζεται ο εισαγγελέας ή αντιεισαγγελέας εφετών ή πρωτοδικών που υπηρετεί στο εφετείο της κάθε περιοχής όπου συγκροτείται Ειδικό Δικαστήριο, ή με απόσπαση από άλλη περιοχή (άρθρο 9). Έχει όλα τα δικαιώματα και καθήκοντα του εισαγγελέα πρωτοδικών, όσον αφορά την εκτέλεση των καθηκόντων που απορρέουν από τη Συντακτική Πράξη 6 (άρθρο 13).

Ο Ειδικός Επίτροπος ασκεί την ποινική αγωγή επί των αδικημάτων, αυτεπάγγελτα ή μετά από προφορική ή γραπτή καταμήνυση. (άρθρο 14)

Όσον αφορά την αποδεικτική διαδικασία εάν υπάρξουν υπόνοιες ότι ένας μάρτυρας ψεύδεται είναι στην διακριτική ευχέρεια του Ειδικού Επιτρόπου η κράτησή

---

¹⁰ ΚΩΔΙΞ ΘΕΜΙΔΟΣ 1945, Βιβλιοθήκη του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, σελ. 6-7

¹¹ Ο.π., σελ. 7

¹² Ο.π., σελ. 11

¹³ Ο.π.

του και η εισαγωγή ενώπιον του δικαστηρίου της **“επί ψευδορκία κατηγορίας”** (άρθρο 25).

Αν ο κατηγορούμενος από την άλλη αθωωθεί, το δικαστήριο πρέπει να αποφανθεί για το αν η καταμήνυση ήταν ψευδής οπότε και εισάγεται προς εκδίκαση η **“επί ψευδεί καταμηνύσει κατηγορία κατά του μηνυτού”** η οποία τιμωρείται με φυλάκιση διάρκειας τουλάχιστον 2 ετών. (άρθρο 26)

III. Η ΠΑΤΡΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

Η Πάτρα την επαύριο της απελευθέρωσης παρουσιάζει την εικόνα μιας πόλης σχεδόν εγκαταλελειμμένης. Οι Γερμανοί κατά την υποχώρησή τους από την Πελοπόννησο έχουν καταστρέψει την σιδηροδρομική γραμμή Κορίνθου-Πάτρας¹⁴ και ενώ η γερμανική φρουρά αποσύρεται στο Ρίο , τα Βρετανικά στρατεύματα έχουν ήδη εισέλθει στην Πόλη.

Το λιμάνι έχει υποστεί καταστροφές από τους Γερμανούς και τα τρόφιμα σπανίζουν¹⁵. Όταν στις 5 Οκτωβρίου του 44 φτάνει στην πόλη ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος ως υπουργικός αντιπρόσωπος της κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας για την Πελοπόννησο, το ΕΑΜ κρατά σε ένα μεγάλο ποσοστό την εξουσία στην επαρχία της Αχαΐας καθώς και στο εσωτερικό της πόλης των Πατρών.

Από το μπαλκόνι του Στρατηγείου του ΕΛΑΣ που είχε εγκατασταθεί στην οδό Μαιζώνος , ο Κανελλόπουλος προαναγγέλλει τα “μεγάλα” και τα “ωραία” που θα έρθουν , μιλώντας στο πλήθος που είχε συγκεντρωθεί στην πλατεία Γεωργίου του Α¹⁶. Η πόλη υποδέχεται την είδηση της απελευθέρωσης με ιδιαίτερο ενθουσιασμό. Οι εφημερίδες της Πάτρας γιορτάζουν την ελευθερία και προαναγγέλλουν τα νέα και σημαντικά γεγονότα. Η “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ” σπεύδει να ευχαριστήσει τους “Μεγάλους φίλους”, όπως τους αναφέρει, τους Βρετανούς . Στο φιλοβρετανικό άρθρο της με τίτλο : “ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ στους ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ μας ΆΓΓΛΟΥΣ”, η εφημερίδα αποτίει φόρο τιμής στους στρατιώτες που έπεσαν ,πολεμώντας μαζί τους, για την απελευθέρωση της πόλης. Το άρθρο ολοκληρώνεται με επιφωνήματα: “**Ζήτω η Βρετανική Αυτοκρατορία , Ζήτω ο Βρετανικός Στρατός.**”¹⁷

¹⁴ Μαρία Σπηλιωτοπούλου- Προκόπης Παπαστράτης συντ., ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ 1940-1944, από τα έγγραφα του Βρετανικού Υπουργείου των Εξωτερικών FOREIGN OFFICE 371, τόμος Β , ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ , Κέντρο Ερεύνης της Ιστορίας του Νέου Ελληνισμού , ΑΘΗΝΑ 2004 , σελ. 608 , 4489.

¹⁵ Ο.π. , σ.641 , 4609.

¹⁶ Κανελλόπουλος Παναγιώτης , ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΚΑΤΟΧΗΣ , 31 Μαρτίου 1942-4 Ιανουαρίου 1945 , ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ “ΕΣΤΙΑΣ” , 3^Η ΕΚΔΟΣΗ . Στην σελίδα 668 ο Κανελλόπουλος αναφέρει πως ξεκίνησε το λόγο του . Λέει χαρακτηριστικά : “ *Ελεύθερη πάλι η πόλη των Πατρών , η πόλη όπου μου έδωσε ο Θεός το δικαίωμα να πρωτοιδώ το φως . Και το ξαναβλέπω σήμερα ως φως ελευθερίας και ξαναγεννιέμαι κοντά σου , λαέ των Πατρών , ξαναβαφτίζομαι μες την πηγή του πόνου σου και της χαράς σου . Του πόνου σου για όσα έπαθες . Της χαράς σου για όσα μεγάλα και ωραία έρχονται*” .

¹⁷ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ , 5 Οκτωβρίου 1944 , στη σελ. 2 αναφέρει χαρακτηριστικά : ... “ *Δεν μπορούμε να ξεχάσουμε τους Μεγάλους μας φίλους*” ... “*Δεν μπορούμε να μη θυμηθούμε πως η Βρετανική Αυτοκρατορία και τώρα και πάντοτε ,και στις χαρές και στις λύπες μας βρέθηκε στο πλευρό μας . Γνωρίζουμε πως γίναμε στόχος της πιο αισχρής συκοφαντίας απέναντι της Αγγλίας.*”

Η απελευθέρωση δεν φέρνει μαζί της μόνο την αναγνώριση και την υποστήριξη στη Μεγάλη Βρετανία όπως την εκφράζει η εφημερίδα. Κυρίως αναγγέλλει την εξαφάνιση των δοσιλόγων από την πόλη : **“Σκουπίδια του Φασισμού , σαρώθηκαν στο πρώτο φύσημα του αέρα της Λευτεριάς...”**. Και οι δύο θέσεις της εφημερίδας που μάλλον επέβαλε ο ενθουσιασμός για την ελευθερία, διαψεύδονται πολύ γρήγορα. Οι διαθέσεις των Άγγλων δεν αργούν να γίνουν αντιληπτές και οι **“προδότες”** εντοπίζονται λίγες μέρες αργότερα να κυκλοφορούν ελεύθεροι.¹⁸

Η ευθύνη για την οργάνωση της μεταπελευθερωτικής Πάτρας βρίσκεται προς το παρόν στα χέρια του ΕΑΜ . Στις 6 Οκτωβρίου του 1944 , η κυβέρνηση διορίζει προσωρινά τον Πέτρο Μαμόπουλο ως Ειδικό Κυβερνητικό Αντιπρόσωπο για την Αχαΐα , τα Καλάβρυτα και την Αιγιαλεία-δηλαδή την Περιφέρεια του Νομού- και τον θέτει υπό τον Κανελλόπουλο¹⁹. Η αντιπροσωπεία του ΕΑΜ και ο Άρης που εκείνη την περίοδο βρίσκεται στην Πελοπόννησο , έρχονται σε συνεχή συνεννόηση με τον Κανελλόπουλο αλλά και με τον Μαμόπουλο αργότερα. Μεγάλη σημασία κατά τη διάρκεια των συζητήσεων δίνεται στο θέμα των δοσιλόγων και κυρίως στο ζήτημα που έχει δημιουργηθεί, για το μέλλον της Αστυνομίας και της Χωροφυλακής και την τύχη του οπλισμού τους.

Ο Μαμόπουλος καταφθάνει με αεροπλάνο από την Ιταλία στην Πάτρα , τα ξημερώματα της 9^{ης} Οκτωβρίου του 1944²⁰. Όπως ο ίδιος αφηγείται στο βιβλίο του, με την απελευθέρωση , το ΕΑΜ **“υποκαταστάθηκε στο παλαιό κράτος. Παρέμεναν όμως τα πλαίσια της παλαιάς διοικήσεως σχεδόν άθικτα ”**²¹ ...

Το έργο του λοιπόν ήταν να επαναφέρει σιγά-σιγά την Διοίκηση στα νόμιμα της πλαίσια, **“παραμερίζοντας και καταργώντας τους θεσμούς της αντιστάσεως”** ... κάτι... **“που απαιτούσε σύνεση, υπομονή και προ παντός Κρατική Δύναμη. Η τελευταία, ή και βασική, ήταν ατυχώς ανύπαρκτη”**, **“το ΕΑΜ δεν ήταν πολύ διατεθειμένο να αφήσει να του διαφύγει η εξουσία”** ... **“Δύο μέσα ήταν νοητά η**

Όμως , την ιερή τούτη ώρα, με όλη τη δύναμη της χαράς και του ενθουσιασμού μας βροντοφωνάζουμε χαιρετίζοντας τους Βρετανούς Συμμάχους μας. Ζήτω η Βρετανική Αυτοκρατορία , Ζήτω ο Βρετανικός Στρατός .Αιώνια τιμή και δόξα στους Βρετανούς που πέσανε στον τρίχρονο απελευθερωτικό μας αγώνα .”

¹⁸ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ , 7 Οκτωβρίου 1944, στη σελ.1 και στο άρθρο με τίτλο: **“Ο ΛΑΟΣ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ”** , αναφέρει χαρακτηριστικά : ... **“ο λαός”** ... **“δεν είναι πια διατεθειμένος να ανεχθή οι προδότες να γυρίζουν ελεύθεροι και να ετοιμάζουν καινούργια εγκλήματα”**... .

¹⁹ Ο.π., σελ .672

²⁰ Ο.π.

²¹ Μαμόπουλος Πέτρος ,ΜΕΡΕΣ ΑΓΩΝΙΑΣ- Αι Πάτριαι κατά την απελευθέρωση , , Αθήναι 1949, σελ. 16

*πειθώ ή η βία. Εφ' όσον εστερούμεθα οργάνων επιβολής, έμενε μόνο η πειθώ. Ζήτημα δηλαδή πολιτικότητας και χρόνου*²². Η βία δηλαδή, εναντίον του ΕΑΜ δεν χρησιμοποιήθηκε ως λύση, σύμφωνα με τον Μαμόπουλο, μόνο και μόνο γιατί δεν είχαν τα μέσα για να την επιβάλλουν. Προς το παρόν η ισχύς του ΕΑΜ δεν επέτρεπε “επίδειξη πυγμής”. Ο χρόνος που περνούσε θα επέτρεπε τον έλεγχο του “αντιπάλου.”²³

Τρεις ημέρες νωρίτερα, ο Μαμόπουλος έχει συναντηθεί στην Ιταλία με τον Leeper, πρέσβη της Βρετανίας στην Ελληνική Κυβέρνηση, και έχει εκφράσει την άποψη ότι το ΕΑΜ θα συνεργαστεί με την κυβέρνηση καθώς δεν έχει την ισχύ να ακολουθήσει οποιονδήποτε άλλο δρόμο. Η ισχύς λοιπόν που το ΕΑΜ στερείται στις 6 Οκτωβρίου, παρουσιάζεται από τον ίδιο ιδιαίτερα ενισχυμένη στις 9 Οκτωβρίου.

Είναι πιθανό ότι ο Μαμόπουλος δεν είχε αντιληφθεί τη δύναμη που είχε ο ΕΛΑΣ στην περιοχή η, αντίθετα, την πλήρη αδυναμία της κρατικής δύναμης, πριν φτάσει στην Πάτρα. Είναι βέβαια εξίσου πιθανό να μην ήθελε να “απογοητεύσει” τον Βρετανό Πρέσβη, όσον αφορά τις εκτιμήσεις του για την κατάσταση στην περιοχή. Άλλωστε η θέση που αναλαμβάνει στην κυβέρνηση είναι ευαίσθητη και απαιτεί αποφασιστικότητα και ευελιξία, χαρακτηριστικά που ο Μαμόπουλος πρέπει να αποδείξει ότι διαθέτει.

Η ιδιαίτερα μεγάλη ισχύ που είχε εκείνη την εποχή το ΕΑΜ φαίνεται κι από ένα ακόμη στοιχείο. Λίγες ημέρες αργότερα το ΕΑΜ υπό την απειλή της αυτοδικίας, απαίτησε τον αφοπλισμό της Χωροφυλακής, που τελικά πραγματοποιήθηκε. Το σώμα παρέμεινε περιορισμένο στη Γεωργική Σχολή. Περί τα μέσα Νοεμβρίου όμως κατόπιν διαταγής της κυβέρνησης, αξιωματικοί και άνδρες μεταφέρθηκαν στην Αθήνα. Ο λόγος για τη μεταφορά εκτίθεται πάλι από τον Μαμόπουλο: **“Η παρουσία τους στην πρωτεύουσα υπήρξε πολύτιμη για την καταστολή του Δεκεμβριανού κινήματος. Η κυβέρνηση από τότε ελάμβανε τα μέτρα της.”**²⁴

Τα Τάγματα Ασφαλείας από την άλλη αφοπλίστηκαν τη νύχτα της 1^{ης} προς 2^{ας} Οκτωβρίου, μετά από διαπραγματεύσεις του ΕΛΑΣ με τους Βρετανούς, και

---

²² Ο.π., σελ. 16-17.

²³ Ο.π., σελ. 17, Ο Μαμόπουλος λέει χαρακτηριστικά: **“Γνωρίζω ότι απεγοήτευσα πολλούς, που προτιμούσαν την πολιτική της πυγμής. Αυτή θα ήταν βέβαια και η ευκολότερη και για μένα. Επίδειξις όμως πυγμής με άδεια χέρια θα ήταν φαιδρότης μάλλον και θα εξέθετε το γόητρο του Κράτους, ιδιαιτέρως ευπαθές, όσο και πολύτιμο, κατά τα πρώτα βήματα της αναστηλώσεως της νομίμου εξουσίας.”**

²⁴ Ο.π., σ. 19

περιορίστηκαν στον Άραξο .Ο οπλισμός τους παρέμεινε στα χέρια των Άγγλων .Η παράδοση του αρχηγού τους Κουρκουλάκου ,επέφερε και την γρήγορη αποχώρηση των Γερμανικών στρατευμάτων που στις 3 Οκτωβρίου διέφυγαν προς το λιμάνι έπειτα από συμπλοκές με τον ΕΛΑΣ και τα Βρετανικά στρατεύματα .Στις 4 Οκτωβρίου οι Γερμανοί πέρασαν στην Στερεά .²⁵

Το αίτημα για την τιμωρία τους ωστόσο ήταν έντονα διατυπωμένο από την ΕΑΜική πλευρά . Η Εθνική Πολιτοφυλακή είχε ήδη ενεργήσει συλλαμβάνοντας δοσίλογους. Οι συλλήψεις ωστόσο διατάχτηκε από τον Μαμόπουλο να σταματήσουν και ο ίδιος συμφώνησε με το ΕΑΜ να ζητείται από εδώ και πέρα η έγκρισή του για οποιαδήποτε σύλληψη στην οποία θα προέβαινε το σώμα ,κάτι που όπως ο ίδιος σημειώνει, τηρήθηκε με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Το πρόβλημα με το άλλο ένοπλο σώμα , την αστυνομία , το ανέλαβε ο ίδιος ο Κανελλόπουλος , αποφασίζοντας το πρωί της 9^{ης} Οκτωβρίου να την θέσει υπό την άμεση δική του διεύθυνση. Η Αστυνομία δεν θα είχε το δικαίωμα πια να ασχολείται με πολιτικές διώξεις αλλά μόνο με ζητήματα τάξης και ασφάλειας.²⁶ Ένα μήνα σχεδόν , αργότερα , η “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” είναι αυτή που στηλιτεύει τη δράση της Αστυνομίας κατά τη διάρκεια της κατοχής αποκαλύπτοντας σε σειρά δημοσιευμάτων το ρόλο και το έργο της .Στο άρθρο της 2 Νοεμβρίου 1944 : “**Η ΔΟΣΙΛΟΓΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ , Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΕΧΘΡΟ**”, η εφημερίδα υποστηρίζει ότι η προδοσία της Αστυνομίας είναι συνεχής την τελευταία δεκαετία. Η Αστυνομία παρέδωσε στους Ιταλούς, και στους Γερμανούς αργότερα: “*όχι μόνο Κομμουνιστές αλλά και Δημοκρατικούς φιλελεύθερους πολίτες που απλώς είχαν αντιταχθεί στην αντιλαϊκή δικτατορία του Γεωργίου και του Μεταξά*”.

Την ίδια ημέρα σε συγκέντρωση αξιωματικών και ανδρών της Αστυνομίας της Πάτρας θα παρευρεθεί για να μιλήσει, ο Πέτρος Μαμόπουλος και ο Ιωάννης Βουρνάς μέλος της Διοικητικής Επιτροπής Πελοποννήσου. Ο σκοπός της επισκέψεώς τους θα αναφερθεί από τον ίδιο τον Μαμόπουλο :

*“**Ηρθαμε να προσπαθήσουμε να αναπτυχθεί πνεύμα συνεργασίας μεταξύ των δύο ενεργών σωμάτων της Εθνικής Πολιτοφυλακής και της Αστυνομίας πόλεων...**”²⁷*

²⁵ Μαχαίρας Ευάγγελος , 50 χρόνια μετά ... , 3^η ΕΚΔΟΣΗ , ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ , ΑΘΗΝΑ 2001, σελ.452-453 .

²⁶ Κανελλόπουλος Παναγιώτης , *Ο.π* , σελ. 672

²⁷ “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” , 3 Νοεμβρίου 1944 , σελ.1

Μέρος του λόγου του Ι. Βουρνά ,κατά την συζήτηση με τους Αξιωματικούς της Αστυνομίας ,θα φιλοξενηθεί την επόμενη ημέρα στην “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” Στη συζήτηση ο Μαμόπουλος έδωσε το λόγο στον Βουρνά ζητώντας από τους Αξιωματικούς να προσπαθήσουν να αναπτυχθεί πνεύμα συνεργασίας μεταξύ της Αστυνομίας και της Εθνικής Πολιτοφυλακής .Ο Βουρνάς αναφέρει ότι δεν βλέπει εχθρικά την Αστυνομία αλλά ζητά το ξεκαθάρισμα της από τους Δοσιλόγους .Γι αυτόν ... **“την ηθική κάθαρση”** ... καλούνται... να την κάνουν μόνοι τους με το να υποδείξουν εκείνους που πρέπει να μην υπάρχουν πλέον ανάμεσα τους . Αυτά όπως λέει : ... **“Απηχούν και εκφράζουν το πνεύμα της Εθνικής Κυβέρνησης”**²⁸ .

Είναι χαρακτηριστικό ότι την ίδια στιγμή που η εφημερίδα απαιτεί ξεκαθάρισμα της **“δοσίλογης”** αστυνομίας, τα ίδια αξιώνει ο Ι. Βουρνάς, εκφράζοντας ουσιαστικά την άποψη του ΕΑΜ όχι όμως ως αντιπρόσωπος της οργάνωσης αλλά ως εκπρόσωπος της Εθνικής Κυβέρνησης . Στο αίτημα αυτό της εκκαθάρισης συναινεί και ο Μαμόπουλος είτε αναγνωρίζοντας τη σημασία του, είτε αποφεύγοντας την ευθύνη να ζητήσει την εκκαθάριση της αστυνομίας ο ίδιος. Στην προκειμένη περίπτωση ο Βουρνάς δεν παραγκωνίζεται αλλά διατηρείται εκφραστής των απόψεων της κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας , που δείχνει να ασπάζεται τη διάθεση για ομοψυχία και Εθνική Ένωση, τουλάχιστον προς το παρόν.

Οι άλλες εφημερίδες δεν φαίνεται να θέτουν θέμα για την Αστυνομία , αλλά ο Μαμόπουλος δείχνει να συμεριζεται τις ανησυχίες του Ι. Βουρνά και τις απόψεις που εκφράζει η **“ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ”**, και να υποστηρίζει το πλήρες ξεκαθάρισμα και τη συνεργασία με την Εθνική Πολιτοφυλακή .Ο Μαμόπουλος , ωστόσο, αναφέρει ότι τελικά η αστυνομία: **“έδειξε ατομία και παραμερίσθη μόνη της”**²⁹ ... Τα λεγόμενά του δείχνουν ότι μάλλον δεν συμφωνούσε με τον Κανελλόπουλο για τον περιορισμό του σώματος μόνο σε θέματα Ασφάλειας .Θα προτιμούσε δηλαδή έναν πιο ενεργό ρόλο γι’ αυτήν τώρα που ήταν αναγκαία για την υπαγωγή του ΕΑΜ στα νόμιμα πλαίσια της Κρατικής Διοίκησης .

Το κενό που δημιουργούν τα ένοπλα σώματα έρχονται να καλύψουν οι Βρετανικές δυνάμεις . Στις 24 Σεπτεμβρίου , έχει ήδη αποβιβαστεί στην Πάτρα η Bucket force με αποστολή την εγκατάσταση **“Προκεχωρημένου Πεδίου Αποβάσεως”** στον Άραξο. Αντίστοιχη επικουρική αποστολή της επιχείρησης

²⁸ αναφέρει ο Βουρνάς συγκεκριμένα : **“ ... Το σώμα το δικό σας παραμένει στα καθήκοντα του . Δεν πρέπει όμως να δείχνετε αλληλεγγύη στους δοσίλογους και σ όσους βαρύνονται μ εγκλήματα και ανήκουν στο σώμα σας”**...ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ , 2/11/44, σελ . 1 , 3/11/44 , σελ. 1.

²⁹ **Ο.π** , σ. 19

“**Μάννα**”³⁰ είχε και η Fox force που αποβιβάστηκε στα Κύθηρα στις 15 Σεπτεμβρίου του 1944 . Στις 9 Οκτωβρίου τμήματά της τελευταίας μπήκαν κι αυτά στην πόλη προς ενίσχυση των ήδη υπαρχόντων.³¹ Η Bucket force και η Fox force , τελούσαν υπό τις διαταγές του ταξιαρχου George Davy των Χερσαίων Δυνάμεων Αδριατικής.³² Οι Βρετανοί , δεν δείχνουν ωστόσο να εμπιστεύονται τους τοπικούς αντιπροσώπους . Είναι χαρακτηριστικό το τηλεγράφημα του Leeper προς το F.O. ,στο οποίο υποστηρίζει ότι ο ίδιος ο Κανελλόπουλος, “**άτομο αδυνάτου χαρακτήρα, έχει εντυπωσιασθεί από την ισχύ του ΕΑΜ και, μάλλον, βρίσκεται υπό την επιρροή του Άρη**”³³ . Ταυτόχρονα , οι Βρετανοί επεμβαίνουν καθοριστικά δίνοντας οδηγίες ,να ακολουθείται προς το παρόν η γραμμή της συναίνεσης και να εντείνεται η προσπάθεια κατάργησης των θεσμών της Αντίστασης, κάτι που αναφέρει και ο Μαμόπουλος . Η Πολιτική γραμμή της Βρετανικής Κυβέρνησης , όπως αυτή εκφράζεται μέσα σε εκτιμήσεις , αποφάσεις που λαμβάνει και προτεραιότητες που θέτει το F.O. , είναι αυτή που τελικά ακολουθείται. Η Βρετανική πολιτική προωθείται στο όνομα της Εθνικής Ενότητας.

Ο Κανελλόπουλος από τη μεριά του συνεχίζει το έργο της προσπάθειας ένταξης των οργανώσεων της αντίστασης υπό τον κυβερνητικό έλεγχο. Σ’ αυτή την προσπάθεια μάλλον εντάσσεται και η κατάργηση της Διοικητικής Επιτροπής Πελοποννήσου και η αντικατάσταση της από επταμελή “ **Προσωρινή Επιτροπή Διοικήσεως Πελοποννήσου**” αφού πρώτα βέβαια είχε υπονομεύσει την πρώτη τοποθετώντας μαζί με τον Ηλείας Αντώνιο , τον Ι. Βουρνά και τον Πέτρο Πετροπουλάκη τους : Β. Στεφανόπουλο, Α. Ηλιοπούλο και Τ. Λαμπρόπουλο .Όπως ο ίδιος θα σημειώσει στο ημερολόγιό του ,η πράξη του αυτή θα εξασφάλιζε την “**οικουμενικότητα**” της επιτροπής .³⁴

Ο Μαμόπουλος τονίζει : “**το ΕΑΜ εφάνηκε μονοπωλούν τη Δημοκρατία χωρίς να παρέχει καμμία εγγύηση αληθινής ισοπολιτείας. Πράγματι την έθαψε.**”³⁵ Και ενώ αργότερα αναφέρει ότι πολλοί από τους συλληφθέντες από την Εθνική Πολιτοφυλακή το άξιζαν ως δοσίλογοι και προδότες σημειώνει ότι “ **Έπρεπε**

---

³⁰ Η επιχείρηση είχε σαν στόχο να διευκολύνει την εδραίωση της Ελληνικής Κυβέρνησης στην Αθήνα κατά την αποχώρηση των Γερμανών και να διατηρήσει το νόμο και την τάξη στην περιοχή αποτρέποντας ενδεχόμενη προσπάθεια κατάληψης της εξουσίας από τον ΕΛΑΣ .

³¹ Σπηλιωτοπούλου –Παπαστράτης , *Ο. π .* , σελ. 675-676

³² Lars Boerentzen, “*Η απελευθέρωση της Πελοποννήσου*” , από το “*Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1940-1950 , ΕΝΑ ΕΘΝΟΣ ΣΕ ΚΡΙΣΗ*” , ΘΕΜΕΛΙΟ , ΑΘΗΝΑ 1984 , σελ.235

³³ *Ο. π .* , σελ 681-682

³⁴ Κανελλόπουλος Παναγιώτης , *Ο. π .* , σελ.674

³⁵ Μαμόπουλος Πέτρος . *Ο. π .* , σελ. 19-20

...να αποτραπεί ο κίνδυνος καταχρήσεως”. Η στάση του αυτή θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως ένα καθαρά , προληπτικό μέτρο , που έδειχνε ωστόσο ότι το ΕΑΜ δεν απολάμβανε στην πραγματικότητα , την εμπιστοσύνη της κυβέρνησης .³⁶

Την υπόθεση των δοσιλόγων την ανέθεσε ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος , ήδη από τις 6 Οκτωβρίου, σε Εξεταστική Επιτροπή, η οποία θα δεχόταν στη Δημαρχία έγγραφες και υπογεγραμμένες καταθέσεις σε βάρος εκείνων που στο διάστημα της κατοχής “*διέπραξαν εγκλήματα και προδοσίες κατά του λαού*”³⁷ . Η επιτροπή όμως δεν λειτούργησε με την δικαιολογία ότι δεν υπήρχε νόμος για εθνοπροδοσία, νόμος που τελικώς δημοσιεύτηκε στις αρχές Νοεμβρίου.

Από την άλλη μεριά όσον αφορά τους συλληφθέντες για δοσιλογισμό από την Τοπική Πολιτοφυλακή που φυλακίζονταν μετά από εξακριβωμένες σχετικές καταγγελίες που είχε στη διάθεσή του το διοικητικό τμήμα της 8ης Ελαστικής Ταξιαρχίας ,δεν ήταν για την ανακριτική επιτροπή επαρκώς δικαιολογημένη η κράτησή τους, με αποτέλεσμα αρκετοί απ αυτούς να αφεθούν ελεύθεροι.³⁸Ενώ λοιπόν οι Βρετανοί δείχνουν να υπολογίζουν τον Άρη και στην συνάντησή του με τον Συμμαχικό Διοικητή Χερσαίων Δυνάμεων Αδριατικής Davy , του ζητούν να συμπληρώσει τους καταλόγους με τους θεωρούμενους ως δοσίλογους³⁹ , σταδιακά , αποσπών από το ΕΑΜ το δικαίωμα της “κρίσης” και της σύλληψης και τέλος υπονομεύουν και το έργο της Εθνικής Πολιτοφυλακής .Οι Βρετανοί αναγκάζονται προς το παρόν να συνεργαστούν μαζί του ώσπου η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας να εδραιώσει τη θέση της .

Στα μέσα του Νοέμβρη διευκολύνθηκαν και αρκετοί ταγματασφαλίτες που ήταν φυλακισμένοι στον Άραξο από τους Άγγλους να δραπετεύσουν με τη βοήθειά τους ,από το στρατόπεδο⁴⁰ . Η Συντακτική Πράξη 1 ωστόσο άρχισε να τίθεται σε ισχύ στις αρχές Νοεμβρίου 1944 .Αντικαταστάθηκε δε και συμπληρώθηκε από την Συντακτική Πράξη 6 της 20ης Ιανουαρίου του 1945 .

---

³⁶ *Ο. π* , σελ . 20

³⁷ “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ”, 7 Οκτωβρίου 1944 , σε άρθρο υπό τον τίτλο : “ΟΙ ΕΝΟΧΟΙ ΘΑ ΔΩΣΟΥΝ ΛΟΓΟ. ΣΧΗΜΑΤΙΣΤΗΚΕ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ”

³⁸ Λάζαρη Κ. Βασίλη , , Πολιτική Ιστορία της Πάτρας , τόμος τέταρτος , 1945-1955 , Αχαϊκές Εκδόσεις , Πάτρα 1990 , σελ.32

³⁹ Σπηλιωτοπούλου –Παπαστράτης , *Ο. π* . , σελ. 669

⁴⁰ *Ο. π*

Στις 13 Νοεμβρίου 1944, ορίστηκε για την Πάτρα ειδικός επίτροπος ο Αντιεισαγγελέας Ξενοφών Κωνσταντόπουλος, που θα ήταν από εδώ και πέρα ο μόνος που θα μπορούσε πια να διατάσσει δίωξη και σύλληψη δοσιλόγων.⁴¹

Την περίοδο των Δεκεμβριανών που ακολουθεί, οργανώνονται από την τοπική ηγεσία του ΕΑΜ συλλαλητήρια και απεργίες με την συμμετοχή του εργατικού κέντρου Πάτρας, των επαγγελματιοβιοτεχνών αλλά και πλήθος κόσμου⁴². Το ΕΑΜ θα καταδικάσει τον επανεξοπλισμό των Ταγμάτων Ασφαλείας, και τα συλλαλητήρια θα συνεχιστούν. Ο κόσμος εκδηλώνει την επιθυμία του για ανεξαρτησία, σχηματισμό κυβέρνησης πραγματικής Εθνικής Ενότητας, αλλά και την συμπαραστάσή του στον **“δοκιμαζόμενο λαό της Αθήνας”**. Οι Βρετανοί από την άλλη, υιοθετούν πιο αποφασιστική στάση. Αναλαμβάνουν τη φρούρηση των δημοσίων καταστημάτων της Πάτρας, πυκνώνουν τις νυχτερινές περιπόλους εγκαθιστούν πυροβολεία και τοποθετούν συρματοπλέγματα.⁴³

Η ΕΑΜική ηγεσία προχωρεί σε συμβιβασμό. Στις 9 Ιανουαρίου του 1945 συμμετείχε σε σύσκεψη που έλαβε χώρα στη Μητρόπολη, υπογράφοντας μαζί με τους εκπροσώπους των συλλόγων, των γιατρών και των δικηγόρων, ψήφισμα, σχετικό με την κατάσταση που επικρατούσε στη χώρα και όπου διατυπώνονταν το αίτημα: **“όπως εν πνεύματι εξυπηρετήσεως των συμφερόντων της πατρίδος καταβληθή πάσα δυνατή προσπάθεια, ίνα εξευρεθή η προσήκουσα λύσις ειρηνικής διευθετήσεως του ελληνικού δράματος”**.⁴⁴

Παρ' όλη την προσπάθεια για εκτόνωση της έντασης οι Βρετανοί αρχίζουν την έρευνα σε γραφεία της Νομαρχιακής Επιτροπής και της Πολιτοφυλακής, καθώς και της Ανταρτικής Επιμελητείας. Όταν την ίδια ημέρα, ο Βλάσης Ανδρικόπουλος, διοικητής του 12^{ου} Συντάγματος του ΕΛΑΣ επισκέφθηκε τον Βρετανό Διοικητή, Ταξίαρχο Μπλόκ για να διαμαρτυρηθεί εκείνος του έδωσε τελεσίγραφο με το οποίο: **“Οι όροι οι προταθέντες εις το 12^{ον} Σύνταγμα προς αποφυγήν αιματοχυσίας της πόλεως των Πατρών (είναι) να εκκενωθή η πόλις των Πατρών απ όλων των υπό**

---

⁴¹ “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”, 14 Νοεμβρίου 1944, σελ.1.στο άρθρο: “ΟΛΟΙ ΟΙ ΔΟΣΙΛΟΓΟΙ ΘΑ ΠΑΡΑΠΕΜΦΘΟΥΝ ΕΙΣ ΔΙΚΗΝ”, παρατίθεται μεγάλο μέρος των ανακοινώσεων του Πέτρου Μαμόπουλου, της προηγούμενης ημέρας.

⁴² 3 Δεκεμβρίου 1944, Γενική απεργία, **Προκήρυξη του Εργατικού Κέντρου Πάτρας** με ημερομηνία 4/12/44, από το: **Βασίλη Κ. Λάζαρη, Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ, ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ, ΑΘΗΝΑ 2006**, σελ.17-19

⁴³ **Ο. π.**, σελ. 21-22,

⁴⁴ Εφημερίδα **ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ**, 10 Ιανουαρίου 1945

τας διαταγάς σας ενόπλων δυνάμεων μέχρι της 6^{ης} πρωινής ώρας της 11^{ης} Ιανουαρίου 1945.”⁴⁵

Ο ΕΛΑΣ υπό την πίεση και των : Θ.Κωνσταντίνου, Β.Ρούφου και Επίσκοπου Θεόκλητου δέχεται να απομακρυνθεί από την Πάτρα. Η αποχώρηση γιορτάστηκε από τον Δικηγορικό Σύλλογο Πατρών με απίστευτες ανακοινώσεις . Ο Σύλλογος εξέφραζε τη χαρά του **“δια την επελθούσαν κατάπαυσιν της εκατονταήμερου δουλείας , ήτις υπήρξε σκληροτέρα της υπό του εξωτερικού εχθρού ασκηθείσης τυραννίας”** .⁴⁶

Η αποδοχή του τελεσιγράφου βέβαια δεν άλλαξε το στόχο και την επιθυμία των Βρετανών . Οι τελευταίοι αμέσως μετά τη συμφωνία καταλαμβάνουν γραφεία **ΕΑΜικών οργανώσεων** καθώς και τα γραφεία της **“Ελεύθερης Αχαΐας”** .Η αντιπαράθεση των Βρετανών με τον ΕΛΑΣ κορυφώνεται με την επίθεση μονάδων αγγλικών στρατευμάτων κατά του 12^{ου} Συντάγματος στα περίχωρα της πόλης δύο ημέρες ύστερα από τη συμφωνία για αποχώρηση από το ΕΑΜ .Οι στρατιώτες τους έχουν πληροφορηθεί ότι ο ΕΛΑΣ σχεδιάζει την επίθεση εναντίον τους και την επανείσοδο στην πόλη⁴⁷ . Ο ΕΛΑΣ ωστόσο λειτουργεί καθαρά προς αποτροπή παρόμοιων με την Αθήνα γεγονότων .Όλες οι προηγούμενες ημέρες αποδεικνύουν την ειλικρινή διάθεση του ,για συμβιβασμό .Αντίθετα οι Βρετανοί επιτίθενται σε αρκετά τμήματα του 12^{ου} Συντάγματος ,χρησιμοποιώντας το πρόσχημα ότι αναμένουν επίθεση από αυτό . Το Σύνταγμα τελικά διαλύεται έπειτα από υποχώρηση στην Ανδρίτσαινα , και παραδίδει τα όπλα του.⁴⁸

Οι Βρετανοί επιβεβαιώνουν με τις ενέργειες τους την διάθεση της κυβέρνησης όπως αυτή εκφράζεται από τον ίδιο τον Μαμόπουλο. Είναι η στιγμή που το κράτος θα λύσει το πρόβλημα της υπαγωγής των θεσμών της Αντιστάσεως σ αυτό, χρησιμοποιώντας τώρα πια τη δύναμη και όχι την πειθώ. Σε αυτή την περίπτωση χρησιμοποιείται η δύναμη των συμμάχων που στηρίζουν απόλυτα την νέα κυβέρνηση και προστατεύουν τα συμφέροντα τους στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο, από μια ενδεχόμενη προσπάθεια του ΕΛΑΣ να πάρει την εξουσία .Οι συμβιβασμοί της Εαμικής ηγεσίας δεν φαίνεται να διασκεδάζουν τους φόβους τους , και ο

⁴⁵ Βασίλης Λάζαρης , *Ο. π.* , σελ .23

⁴⁶ Εφημερίδα ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ , 17 Ιανουαρίου 1945

⁴⁷ Αναφορά του Γ . Μπουραντζή (Μανούσου) Ταγματάρχη Διοικητή 12^{ου} Συντάγματος του ΕΛΑΣ ,13/1/1945 , Αθήνα 2/1/1967, *Αρχείο Α.ΣΚ.Ι.*

⁴⁸ Βασίλης Κ. Λάζαρης ,*Ο.π.* , σελ.27

εκμηδενισμός ακόμα και της μικρότερης απειλής επιλέγεται ως η πιο ενδεδειγμένη λύση , ώστε να μην αντιμετωπίσουν τυχόν προβλήματα στο μέλλον.

Η συμφωνία μεταξύ της διοίκησης του 12^{ου} Συντάγματος του ΕΛΑΣ και των Βρετανών που προέβλεπε την αποχώρηση του από την πόλη της Πάτρας, είναι ουσιαστικά αναβολή της οριστικής σύγκρουσης . Οι Βρετανοί δεν σκοπεύουν να αντιμετωπίσουν ανοιχτά τον ΕΛΑΣ μέσα στην πόλη - αποφεύγοντας ταυτόχρονα και το κακό παράδειγμα της Αθήνας - αλλά σε ένα χώρο που ,ενώ είναι πιο εύκολο για τους αντάρτες , δεν εξάπτει τα Δημοκρατικά πνεύματα του λαού της Πάτρας και είναι εκτεθειμένος στην εύκολη προπαγάνδα .Ο δρόμος για τη βίαιη διάλυση των Ανταρτικών Σωμάτων έχει ήδη ανοίξει από τον Ιούλιο του περασμένου έτους όταν ο Stevens , Βρετανός Αξιωματικός , Σύνδεσμος στην Πελοπόννησο, θεωρεί ότι για να μην καταληφθεί η εξουσία από το ΕΑΜ επιβάλλεται η ενισχυμένη “παρουσία” Άγγλων στρατιωτών και προτείνει την παρουσία 5000 στρατιωτών στην Πάτρα .Η “ποσότητα” αυτή εγγυάται όπως λέει την ασφάλεια. Η πρόταση διαβιβάζεται από τον Talbot-Rice ταγματάρχη του S.O.E. , στον Laskey , υπεύθυνο στο F.O. για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη.⁴⁹

Η πρώτη δίκη του ειδικού δικαστηρίου δωσιλόγων που συστήθηκε στην Πάτρα , γίνεται τον Απρίλιο του 1945 με ήδη βεβαρημένο ωστόσο το κλίμα από τις συνεχείς διώξεις εναντίον του ΕΛΑΣ στην Πάτρα καθώς και με απελευθερωμένους αρκετούς από αυτούς που η Εθνική Πολιτοφυλακή είχε φροντίσει να περιορίσει .Η “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ” ,εφημερίδα όργανο του ΕΑΜ στην Αχαΐα , η οποία ήδη βρίσκεται σε διωγμό ,αφού δεν επιτρέπουν την κυκλοφορία της έξω από την Πάτρα δέχεται ένα χτύπημα χαρακτηριστικό των ημερών που αντιμετώπιζε η πόλη .Το βράδυ της 13^{ης} Απριλίου η διάρρηξη και η καταστροφή των τυπογραφείων Κουλουμπή , διακόπτει την κυκλοφορία της για μερικές ημέρες⁵⁰ . Αυτό είναι και το κλίμα μέσα στο οποίο το δικαστήριο καλείται να δικάσει δωσίλογους που έχουν συλληφθεί και δεν έχουν φύγει από την Πάτρα.

Ο δεξιός τοπικός τύπος , δημιουργεί ένα σαφές αντικομμουνιστικό κλίμα , ανακαλύπτοντας συνέχεια ομαδικούς τάφους αθώων πολιτών που σφαγιάστηκαν από τον “αιμοδιψή” ΕΛΑΣ . Ειδικά μετά τα Δεκεμβριανά, τίθεται η βάση για μια τεράστια αντικομμουνιστική προπαγάνδα

⁴⁹ Σπηλιωτοπούλου- Παπαστράτης , *Ο. π. ,* σελ.407

⁵⁰ Βασίλης Κ. Λάζαρης ,*Ο.π.* σελ.57

Μέσα σε αυτό το κλίμα γενικότερης δυσπιστίας και αντιπαλότητας για τον έλεγχο της πόλης και της εξουσίας που το ΕΑΜ δυσκολεύεται , όντας κυρίαρχο , να την παραδώσει , το Ειδικό Δικαστήριο μόνο προσπαθεί να ξεκαθαρίσει το τοπίο και να δικάσει τους προδότες και τους “ **συνεργασθέντες μετά του εχθρού**” . Τα αποτελέσματα από τις δίκες θα αποδειχθούν κατώτερα των περιστάσεων και δεν θα επαρκούν για την ικανοποίηση του κοινού αισθήματος περί δικαίου.

IV. ΤΟ ΔΟΣΙΛΟΓΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΣΤΙΣ ΤΟΠΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Το φαινόμενο του δοσιλογισμού αντιμετωπίζεται με απέχθεια από τις εφημερίδες των Αθηνών .Η “**ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ**” και “**Ο ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ**” ανυπομονούν για την έναρξη των δικών . Για την “**ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ**” οι «*δωσίλογοι*», οι «*αρχιδωσίλογοι*», οι «*προδότες*», έχουν ήδη καταδικαστεί στη συνείδηση «*της κοινωνίας*»⁵¹ . Γι αυτό η δίωξη τους δεν μπορεί να είναι αντισυνταγματική. Κατά τη διάρκεια της κατοχής έχει ήδη δημιουργηθεί ένα άγραφο δίκαιο το οποίο και αποτυπώνεται στη Συντακτική Πράξη 6. Ο “**ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ**” αξιώνει την παραδειγματική τιμωρία των ενόχων ,όπως συμβαίνει σε όλη την Ευρώπη. Πολλά άρθρα κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση . Στο άρθρο : “**ΕΚΕΙ ΟΠΟΥ ΟΙ ΔΟΣΙΛΟΓΟΙ ΠΛΗΡΩΝΟΥΝ**” , η εφημερίδα αναφέρεται στις έως τώρα 471 καταδίκες σε θάνατο , στη Γαλλία. .Σε άρθρο με τίτλο : “**ΕΚΕΙ ΟΠΟΥ ΟΙ ΔΟΣΙΛΟΓΟΙ ΔΕΝ ΒΡΙΣΚΟΥΝ ΕΛΕΟΣ**”, η εφημερίδα αναφέρεται στο λυντσάρισμα και την εκτέλεση του αστυνομικού επιτρόπου , Ζάκ Μαρσάκ , που κρεμάστηκε έξω από το κτίριο της Αστυνομίας στο Παρίσι .⁵² Με απέχθεια αντιμετωπίζουν το φαινόμενο του δοσιλογισμού και οι εφημερίδες της Πάτρας από τις πρώτες κιόλας ημέρες μετά την απελευθέρωση. Η “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” με αφορμή το κλείσιμο των εφημερίδων που εκδίδονταν κατά την περίοδο της κατοχής αναγγέλλει την πρώτη ενέργεια για τη σύλληψη των προδοτών.⁵³

Η εφημερίδα έχει ήδη από τις 7 Οκτωβρίου τοποθετηθεί για την αντιμετώπιση του φαινομένου, ζητώντας να είναι η Εθνική Πολιτοφυλακή αυτή που θα αναλάβει το έργο της “**ασφάλισης της τιμής, της ζωής, της περιουσίας και της ελευθερίας των πολιτών**” ώστε χωρίς τους προδότες κράτος και λαός να επιδοθούν στο “**μεγάλο έργο της ανοικοδόμησης**” ...⁵⁴ Τα αίτια του φαινομένου του δοσιλογισμού εντοπίζονται από την εφημερίδα στο στόχο που οι ίδιοι οι Γερμανοί είχαν θέσει επιδιώκοντας την διαίρεση του Ελληνικού λαού, κηρύσσοντας την

⁵¹ “**ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ**”, Κυριακή, 11 Φεβρουαρίου του 1945, άρθρο υπό τον τίτλο: «**ΔΕΝ ΑΝΤΙΚΕΙΤΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ Η ΤΙΜΩΡΙΑ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ**».

⁵² “**ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ**”, Κυριακή , 18 Φεβρουαρίου 1945

⁵³ “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” , 31 Οκτωβρίου 1944 , στο άρθρο : “**Άρχισε η σύλληψη των προδοτών. Κλείστηκαν όλες οι Γερμανόδουλες εφημερίδες**”.

⁵⁴ “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**”, 7 Οκτωβρίου 1944, στο άρθρο: “**Ο λαός περιμένει**”

αντικομμουνιστική εκστρατεία. Για την “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ” η συνεργασία με τον εχθρό καλύφθηκε κάτω από τη σημαία του Αντικομμουνισμού.⁵⁵

Το σχέδιο των Γερμανών που είχε ως απώτερο στόχο τη διαίρεση του Ελληνικού Λαού παρουσιάζει και ο “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ” μέσω των ανακοινώσεων του Π. Μαμόπουλου κατά τον οποίον:

“Επί τέσσερα σχεδόν χρόνια η εχθρική κατοχή το παν εμηχανεύθη δια να μας διαλύση ως Κράτος και μας εξουθενώση ως Έθνος. Ευρέθηκαν ατοχώς μερικοί Έλληνες οι οποίοι, επιλήσμονες γενόμενοι του πατριωτικού των καθήκοντος και των Εθνικών Παραδόσεων, συνείργησαν εις τούτο δι’ ενός τρόπου ή δι’ άλλου”.

Η λύση που η εφημερίδα προβάλλει είναι η καταγγελία όλων των δοσιλόγων την οποία και αναγάγει σε Εθνικό Καθήκον όλων. Οι μορφές του Δοσιλογισμού αναλύονται κι αυτές στο φύλλο της 14^{ης} Νοεμβρίου του 1944 του “ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΡΥΚΑ” σε καταδότες και μαυραγορίτες “συνεργασθέντες με τον εχθρόν”. Το κυρίως άρθρο της πρώτης σελίδας αξιώνει ότι “**Όλοι οι δωσίλογοι θα παραπεμφθούν ΕΙΣ ΔΙΚΗΝ**”. Η δίωξη των δοσιλόγων, που για την εφημερίδα είναι “**μικρά μειονότης**” αποτελεί “**ηθική κάθαρση**” για το Έθνος.

Ωστόσο, οι εφημερίδες “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**” και “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**” αν και ακολουθούν κι αυτές το δίπολο πατριώτες-προδότες δεν αναλώνονται σε “μεγαλοστομίες”. Ο λόγος του “ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΡΥΚΑ” παραμένει καθαρά εθνικιστικός και του “ΝΕΟΛΟΓΟΥ” πιο μετριοπαθής, με ξεκάθαρη βέβαια πολιτική στάση που δεν απέχει αρκετά από την προηγούμενη εφημερίδα. Και οι δύο εφημερίδες διατηρούν ένα ιδιαίτερα ενθουσιώδες και πατριωτικό ύφος. Εκεί ακριβώς διατυπώνεται και η άποψη ότι η καταγγελία των δοσιλόγων πρέπει να γίνει κυρίως από τους ίδιους τους πολίτες. Ένα κοινωνικό φαινόμενο σαν κι αυτό επιβάλλει την ανάληψη της ευθύνης από όλους. Όλοι έχουμε: “**υποχρέωση να τους καταγγείλουμε**”.

Τα κείμενα που γράφονται στις εφημερίδες θριαμβολογούν διότι ήρθε η ώρα όλοι αυτοί που “συνεργάστηκαν με τον εχθρό” να καταγγελθούν και να τιμωρηθούν για να ικανοποιήσουν το κοινό αίσθημα περί δικαίου. Ο αριστερός τύπος βέβαια παρουσιάζεται, σαφώς πιο προωθημένος “κατονομάζοντας” τους προδότες του λαού

---

⁵⁵ “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ”, 3 Νοεμβρίου 1944, στο άρθρο: “Για την Εθνική εξυγίανση. Μισθοφόροι των Χιτλεροφασιστών των Ράλληδων και του Γλύξμπουργκ. Συνέχεια των αποκαλύψεων”

σε κάθε σχεδόν αναφορά και θέτοντας ως επιτακτική ανάγκη την “εκκαθάριση” στην Πάτρα, αλλά και σε όλη την Ελλάδα.⁵⁶

Πατριώτες θεωρούνται όλοι οι πολίτες που δεν συνεργάστηκαν με τον εχθρό. Η “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ” ωστόσο αρκετές φορές χρησιμοποιεί την λέξη πατριώτης μέσα σε εισαγωγικά, για να ειρωνευτεί τους δήθεν σωτήρες που αποδείχτηκαν “εθνοπροδοτές”. Το δίπολο πατριώτης-προδότης εμφανίζεται ενισχυμένο ακόμα και στις μετριοπαθείς εφημερίδες, αν και αυτό δεν γίνεται άμεσα αντιληπτό. Απουσιάζει βέβαια από τίτλους άρθρων αλλά απορρέει από το περιεχόμενό τους. Κάθε “προδότης” θα έχει απέναντί του έναν “πατριώτη” που θα πρέπει να είναι σε θέση να τον “καταδώσει” στην αρμόδια αρχή και να κάνει το “εθνικό” του “καθήκον”.⁵⁷ Η Συντακτική Πράξη 1 είναι εκείνη που θα αποτελέσει το μέσον ώστε οι πολίτες να αποδειχτούν “πατριώτες”, να αποδειχτούν “Έλληνες” καταγγέλλοντας τους δοσιλόγους.

Οι εφημερίδες λοιπόν έχουν μέχρι τη δίκη αποτυπώσει στα άρθρα τους ξεκάθαρη εικόνα των ιδεολογικών “στρατοπέδων”. Η πρώτη διάκριση διενεργείται πάνω στο ζήτημα της “συνεργασίας” που διαχωρίζει τους πολίτες σε προδότες και πατριώτες και η δεύτερη διάκριση πάνω στην ιδεολογία διαχωρίζει τους πολίτες σε “δεξιούς” και “αριστερούς” ή ΕΑΜικούς. Η δεύτερη διάκριση είναι αυτή που επιτρέπει στην κάθε εφημερίδα την χρησιμοποίηση του μοντέλου του “προδότη” και του “πατριώτη” αν και δεν είναι ακόμα ξεκάθαρη η μορφή που του προσδίδει. Μέχρι τις δίκες των δοσιλόγων οι “προδότες” για τις μισές εφημερίδες θα είναι “πατριώτες” για τις άλλες μισές, εισάγοντας έτσι το εμφυλιοπολεμικό κλίμα στον τύπο. Αυτό στην αρχή συμβαίνει, χωρίς να χρησιμοποιούνται σκληρές εκφράσεις, από όλες τις εφημερίδες- με εξαίρεση ίσως την “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”- που χρησιμοποιούν την “ανοικοδόμηση” του “Κράτους” για να εισάγουν την ιδεολογική αντιπαλότητα. Και αξιώνουν το “ξεκαθάρισμα” για την είσοδο στην Νέα εποχή. Η “εκκαθάριση” όμως διατηρεί διαφορετικό προσωπείο για την κάθε εφημερίδα. Πάνω σε αυτή τη λογική

---

⁵⁶ “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ”, στο φύλλο της 3 Νοεμβρίου του 1944 και στη σελ. 1, σε άρθρο με τίτλο : “ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΕΣΥΓΙΑΝΣΗ”, αναφέρει χαρακτηριστικά : “Ο Ελληνικός λαός ...ενωμένος...αποφασισμένος...θα τσακίσει κάθε φασιστικό απομεινάρι...” και το φύλλο της 4 Νοεμβρίου του 1944 στη σελ. 2 και σε άρθρο με τίτλο : “ΟΙ ΓΚΕΣΤΑΠΙΤΕΣ ΑΝΑΖΗΤΟΥΝ ΤΟΥΣ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΥΣ ΤΟΥΣ”, αναφέρει : “και στους προδότες, ο θάνατος λέγεται τιμωρία...θα ερθεθούν άραγε πατριώτες συνήγοροί τους ; Σίγουρα όχι.”

⁵⁷ Ο “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ” ωστόσο, χρησιμοποιεί αρκετές φορές τον όρο Εθνικός. Στις 14 Νοεμβρίου 1944, σελ.1 σε άρθρο διαβάζουμε τον τίτλο “ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΘΗΚΟΝ ΕΙΝΕ η καταγγελία όλων ΤΩΝ ΔΩΣΙΛΟΓΩΝ ”

είναι ξεκάθαρη η θέση που διατηρούν και προωθούν οι εφημερίδες αυτές μέχρι τις δίκες της περιόδου Απριλίου-Μαΐου 1945.

Παράλληλα με τα άρθρα αυτά και το γενικό αίτημα προς πάσα κατεύθυνση, να βρεθούν και να τιμωρηθούν οι Δοσίλογοι οι εφημερίδες καταθέτουν τα πρώτα σαφή τους δείγματα, που αυτόματα τις εντάσσουν σε αντίπαλα στρατόπεδα. Η “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” δίπλα από το αίτημα για εκκαθάριση αναφέρεται στην “**Δοσίλογη Αστυνομία**” που συνεργάστηκε με τον εχθρό και “αποκαλύπτει” τη “δράση” της επί κατοχής.⁵⁸ Ακόμα και στο ίδιο άρθρο η εφημερίδα θέτει τους αντάρτες, που προκαλούν τον ενθουσιασμό στο λαό, σε αντιπαράθεση με τους “**διάφορους χαφιέδες των ποικιλώνυμων γκεστάπο**”.⁵⁹

Ο “**ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ**” από την άλλη, στο ίδιο φύλλο που υπάρχει το άρθρο “**περί εκκαθαρίσεως**”, αναδημοσιεύει άρθρο από τον αθηναϊκό τύπο και συγκεκριμένα από την εφημερίδα “**ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΣ**” για το ρόλο των Εαμικών την περίοδο της κατοχής. Σε αυτό αναλύονται “**αποκαλύψεις του Ε. Κουλουμβάκη υπό τον τίτλο: Η αιματηρά δράσις του ΕΑΜ εις Πελοπόννησον και ο ρόλος του αρχηγού του, Μητροπολίτου Ηλείας Αντωνίου**”.⁶⁰

Η “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” συνεχίζει να απαιτεί την εκκαθάριση στηλιτεύοντας τη δράση των σωμάτων ασφαλείας και ο “**ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ**” τη δράση του ΕΑΜ. Το ΕΑΜ ακόμα δεν χαρακτηρίζεται δοσιλογικό, οι πράξεις του είναι μεν “**σκοτεινές**” και “**αιματηρές**”, αλλά επίκειται και ο χαρακτηρισμός του ως “**αντεθνική**”, “**προδοτική**” και τελικά “**δοσιλογική**” οργάνωση.

Εκείνοι που δικάζονται από το Ειδικό δικαστήριο Πατρών τους δύο πρώτους μήνες της δίκης, είναι βέβαια δοσίλογοι για όλες τις εφημερίδες. Όλες αποδέχονται την ενοχή τους πριν καν αυτή αποφασιστεί και για όλες το δικαστήριο θεωρείται, προς το παρόν, ιδιαίτερη ευκαιρία για την “**εκκαθάριση**” την οποία έχουν σε τόσα φύλλα τους απαιτήσει.

Οι κατηγορούμενοι είναι ήδη ένοχοι στη συνείδηση των Πατριών. Τα εγκλήματά τους αποτελούν για τον λαό της Πάτρας “**κοινό τόπο**” που ανεμπόδιστα ξεπηδά και από τις εφημερίδες. Οι κατηγορούμενοι για προδοσία είναι προδότες πέραν πάσης αμφιβολίας και οι συνεργάτες “**τιμωρούνται**” πριν αυτοί τιμωρηθούν,

⁵⁸ “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**”, 2 Νοεμβρίου 1944, σελ. 1

⁵⁹ “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**”, 5 Οκτωβρίου 1944, σελ. 1, στο άρθρο: “**Με τα φτερά της νίκης. Στιγμιότυπα της ελεύθερης Πάτρας**”

⁶⁰ “**ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ**”, 14 Νοεμβρίου 1944, σελ. 1, στο άρθρο υπό τον τίτλο: “**Ο ΑΘΗΝΑΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ επιτίθεται λίαν σφοδρώς δι’ άρθρων του εναντίον του Μητροπολίτου Ηλείας**”

διότι, στην συγκεκριμένη περίπτωση το αίτημα για εκκαθάριση από τον λαό ξεπερνά την επιθυμία της εφημερίδας για καθαρή και αμερόληπτη ενημέρωση, επιβάλλοντας το κοινό αίσθημα περί δικαίου ως ανώτερο της κοινής δημοσιογραφικής πρακτικής. Η εφημερίδα γίνεται η “φωνή του λαού” και παρουσιάζει την τιμωρία που απαιτεί η κοινή γνώμη, η οποία είναι ιδιαίτερα ενισχυμένη και αποφασισμένη, αλλά και σίγουρη για την ενοχή των κατηγορουμένων.⁶¹

Υπό τις συνθήκες εκείνες βέβαια η πρακτική που ακολουθείται δεν είναι ενδεικτική της αξιοπιστίας της εφημερίδας, όπως θα δείξουμε και παρακάτω. Το αίτημα για εκκαθάριση είναι ισχυρό και η συναισθηματική φόρτιση ιδιαίτερη, και δεν αφήνει μεγάλα περιθώρια στους δημοσιογράφους να αποκαλέσουν τους κατηγορουμένους απλά υπόδικους. Οι δημοσιογράφοι λειτουργούν κυρίως ως πολίτες της Πάτρας που είδαν, άκουσαν και έζησαν τα γεγονότα, και δικαίως δυσκολεύονται να αποδεσμευτούν από αυτά. Ο ρόλος τους σαφώς δεν μπορεί να χαρακτηριστεί προπαγανδιστικός διότι διακατέχονται από μια σαφή πολιτική θέση και στάση μέσα στα νόμιμα πλαίσια της πολιτείας, στην οποία οι ίδιοι ζουν και δρουν. Η τυχόν απονεύρωση των άρθρων τους θα ήταν σύμφωνη με τη δημοσιογραφική δεοντολογία αλλά μάλλον θα τους έθετε στο περιθώριο των εξελίξεων. Η έκρηξη των παθών της εποχής εναντίον των “προδοτών” και το αίτημα για εκκαθάριση κυριαρχούν σε όλη την Ελλάδα και δικαιολογούν διάφορους χαρακτηρισμούς και πρόωρες κρίσεις εναντίον των κατηγορουμένων για εθνοπροδοσία.

Η ιδεολογική διάκριση ωστόσο που έχουν εισάγει θα χρησιμοποιηθεί σε όλη τη διάρκεια των δικών για να εξυπηρετήσει το δίπολο δεξιοί-αριστεροί μέχρι και τα μέσα του 1946, όπου θα δικαστεί το ΕΑΜ Αχαΐας ως δοσιλογικό. Οι μάρτυρες κατηγορίας με την πάροδο του χρόνου θα χρησιμοποιούν ως επιβαρυντικό στοιχείο την αντίσταση με το ΕΑΜ, στοιχείο που μέχρι πρότινος δεν συνιστούσε δοσιλογικές πράξεις και συνεργασία. Το στοιχείο αυτό θα επιτρέψει να κριθούν “ελεύθερα” άνθρωποι που αν και ήταν στο αντιστασιακό κίνημα μπορούν πλέον να χαρακτηριστούν δοσίλογοι. Από την άλλη θα οδηγήσει στην αθώωση ανθρώπων που χωρίς να έχουν επιδείξει αντιστασιακή δράση θα αθώνονται με βάση την ιδεολογική τους ταυτότητα και με “τέχνασμα” τη δήθεν συμμετοχή τους στον συμμαχικό αγώνα. Την τελευταία θα σπεύσουν να αποδείξουν οι Βρετανοί εκδίδοντας Αντιστασιακά

---

⁶¹ “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”, 4 Αυγούστου 1945, σελ. 2, “*Ηρchiσεν η δίκη του Τάκη Φραγκόπουλου, ήτο πρώτος συνεργάτης*”, και 20 Απριλίου 1945, σελ. 1, “*Ο ΥΠΕΡ-ΓΚΑΙΜΠΕΛΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΩΝ που δικάζεται σήμεραν ερήμην.*”

διπλώματα για να δώσουν την ευκαιρία στους ιδεολογικούς αντίπαλους του ΕΑΜ να κυκλοφορούν ελεύθεροι και να είναι ανά πάσα στιγμή έτοιμοι να κατηγορήσουν το ΕΑΜ Αχαΐας ως δοσιλογικό , αλλά και να δράσουν για την οριστική εξόντωση του.

V. ΟΙ ΔΙΚΕΣ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ ΤΟ 1945

Το Ειδικό δικαστήριο λειτουργεί στο κτίριο του Εφετείου και η πρώτη υπόθεση που εκδικάζεται εισάγεται προς κρίση στις 13 Απριλίου του 1945.

Ειδικός Επίτροπος έχει οριστεί ο Ιωάννης Οικονόμου, εισαγγελέας εφετών και πρόεδρος του δικαστηρίου είναι ο Νικόλαος Παλαιολογόπουλος. Η σύνθεση παραμένει η ίδια με μόνη διαφορά ότι κατά τη διάρκεια αυτών των δικών αντικαταστάθηκε ο Πρόεδρος με άλλον τακτικό δικαστή που ήδη συμμετείχε στο Ειδικό δικαστήριο, σε προηγούμενες δίκες.

Η σύνθεση του δικαστηρίου συμπληρώνεται από τους 12 ενόρκους, οι 10 εκ των οποίων παρευρίσκονται σε όλες τις δίκες και οι υπόλοιποι 2 κληρώνονται σε κάθε δίκη από μία λίστα. Το σώμα των ενόρκων είναι ανομοιογενές. Μέσα σε αυτό συμμετέχουν: έμποροι, βιομήχανοι, διευθυντές και υπάλληλοι τραπεζών, εργοστασιάρχες, δικηγόροι, φαρμακοποιοί και υποδηματοποιοί. Είναι χαρακτηριστικό ωστόσο ότι οι εκπρόσωποι των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων αποτελούν ισχυρή μειοψηφία. Όσον αφορά τα μέλη που κληρώνονται κάθε φορά οι κατηγορούμενοι και η υπεράσπισή τους δικαιούνται να υποβάλλουν αίτηση εξαιρέσεως. Καθ' όλη τη διάρκεια των 2 πρώτων μηνών, καμία αίτηση εξαιρέσεως δεν έγινε.

Η σύσταση του δικαστηρίου τουλάχιστον στην αρχή δεν σχολιάζεται ή κατακρίνεται από κανέναν, ούτε από τις εφημερίδες της πόλης οι οποίες με μοναδικό αίτημα την πραγματική τιμωρία των ενόχων έχουν, όπως και ο λαός της Πάτρας, στηρίξει τις ελπίδες τους στο δικαστήριο που έχει συσταθεί. Στην αρχή και μέχρι τα αποτελέσματα των πρώτων δικών, ο λαός έχει εναποθέσει τις ελπίδες του σ' αυτό, αναμένοντας ουσιαστικά αποτελέσματα, απονομή δικαιοσύνης και εκκαθάριση της κοινωνίας της πόλης από τους προδότες και τους δοσίλογους.

Η πρώτη δίκη που εισάγεται προς εκδίκαση είναι η δίκη του Ιωάννη Κανελλόπουλου και του Παναγιώτη Μενύχτα. Το κατηγορητήριο αναφέρει ότι κατέδωσαν στους Γερμανούς, συμπατριώτες τους οι οποίοι εργάζονταν “χάριν του εθνικού αγώνος” και έχοντας στενή σχέση με την Αγγλική αποστολή, είχαν δημιουργήσει δίκτυο κατασκοπείας που λειτουργούσε παρέχοντας πληροφορίες στους Βρετανούς καθώς και ομάδα σαμποτέρ. Συνέπεια της προδοσίας τους ήταν η εκτέλεση αρκετών και η φυλάκιση κάποιων άλλων.

Μάρτυρες κατηγορίας στην δίκη είναι ο δικηγόρος Διονύσιος Παπαλεξανδρόπουλος, ο πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου Λάμπρος Αντύπας καθώς και ένας διερμηνέας των Γερμανών. Μάρτυρες υπεράσπισης δεν υπάρχουν. Ο Απών Κανελλόπουλος καταδικάζεται σε θάνατο και ο Παρών Μενύχτας σε εξάμηνη φυλάκιση.

Οι εφημερίδες σπεύδουν να καλύψουν την έναρξη των δικών με έναν ωστόσο όχι αναμενόμενο τρόπο. Ο ενθουσιασμός που επέδειξαν στην αρθρογραφία τους περί εκκαθάρισης δείχνει να έχει ελαττωθεί ιδιαίτερα. Η **“ΣΗΜΕΡΙΝΗ”** αφιερώνει την επόμενη ημέρα ελάχιστο χώρο στη 2^η της σελίδα σε άρθρο υπό τον τίτλο: **“ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΔΙΚΑΙ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ, Ο ΑΠΩΝ ΚΑΤΑΔΙΚΑΖΕΤΑΙ ΕΙΣ ΘΑΝΑΤΟΝ ΚΑΙ Ο ΠΑΡΩΝ ΕΙΣ ΕΞΑΜΗΝΟΝ ΦΥΛΑΚΙΣΗΝ”**, παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα της δίκης απονευρωμένα και προαναγγέλλοντας τις δίκες της επόμενης ημέρας των: Ιωάννη Κάρλου και Ηλία Ηλιόπουλου.⁶² Στον **“ΝΕΟΛΟΓΟ”**, η είδηση παρουσιάζεται στην 3^η σελίδα με περισσότερες λεπτομέρειες από τη **“ΣΗΜΕΡΙΝΗ”**, και σε άρθρο υπό τον τίτλο: **“Καταδίκη δοσιλόγου ερήμην εις θάνατον”**, η εφημερίδα δείχνει να “ικανοποιείται” από το αποτέλεσμα. Και σε αυτήν προαναγγέλλονται οι δίκες της επόμενης ημέρας.

Οι δίκες ωστόσο των υπόλοιπων ημερών δεν καλύπτονται από τον τύπο. Οι εφημερίδες επιστρέφουν στην κάλυψη των γεγονότων στις 21 Απριλίου όταν την προηγούμενη μέρα έχουν δικαστεί ο Κωνσταντίνος Στεφανόπουλος, ο αναφερόμενος από τη **“ΣΗΜΕΡΙΝΗ”** και ως **“τύραννος του τύπου”** και ο αδελφός του Σταύρος. Στη δίκη οι μάρτυρες κατηγορίας, οι περισσότεροι προερχόμενοι από τον χώρο του τύπου, καταφέρονται μόνο κατά του απόντος κατηγορούμενου Κωνσταντίνου Στεφανόπουλου ενώ οι μάρτυρες υπεράσπισης αναφέρονται μόνο στον παρόντα Σταύρο Στεφανόπουλο.

Η **“ΣΗΜΕΡΙΝΗ”** αφιερώνει τη μισή πρώτη της σελίδα για την όπως την αναφέρει **“ΧΘΕΣΙΝΗ ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΛΟΓΟΚΡΙΤΩΝ, εν Πάτραις αδελφών Κώστα και Σταύρου Στεφανόπουλου”** και εισάγει ξανά τη διάκριση Απών-Παρών σημειώνοντας για άλλη μια φορά ότι ο Απών καταδικάζεται με βαριά ποινή (εις ισόβια δεσμά) και ο Παρών με πολύ μικρότερη ποινή ή στη συγκεκριμένη περίπτωση απαλλάσσεται.

---

⁶² **“ΣΗΜΕΡΙΝΗ”**, 14 Απριλίου 1945, σελ. 2

Από την ανάγνωση των εφημερίδων και ιδιαίτερα της “ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ” μένει η εντύπωση ότι το δικαστήριο αποδεικνύεται ελαστικό στους κατηγορούμενους που είναι παρόντες και όσο πρέπει σκληρό σ’ αυτούς που είναι απόντες. Η διάκριση αυτή που κάνει στην αρθρογραφία της και στις δύο δίκες, των Κανελλόπουλου-Μενύχτα και των αδελφών Στεφανόπουλου λειτουργεί μάλλον ως αιχμή για το αξιόπιστο ή όχι της λειτουργίας του δικαστηρίου. Τα ονόματα των κατηγορουμένων έχουν αντικατασταθεί από την ιδιότητά τους ως απόντες ή παρόντες και η καταγραφή των εξελίξεων πραγματοποιείται υπό έναν τίτλο ιδεολογικά φορτισμένο, και με σαφείς τις αιχμές για μεροληψία. Θα μπορούσαμε ωστόσο να υποθέσουμε ότι η στάση της εφημερίδας αποτελεί και μια κριτική στη γενικότερη διαδικασία η οποία χαρακτηρίζεται από το στοιχείο απουσίας των σημαντικότερων συνεργατών της πόλης.

. Για πρώτη φορά, η εφημερίδα στηλιτεύει τη λειτουργία του δικαστηρίου γράφοντας ότι “**οι κυριώτεροι μάρτυρες δεν εκλητεύθησαν**” ενώ θα μπορούσε να φωτιστεί η δράση και του Σταύρου Στεφανόπουλου του κατηγορούμενου δηλαδή που απαλλάχτηκε λόγω αμφιβολιών.⁶³

Η εφημερίδα έχει τοποθετηθεί με πρωτοσέλιδο άρθρο , ήδη από την προηγούμενη μέρα , με τίτλο : “**Ο υπερ-ΓΚΑΙΜΠΕΛΣ των Πατρών που δικάζεται σήμεραν ερήμην**”. Σ αυτό , για πρώτη φορά στη διάρκεια των δικών, η εφημερίδα καταδικάζει και τους δύο κατηγορούμενους, πριν τη δίκη, δείχνοντας το πόσο σοβαρά η εφημερίδα λαμβάνει υπόψη της το γεγονός ότι οι κατηγορούμενοι ήταν λογοκριτές του τύπου αλλά και προκαταλαμβάνοντας την απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου.

Συγκεκριμένα αναφέρει: “**Η ιστορία του Χέρ Κώστα, του οποίου ο Σταύρος ήτο επίζηλον αντίγραφον, θα ημπορούσε να μας απασχολήση επί πολύ...**”⁶⁴ Στο άρθρο της 21^{ης} Απριλίου η εφημερίδα παρουσιάζει την αποδεικτική διαδικασία με

⁶³ “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”, 21 Απριλίου 1945, σελ. 1

⁶⁴ Το άρθρο στη “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” παρουσιάζει τον Κ. Στεφανόπουλο ως τον πρώτο προδότη στην Πάτρα. Τον πρώτο που έσπευσε να συνεργαστεί με τους Γερμανούς “... **Πριν προλάβουν ν’ αφαιρέσουν τα καμουφλαρίσματα και να πλυθούν, ένας χτύπος στην πόρτα των Γερμανών. Φωνή απήντησε:**

- *Χεράιν!*

Εις το άνοιγμα της πόρτας ενεφανίσθη ένας πολίτης.

Ήτο ο ήρωας μας:

Χέρ Κώστας Φόν Στεφανόπουλος!

Ο Πρώτος Έλλην-συγγνώμην, πρώτος Γραικύλος-που επεσκέφθη τον Γερμανόν διοικητήν Σμιθ. Με το ένα χέρι έσφιζε το χέρι του Γερμανού με το άλλο χέρι του προσέφερεν άρθρον χαιρετιστήριον δια τα Γερμανικά στρατεύματα, εις δακτυλογραφημένα αντίγραφα, ένα δια κάθε εφημερίδα. Και το άρθρον εκείνο, που εδημοσιεύθη, έλεγεν εις τους Πατρινούς ότι δεν πρέπει να πενθούν, αλλά να χορεύουν, διότι γερμανικά στρατεύματα ήλθον εις την Ελλάδα, επιτέλους!...”

τρόπο ώστε να θυμίζει πιο πολύ πρακτικά δίκης παρά δημοσιογραφική κάλυψη εφημερίδας. Το άρθρο περιέχει αυτούσια ολόκληρα κομμάτια από καταθέσεις μαρτύρων, καθώς και ερωτήσεις του προέδρου του δικαστηρίου που συγκρινόμενα με τα πρακτικά της δίκης ανταποκρίνονται κατά ένα μεγάλο μέρος τους στην πραγματικότητα.⁶⁵

Ο “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**” από την άλλη παρουσιάζει τη δίκη σε δύο άρθρα. Το ένα απ’ αυτά αναλύει τη δίκη καθαρά ως διαδικασία ενώ το άλλο αποτελεί μαρτυρία κάποιου Τ.Κ. της εφημερίδας, ο οποίος στο άρθρο υπό τον τίτλο: “**ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΜΙΑΝ ΔΙΚΗΝ**” εκθέτει την ατμόσφαιρα μέσα στο δικαστήριο, αλλά και έξω απ’ αυτό: “*Ακούγοντας την κατηγορία ένοιωσα στην ψυχή μου μια ικανοποίηση σαν Έλληνας, γιατί μαζί με τη Λευτεριά ήρθε κι η στιγμή της τιμωρίας, που κανένας από τους ενόχους δεν την περίμενε*”. Στο τέλος του κειμένου ο αρθρογράφος δείχνει μάλλον την ενόχληση του λόγω της αθώωσης του Σταύρου Στεφανόπουλου. Ενώ σημειώνει ότι κάθε απόφαση ενός δικαστηρίου είναι σεβαστή διερωτάται στο τέλος του άρθρου “*Θα επιτραπή και εις το μέλλον εις τον λόγω αμφιβολιών απαλλαγέντα η διεύθυνσις Λυκείου και η εν αυτό καθηγεσία; Η συγγνώμη είνε άραγε πάντα πράξις αγία;*”⁶⁶

Κανένα άρθρο της περιόδου, από τις εφημερίδες που μελετήθηκαν, δεν είναι ενυπόγραφο. Υπογραφή φέρουν μόνο άρθρα αναδημοσιευμένα από τον Αθηναϊκό τύπο. Η υπόθεση αυτή είναι αρκετά σημαντική για τον “**ΝΕΟΛΟΓΟ**” διότι τα κύρια αποδεικτικά στοιχεία για την ενοχή του Κωνσταντίνου Στεφανόπουλου, τα άρθρα δηλαδή που εξέδωσε, εκδόθηκαν υπό την πίεσή του ως λογοκριτή από τον “**ΝΕΟΛΟΓΟ**”. Συγκεκριμένα ο Κωνσταντίνος Στεφανόπουλος είχε εκδώσει στον

---

⁶⁵ “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**”, 21 Απριλίου 1945, στο άρθρο της 1^{ης} σελίδας αναφέρεται: “...**Ο ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ**”

ΠΡ. Ώστε ανέλαβε την λογοκρισίαν;

Μ. Μετά 5-6 ημέρας μετά την μεταβολήν της κατοχής της πόλεως από Ιταλικήν εις Γερμανικήν και από τότε πλέον γίνεται ο τύραννος του τύπου αλλά και ο σατανικός διαστρελωτής και αυτών των ειδήσεων του ραδιοφωνικού σταθμού του Βερολίνου. Αλλά και αυτό δεν ήτο αρκετό με τον Κώστα Στεφανόπουλο. Με σκέψη Γερμανικότερη και από αυτόν τον Χίτλερ, εννοούσε να διευθύνη, διορθώνοντας τα... λάθη της υπευθύνου Γερμανικής προπαγάνδας του Γκαίμπελς. Λόγοι του Πάπα, διαγγέλματα του Γκαίρινγκ, όταν πλέον αρχίζει να κάμπτεται η στρατιωτική ισχύς της Γερμανίας έκαναν αναμέσω των γραμμών μίαν προπαρασκευήν της κοινής γνώμης, για να εξουδετερώσουν εκ των προτέρων γεγονότα μοιραία που θα επηκολούθουν. Και ο Χέρ Κώστας τα διόρθωνε...”

⁶⁶ “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**”, 21 Απριλίου 1945, σελ. 2. Στο δεύτερο άρθρο, ο αρθρογράφος Τ.Κ. σημειώνει: “*Δεν γύρισα προς το ακροατήριο, για να δω τους κατηγορουμένους, γιατί ήξερα πως είχαν φύγει πριν από τους Γερμανούς ή μαζί μ’ αυτούς νοιώθοντας να έρχεται γρήγορα η στιγμή της Λευτεριάς, που τόσο πολύ έπρεπε να τη φοβούνται. Με έκπληξη όμως άκουσα ένα “παρών” και είδα να παίρνη θέσι στο εδώλιο των κατηγορουμένων ο Σταύρος Στεφανόπουλος, ελεύθερος άνευ συνοδείας*”

“**ΝΕΟΛΟΓΟ ΠΑΤΡΩΝ**” δύο άρθρα του. Το πρώτο στις 23 Απριλίου του 1941 υπό τον τίτλο “**ΤΟ ΑΜΕΙΛΙΚΤΟΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΟΝ**” και στις 11 Σεπτεμβρίου του 1942 το δεύτερο, υπό τον τίτλο: “**Η ΕΛΛΑΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**”.

Και στα δύο, εξετάζεται η στάση της Ελλάδας απέναντι στη Γερμανία. Στο πρώτο ο αρθρογράφος αναρωτιέται, γιατί η Ελλάδα πολέμησε εναντίον της Γερμανίας. Γιατί έγινε αυτός ο πόλεμος. Πόλεμος που έφερε την καταστροφή. Καταστροφή που οι σύμμαχοί μας Άγγλοι δεν μπόρεσαν, όπως αναφέρει, να αποσοβήσουν. Για τον Κωνσταντίνο Στεφανόπουλο έχει απομείνει μια μόνο ελπίδα: ότι αυτό που δεν κατάφερε η συμμαχία με την Αγγλία θα το καταφέρει η βοήθεια της Ελλάδας στη Γερμανία για τη διαμόρφωση της νέας τάξης της Ευρώπης . Με αυτό τον τρόπο η Ελλάδα θα καταφέρει να καταλάβει τη θέση που της αρμόζει ως έθνος: **“του Ιστορικού παρελθόντος της Ελλάδος και της γενναιότητας των παιδιών της.”**

Στο δεύτερο άρθρο, ενάμισι χρόνο αργότερα, ο Κωνσταντίνος Στεφανόπουλος επανέρχεται εκθέτοντας στους αναγνώστες μια πλαστή εικόνα της πολεμικής κατάστασης στην οποία η Γερμανία κερδίζει σε όλα τα μέτωπα. Με τη συλλογιστική αυτή επανέρχεται κατά κάποιο τρόπο στο προηγούμενο άρθρο του θέτοντας το ερώτημα **“τι κάμνει η Ελλάς”**. Η Ελλάδα, σημειώνει, δεν πρέπει να μείνει **“απαθής θεατής”**. Πρέπει τώρα να συμμετάσχει στον **“κοινό σκοπό της Νέας Ευρώπης”**, που είναι: **“η συντριβή του Μπολσεβικισμού. Είναι μήπως η Ελλάς ξένη προς τον σκοπόν αυτόν; Όχι βεβαίως”**. Και καταλήγει στο ότι ο λαός πρέπει να πειστεί ότι η Αγγλία δεν πρόκειται να νικήσει: **“μια νίκη Αγγλική...δεν θα ήτο συμφέρουσα δια την Ελλάδα, διότι θα συνεπήγετο την Μπολσεβικοποίησην της Ηπειρωτικής Ευρώπης”**.

Η περίπτωση του Κωνσταντίνου Στεφανόπουλου που λογόκρινε άρθρα και ειδήσεις και προωθεί την ιδέα της συνεργασίας θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι χαρακτηριστική του “πραγματικού” δοσιλόγου. Η συνεργασία με τον εχθρό δεν βιάζεται, ούτε είναι τυχαία. Η συνεργασία με τον εχθρό εδράζεται πάνω στην ιδεολογία που ο ίδιος έχει αφομοιώσει πλήρως.

Εκείνος επιθυμεί την ανασυγκρότηση, όπως λέει, της πατρίδας του. Για να το επιτύχει όμως αυτό πρέπει η πατρίδα αυτή να υποταχθεί σε ξενική κατοχή. Η ανεξαρτησία εκχωρείται ουσιαστικά σε “άλλον” που έχοντας πολύ πιο ξεκάθαρο το στόχο και πιο μεγάλο το “όραμα” θα οδηγήσει τη χώρα ασφαλή στη “Νέα Ευρώπη”, μια Ευρώπη απαλλαγμένη από τον Μπολσεβικισμό.

Η θεωρία του δεν είναι ξένη. Αναφέρεται συχνά στα Γερμανικά αρχεία της Κατοχής στα οποία καταδεικνύεται ως πιο σημαντική, η συντριβή του Κομμουνισμού στις χώρες υπό κατοχή ακόμα και από την νίκη στον πόλεμο. Οι Γερμανοί ακόμα και κατά την περίοδο της αποχώρησής τους από την Ελλάδα θεωρούν πρώτη προτεραιότητα τη διαφύλαξη του πολιτικού συστήματος από την έλευση του Κομμουνισμού⁶⁷ προτείνοντας και λύσεις γι' αυτό μέσα στις οποίες έχει ήδη διενεργηθεί όπως προτάθηκε το Νοέμβρη του 1943 η στήριξη των “Εθνικών” οργανώσεων, ως αντίβαρο έναντι της Αντιστασιακής οργάνωσης ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, που κυριαρχεί.⁶⁸ Ενώ λοιπόν έχουν υποστηρίξει νωρίτερα ότι οι “Εθνικές” οργανώσεις μπορούν να τους βοηθήσουν διατηρώντας το εμφυλιοπολεμικό κλίμα, στο να δράσουν ανενόχλητοι⁶⁹, τώρα οι “Εθνικές” οργανώσεις θα διαφυλάξουν το “σκοπό” της Νέας Ευρώπης και χωρίς τους Γερμανούς. Θα διαφυλάξουν δηλαδή τη χώρα από τους Κομμουνιστές που επιβουλεύονταν την ασφάλειά της.

Η επόμενη δίκη που καλύπτουν οι εφημερίδες είναι η δίκη του εμπόρου Δημοσθένη Χρυσοβιτσιάνου. Στη συγκεκριμένη δίκη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι ενώ οι μάρτυρες κατηγορίας είναι δύο, οι μάρτυρες υπεράσπισης που παρουσιάζονται είναι εννέα. Το κατηγορητήριο αναφέρει συνεργασία με τις αρχές κατοχής και η διαδικασία αποδεικνύει ότι είχε αναρτήσει εικόνες του Χίτλερ και του Μουσολίνι στο κατάστημά του. Το γεγονός δεν διαψεύδεται από τον ίδιο, αλλά προβάλλεται ως δικαιολογία και από τους μάρτυρες υπερασπίσεως, το ότι προσπαθούσε να σώσει το εμπόρευσμά του από λεηλασίες των αρχών κατοχής.

---

⁶⁷ Αναφορά για την πολιτική κατάσταση προς τον Γενικό Διοικητή, με ημερομηνία 8 Ιουλίου 1944 στην οποία αναφέρεται μεταξύ άλλων: *“...Ο αγώνας κατά του Μπολσεβικισμού θα είναι περισσότερο τώρα (κατά την αποχώρησή τους δηλαδή) υποχρέωση για τους αληθινά πατριώτες Έλληνες. Τα σώματα των εθελοντών, οι Εύζωνοι, οι Πολιτοφύλακες θα κάνουν τα πάντα για να αντιμετωπίσουν τον Μπολσεβικισμό στην Ελλάδα, όπως εμφανίζεται μέσω ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και να εμποδίσουν την εδραίωση μιας Ελληνο-Μπολσεβικικής Ομοσπονδίας”*, Αρχείο F.O., GSR/T311/178, Αρχείο Κ.Ε.Ι.Ν.Ε., Ακαδημία Αθηνών.

⁶⁸ 29 Νοεμβρίου 1943, 117 JAGER DIVISION προς Γενικό Διοικητή, Αναφορά για την Πολιτική κατάσταση στην Πελοπόννησο.

Αναφέρεται ότι: *“...Θα μπορούσε να επιφέρει κάποιο θετικό αποτέλεσμα το ενδεχόμενο της ένταξης στις συλλήψεις ομήρων σε συνδυασμό με μια περαιτέρω ενίσχυση των ήδη συγκροτηθέντων Εθνικοφρόνων “Παρτιζάνων”...”*, GSR/T311/178-184, Αρχείο Κ.Ε.Ι.Ν.Ε., Ακαδημία Αθηνών.

⁶⁹ 21 Ιουλίου 1943, 117 JAGER DIVISION προς Γενικό Διοικητή, Αναφορά για την Πολιτική κατάσταση στην Πελοπόννησο.

Αναφέρεται ότι: *“...Μια στοχευμένη/επιτηδευμένη προπαγάνδα από την πλευρά των δυνάμεων Κατοχής θα μπορούσε να έχει το εξής ως αποτέλεσμα: Να εμπλέξει σε πόλεμο τις δύο εχθρικές μεταξύ τους κινήσεις/κινήματα, επιτυγχάνοντας με αυτόν τον τρόπο να τις παραλύσει και τις δύο...”*, Αρχείο F.O., GSR/T311/178-184, Αρχείο Κ.Ε.Ι.Ν.Ε., Ακαδημία Αθηνών.

Εμπόρευμα που, όπως αναφέρει, θα ήταν πολύτιμο για τις ανάγκες του λαού. Μετά την παρέλαση εννέα μαρτύρων υπεράσπισης που επιμένουν στο ότι ο Χρυσοβιτσιάνος προσπαθούσε να σώσει ότι ήταν δυνατό, ο Ειδικός Επίτροπος μετατρέπει το κατηγορητήριο από παράβαση του άρθρου 1 της Συντακτικής Πράξης 6, σε παράβαση του άρθρου 4 δηλαδή “**επί εθνική αναξιοότητα**” και καταδικάζει τον κατηγορούμενο σε 10 μήνες φυλάκιση. Η υπόθεση δεν αναφέρεται καν στον “**ΝΕΟΛΟΓΟ ΠΑΤΡΩΝ**”. Η “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**” από την άλλη παρουσιάζει στις 28 Απριλίου του 1945 την είδηση σε άρθρο υπό τον τίτλο: “**Κατεδικάσθη ο έμπορος Χρυσοβιτσιάνος. Είχεν αναρτήσει την εικόνα του Χίτλερ**”, στο οποίο ανέλυε την αποδεικτική διαδικασία και κατέληγε στην ανακοίνωση της ποινής.

Αρκετές ημέρες αργότερα οι εφημερίδες επιστρέφουν στην κάλυψη των δικών με τη δίκη των Αφών Μανθόπουλου που έγινε την 1^η Ιουνίου, παραβλέποντας αρκετές δίκες που διενεργήθηκαν το μήνα Μάιο. Με ένα μικρό άρθρο στη δεύτερη σελίδα (**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**), στις 2 Ιουνίου, ή στη τέταρτη σελίδα (**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**), στις 3 Ιουνίου, αναλύουν την υπόθεση και αναγγέλλουν την απόφαση. Το κατηγορητήριο αφορά οικονομική συνεργασία με τους Ιταλούς. Το εντυπωσιακό στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι ότι οι μάρτυρες κατηγορίας είναι δύο Αστυνόμοι και τρεις Αστυφύλακες και μεταξύ των μαρτύρων υπεράσπισης, ένας δικηγόρος, ο διευθυντής του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας Χ. Παπάς και ένας υπάλληλος της Εμπορικής Τράπεζας. Ο διευθυντής του Υπουργείου βεβαίωσε ότι ο κατηγορούμενος Σταύρος Μανθόπουλος ήταν προμηθευτής τροφίμων του συνεταιρισμού υπαλλήλων Εθνικής Οικονομίας με μεγάλη ανιδιοτέλεια. Αυτός ήταν και ο λόγος που βρέθηκαν τρόφιμα στο σπίτι του από αστυνομικούς. Το δικαστήριο ωστόσο καταδίκασε τον Σταύρο Μανθόπουλο σε 8 χρόνια ειρκτή και δήμευση της περιουσίας του κατά το ¼ και τον αδελφό του σε 2 ½ χρόνια για παράνομη κατοχή όπλων καθώς και δήμευση του 1/10 της περιουσίας του. Η συγκεκριμένη δίκη παρουσιάζεται από τις εφημερίδες σε άρθρα που στερούνται φόρτισης είτε υπέρ είτε κατά των κατηγορούμενων.

Η “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**” επανέρχεται στην κάλυψη των γεγονότων τον Αύγουστο, στη δίκη του Τάκη Φραγκόπουλου αλλά κυρίως το Σεπτέμβριο όπου αναφέρεται στη δίκη του Διονύσιου Παπαλεξανδρόπουλου αλλά κυρίως, στη δίκη για την υπόθεση Σαράντη με καθημερινές ανασκοπήσεις από την αποδεικτική διαδικασία. Η δίκη Σαράντη, καλύπτεται και από τον “**ΝΕΟΛΟΓΟ**”, ο οποίος επιστρέφει στην κάλυψη των δικών μετά από τρίμηνη σιωπή.

Η υπόθεση αυτή που αναλύεται και από τις δύο εφημερίδες, με τη “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” να πρωτοστατεί και εδώ στην λεπτομέρεια και την ακρίβεια, αναφέρεται στο θάνατο του Γρύφωνα Σαράντη και ειδικότερα στην εκτέλεσή του στο χωριό Τρόπαια έπειτα από βασανιστήρια που δέχθηκε το θύμα κατά την παραμονή του στην Πάτρα. Κατηγορούμενοι είναι οι: Τάκης Κωνσταντόπουλος, Ν. Τριάντης και Θ. Παναγιωτόπουλος ή Κολοκοτρώνης, γνωστοί αντιστασιακοί στην Πάτρα, οι οποίοι θεωρούνται ως υπαίτιοι του θανάτου του Σαράντη.

Κατά τη διάρκεια της αποδεικτικής διαδικασίας, οι μάρτυρες κατηγορίας και υπεράσπισης αναλώνονται στο να αποδείξουν αν ο Σαράντης ήταν χτυπημένος όταν τον είδαν να τον οδηγούν στα Τρόπαια ΕΛΑΣίτες και αν ο ΕΛΑΣ πολέμησε τους Γερμανούς ή έκανε ταξικό αγώνα. Σημαντικό στοιχείο παραμένει ότι είχε συλληφθεί και οδηγηθεί στα κρατητήρια , μετά από πληροφορίες ότι πρόδιδε τις κινήσεις του ΕΛΑΣ και κατέδωσε Έλληνες πολίτες στους κατακτητές. Οι μάρτυρες κατηγορίας επιμένουν ωστόσο στο ότι ο ΕΛΑΣ δεν πολέμησε τους Γερμανούς , ότι ευχόταν να κερδίσει ο Άξονας ή ότι ο Σαράντης ήταν πολύ χτυπημένος και για τα χτυπήματα έφταιγαν οι κατηγορούμενοι και ιδιαίτερα ο Κολοκοτρώνης.

Παρά το γεγονός ότι εμφανίζεται γιατρός που βεβαιώνει ότι ο Σαράντης υπέκυψε λόγω των κακουχιών το δικαστήριο δέχεται μόνο τις καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας ανακηρύσσοντας τους κατηγορουμένους ένοχους παρά την αγόρευση του συνηγόρου των κατηγορουμένων Πουλίδη, ο οποίος υποστηρίζει την αναρμοδιότητα του δικαστηρίου δοσιλόγων για να δικάσει τους κατηγορούμενους. Για τον Πουλίδη, το δικαστήριο μπορούσε να τους διώξει αν ο Σαράντης που διώχθηκε ήταν όργανο των Άγγλων και οι κατηγορούμενοι ήθελαν αποδεδειγμένα να βλάψουν τον Συμμαχικό αγώνα. Τίποτα όμως από τα δύο δεν συνέβαινε. Αυτό θα αποδειχθεί και από την απόφαση του δικαστηρίου . Σύμφωνα με αυτήν οι κατηγορούμενοι κρίνονται όχι βάσει του νόμου περί δοσιλόγων αλλά ως κοινοί εγκληματίες. Μ αυτό τον τρόπο το δικαστήριο καταφέρνει να τους δικάσει παραβλέποντας την Συντακτική Πράξη.

Η προσπάθεια των μαρτύρων υπεράσπισης να αποδείξουν την αντιστασιακή δράση του Γρύφωνα Σαράντη επισκιάστηκε από το εμπόριο που ο ίδιος επιτελούσε κατά τη διάρκεια της κατοχής αλλά και από τις εμφανίσεις του μαζί με Γερμανούς τους οποίους όπως αναφέρεται τους τροφοδοτούσε με γαλακτοκομικά προϊόντα. Μην μπορώντας το δικαστήριο να συνδέσει τη δράση του ΕΛΑΣ με παρεμπόδιση άλλης αντιστασιακής δράσης κάτι που θα του επέτρεπε να διώξει , ανακηρύσσει τους

κατηγορούμενους κοινούς εγκληματίες ώστε να τους καταδικάσει σε 18 χρόνια πρόσκαιρα δεσμά τον Τάκη Κωνσταντόπουλο , σε 16 χρόνια του Θ. Παναγιωτόπουλο και σε 6 έτη ειρκτή τον Ν. Τριάντη.

Η απόφαση κρίνεται από τις εφημερίδες με κεκαλυμμένο τρόπο. Ενώ απλά παρουσιάζεται η ποινή όπως ακριβώς έχει και από τις δύο εφημερίδες, η μεν “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” προβληματίζεται από την αναρμοδιότητα του δικαστηρίου, ο δε “ΝΕΟΛΟΓΟΣ” σημειώνει ότι το δικαστήριο ουσιαστικά μείωσε τις ποινές που ο Ειδικός Επίτροπος είχε προτείνει.⁷⁰

Η υπόθεση ΣΑΡΑΝΤΗ αντιμετωπίζεται ιδιαίτερα σοβαρά και από τις δύο εφημερίδες. Οι καθημερινές ανασκοπήσεις από τη δίκη καθώς και κάποιες ιδιαίτερες αναφορές απ’ αυτές μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο διαχωρισμός των κατηγορουμένων σύμφωνα με τις πολιτικές τους πεποιθήσεις είχε εδραιωθεί στο δικαστήριο. Ουσιαστικά η δίκη ΣΑΡΑΝΤΗ αποτελεί την πρώτη δίκη με την οποία το δικαστήριο ξεκινά την απαξίωση του Αντιστασιακού κινήματος. Μετά από αυτήν ακόμα και η δίκη των ηγετών του ΕΑΜ Αχαΐας το 1946 αντιμετωπίζεται ως πιθανό ενδεχόμενο.

Μετά την αθώωση του Διονύσιου Παπαλεξανδρόπουλου με απαλλακτικό βούλευμα λόγω της προσκόμισης Διπλώματος Αντιστασιακής Δράσης εντύπωση προκαλεί η αναφορά του συνηγόρου υπεράσπισης των κατηγορουμένων , κατά τη διάρκεια της δίκης ΣΑΡΑΝΤΗ ,για αντίστοιχα τέτοια πιστοποιητικά. Ένας μάρτυρας κατηγορίας στη δίκη αυτή ο δικηγόρος Ιωάννης Πολίτης, αποκαλύπτεται ότι είχε συλληφθεί μερικές μέρες πριν, γιατί χορηγούσε σε διάφορους ψευδή πιστοποιητικά ότι παρείχαν υπηρεσίες στην Αγγλική κατασκοπεία. Σε ερώτηση του συνηγόρου των κατηγορουμένων, ο μάρτυρας απάντησε ότι ναι μεν κατασχέθηκε μια σφραγίδα στο σπίτι του αλλά η συγκεκριμένη υπόθεση είναι κατασκευή τριών Εαμικών Αστυνομικών.⁷¹ Δεν είναι τυχαίο λοιπόν το γεγονός ,ότι αρκετοί φαινόταν να ανήκουν στην Αγγλική κατασκοπεία μεταξύ των οποίων και ο Διονύσιος Παπαλεξανδρόπουλος, ο οποίος όπως ανέφερε , είχε συστήσει ομάδα που εξυπηρετούσε την ανάγκη των Άγγλων για πληροφορίες και σαμποτάζ το 1943.

⁷⁰ “ΝΕΟΛΟΓΟΣ”, 14 Σεπτεμβρίου 1943, σελ. 2. Στο άρθρο: “Η απόφασις δια την υπόθεσιν ΣΑΡΑΝΤΗ” σημειώνεται: “... Δέον να σημειωθεί ότι ο Κ. επίτροπος είχε προτείνει ποινές δια τον πρώτον 20 έτη πρόσκαιρα δεσμά, δια τον δεύτερον 18 ετών και δια τον τρίτον ειρκτήν 8 ετών...”

⁷¹ “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”, 8 Σεπτεμβρίου 1945, και 9 Σεπτεμβρίου 1945

Η περίπτωση του δικηγόρου Ιωάννη Πολίτη αναφέρεται και στον “**ΝΕΟΛΟΓΟ**” με ένα ωστόσο τελείως διαφορετικό πρόσωπο. Διαβάζουμε στην εφημερίδα τα εξής από την κατάθεση του μάρτυρα:

“...αξιοσημείωτον είναι το μέρος της καταθέσεως του μάρτυρος, όπερ αναφέρεται εις την συμπεριφοράν δυο Γερμανών στρατιωτών, συνεργαζόμενων με τους ελασίτας και λαβόντων μέρος εις την εξόντωσιν του Σαράντη.”⁷²

Η κατάθεση του μάρτυρα Πολίτη αφήνει αιχμές ουσιαστικά για τη συνεργασία ΕΛΑΣ-Γερμανών, άποψη που, ισχυροποιείται και από άλλους μάρτυρες ωρίτερα που αναφέρουν ότι ο ΕΛΑΣ δεν πολέμησε τους Γερμανούς ή ο ΕΛΑΣ ευχόταν για τη νίκη των δυνάμεων του άξονα. Η απάντηση ωστόσο θα έρθει από τον Βλάση Ανδρικόπουλο ο οποίος αναφέρει ότι οι δυο Γερμανοί εκείνοι είχαν αυτομολήσει προσφέροντας πληροφορίες στον ΕΛΑΣ που φάνηκαν ιδιαίτερα χρήσιμες. Στην ουσία τέτοια γεγονότα που περιγράφονται δεν αποδεικνύονται. Βασικός στόχος δεν είναι η απόδειξή τους αλλά η διασπορά τους στην κοινή γνώμη ως ενδεχόμενα. Οι μάρτυρες κατηγορίας δεν εμμένουν σε αυτά. Απλά χρησιμοποιούν το βήμα του δικαστηρίου για να σπείρουν την αμφιβολία. Μαζί με τις εφημερίδες που προωθούν τέτοιου είδους απόψεις, προσπαθούν να υπονομεύσουν την αντίσταση και να κάνουν το λαό της Πάτρας να αμφιβάλλει για τα κίνητρα του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Με αυτό τον τρόπο η καταδίκη του ΕΑΜ το 1946 δεν θα αποτελέσει έκπληξη για την κοινωνία της πόλης, αφού ήδη όλες αυτές οι κατηγορίες που του έχουν προσάψει, θα έχουν συμβάλει στο να κλονιστεί η εμπιστοσύνη των πολιτών στα λεγόμενα των κατηγορουμένων.

Το ενδιαφέρον, ωστόσο, για την κάλυψη των δικών, φθίνει και είναι μειωμένο μέχρι την άνοιξη του 1946. Καθ' όλη την περίοδο εισάγονται προς εκδίκαση υποθέσεις που αφορούν κυρίως δοσιλόγους της Κεφαλλονιάς, της Ζακύνθου και άλλες περιοχές εκτός της Πάτρας. Από τη μελέτη των πρακτικών των δικών του Ειδικού δικαστηρίου Πάτρας εξάγεται το συμπέρασμα ότι παρ' όλο τον μεγάλο αριθμό των δικών που ακολουθούν, οι εφημερίδες στέκουν απαθείς και δεν ασχολούνται με αρκετές από αυτές. Αν εξαιρέσουμε το μεγάλο ενδιαφέρον που επέδειξαν τους πρώτους δύο μήνες της λειτουργίας του δικαστηρίου την υπόλοιπη περίοδο το αίτημα για εκκαθάριση που υποστηρίχθηκε με πάθος από όλες τις

---

⁷² “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**”, 8 Σεπτεμβρίου 1945, σελ. 2.

εφημερίδες χάνει την σπουδαιότητά του και εντάσσεται πια σε στήλες γεγονότων που συμβαίνουν στην πόλη.

Παράλληλα οι εφημερίδες κάνουν κριτική στη μεταχείριση που οι δοσίλογοι τυγχάνουν από το επίσημο κράτος. Έτσι στις 19 Αυγούστου του 1945 στην πρώτη σελίδα της “ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ” αναδημοσιεύεται άρθρο της εφημερίδας “Καθημερινά Νέα”. Εκεί διαβάζουμε την κριτική της εφημερίδας σε δηλώσεις του Υπουργού Βαρβαρέσσου, ο οποίος παραδέχεται ότι οι συνεργασθέντες με τον κατακτητή κάνουν αδύνατο το έργο της ανασυγκρότησης διοικώντας τα πάντα από τα παρασκήνια. Τα “Καθημερινά Νέα” αναρωτιούνται γιατί η κυβέρνηση εφόσον δεν μπορεί να λειτουργήσει δεν παραιτείται και ζητάει με τον τίτλο του άρθρου: “ΝΑ ΠΕΣΟΥΝ ΤΑ ΚΕΦΑΛΙΑ ΜΕΡΙΚΩΝ ΛΗΣΤΩΝ ΔΙΑ ΝΑ ΖΗΣΗ Ο ΛΑΟΣ.”⁷³

Δίπλα στο άρθρο αυτό και στη στήλη “ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ” η εφημερίδα “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” υπό τον τίτλο “ΑΙΣΧΟΣ, ΑΙΣΧΟΣ, ΑΙΣΧΟΣ”, κατακρίνει τη διαταγή του Ναυάρχου Βούλγαρη για τη μεταθανάτια προαγωγή του συνταγματάρχη πεζικού Παπαδόγκωνα Διονυσίου “εις τον βαθμόν του Υποστράτηγου” στηλιτεύοντας τη δράση του ως αρχηγού των Ταγμάτων Ασφαλείας Πελοποννήσου.

Αντίθετα στις εφημερίδες “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ” και “ΝΕΟΛΟΓΟΣ” κατά τη διάρκεια της περιόδου Μάιο με Σεπτέμβριο του 1945 παρουσιάζεται μεγάλος αριθμός άρθρων που περιγράφει την ανακάλυψη ομαδικών τάφων συμπολιτών από κατοίκους των περιοχών της Ηλείας και της Αχαΐας. Κάθε 2 ή 3 ημέρες και σε διαφορετική περιοχή ανακαλύπτεται και ένα έγκλημα, με βάση πληροφορίες της εφημερίδας, το οποίο έχει διαπραχθεί από τον ΕΛΑΣ, χωρίς να υπάρχουν ωστόσο σαφή στοιχεία. Το γεγονός δεν παρακολουθείται από τις εφημερίδες την επόμενη μέρα αν και αναλαμβάνει η αρμόδια υπηρεσία διενεργώντας αυτοψία. Τα “δήθεν” γεγονότα παρουσιάζονται σε μικρής έκτασης άρθρα, συγκρινόμενα με τη σπουδαιότητά τους, και αναφέρονται κάθε φορά σε μεγαλύτερο αριθμό πτωμάτων – μερικές φορές φτάνει και τις 5.000- κάθε φορά σε διαφορετική τοποθεσία. Τα αποτελέσματα της αυτοψίας δεν ανακοινώνονται στην εφημερίδα της επόμενης ημέρας.

---

⁷³ “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”, 19 Αυγούστου 1945, σελ. 1. Στο άρθρο αναφέρεται συγκεκριμένα στις ενέργειες που η κυβέρνηση πρέπει να κάνει... : “*Αρχήν την επίταξιν των εργοστασίων, την δήμεισιν των περιουσιών όλων αυτών που τρέφονται με την εξαθλίωσιν και τον θάνατον των Ελλήνων, και τέλος το εκτελεστικόν απόσπασμα. Δια την κατάκτησιν των Εθνικών του Ελευθεριών ο λαός μας προσέφερε 500 χιλιάδας θύματα. Είναι δύσκολον να προσφερθούν εις την δικαιοσύνην ολίγοι μεγαλόσχημοι λησταί, δια να εξασφαλισθή εις τον Ελληνισμόν ένα στοιχειωδώς υποφερτόν επίπεδον διαβιώσεως;*”

Τα περιγραφόμενα μακάβρια ευρήματα συνυπάρχουν με το αίτημα της εκκαθάρισης αλλά και με τις ανταποκρίσεις από τις δίκες των δοσιλόγων. Οι εφημερίδες ανακαλύπτουν τη βάρβαρη συμπεριφορά του ΕΛΑΣ, την εξουθένωση του πληθυσμού καθώς και την ερήμωση που επέφερε με τα όπλα του. Οι εφημερίδες συνδυάζουν την “αντεθνική” αυτή δράση του ΕΛΑΣ με την “προδοσία” του Δεκεμβρίου ενώ οι νέοι αυτοί “δοσίλογοι-προδότες” δεν έχουν βεβαρημένο το μητρώο τους με συνεργασία με τους κατακτητές αλλά με την εκτέλεση συνανθρώπων τους, και μάλιστα με τη σφαγή του 1/3 περίπου του πληθυσμού του Νομού Ηλείας που εκείνη την εποχή δεν ξεπερνούσε τις 190.000.⁷⁴

Κινδυνεύει λοιπόν το σύστημα να στερείται την επαύριον μιας τέτοιας καταστροφής, κατηγορους για την εκκαθάριση των “ΕΑΜοκομμουνιστών”, από τη στιγμή που οι τελευταίοι έχουν, όπως υποστηρίζεται, εκτελέσει τους περισσότερους.

Για τον “**ΝΕΟΛΟΓΟ**” οι ανασκοπήσεις της δίκης των Αθηνών είναι μάλλον πιο σημαντικές από τις δίκες που διενεργούνται στην Πάτρα. Οι ανασκοπήσεις αυτές είναι καθημερινές και εντάσσονται στη στήλη: “**Διάφοροι Εσωτ. Ειδήσεις**” ή “**Σύντομα Εσωτερικά**”, στη 2^η συνήθως σελίδα. Οι αναφορές αυτές βέβαια είναι σχετικά μικρές αλλά δεν παύουν να είναι σχεδόν καθημερινές. Από την άλλη οι δίκες των Πατρινών Δοσιλόγων καλύπτονται σαφώς λιγότερο με περίπου ένα άρθρο, εκτενές βέβαια, την εβδομάδα και για 4 εβδομάδες. Μετά σιωπούν. Ο “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**” φαίνεται να θέλει να παρουσιάζεται εφημερίδα με ενισχυμένο κύρος αλλά και με αυξημένο το ενδιαφέρον για την υπόθεση των δοσιλόγων. Η στάση του όμως είναι περίεργη εφόσον αποστολή του είναι να ενημερώνει το λαό της Πάτρας κυρίως για τα τοπικά γεγονότα, αφού είναι τοπική εφημερίδα. Ο “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**” δεν το κάνει, υπονομεύοντας έτσι τη σημασία των δικών και αποφεύγοντας την αναφορά του στους κατηγορούμενους. Από αυτή την άποψη η στάση του δείχνει να έχει στόχο την ελάττωση του ενδιαφέροντος του κόσμου το οποίο πρέπει πια να κατευθυνθεί στην επίλυση του “*εσωτερικού προβλήματος*”.

Η “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**” δείχνει να ενδιαφέρεται, σε αντίθεση με τον “**ΝΕΟΛΟΓΟ**”, περισσότερο για τις δίκες των τοπικών παραγόντων, παρά για τις δίκες που λαβαίνουν χώρα στην Αθήνα.

Οι αναφορές είναι λεπτομερείς και σε αυτές παρουσιάζονται ονομαστικά, όλοι σχεδόν οι πρωταγωνιστές των δικών, από τον δικαστή και τον εισαγγελέα μέχρι

---

⁷⁴ ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΠΑΠΥΡΟΥΣ-ΛΑΡΟΥΣ, Επιστημονική Εταιρεία των Ελληνικών Γραμμάτων ΠΑΠΥΡΟΣ 1963, τόμος 7, σελ. 159

αρκετούς μάρτυρες κατηγορίας. Από την άλλη πλευρά, βέβαια οι αναφορές στους μάρτυρες υπεράσπισης είναι σαφώς λιγότερες.

Οι δίκες των Κανελλόπουλου και Μενύχτα, των αδελφών Μανθόπουλου, του Χρυσοβιτσιάνου, της υπόθεσης Σαράντη καθώς και των αδελφών Στεφανόπουλου καλύπτονται εκτενέστερα σε σχέση με άλλες όπως του Τάκη Φραγκόπουλου, των Κάρλου και Ηλιόπουλου, του Παπαλεξανδρόπουλου. Όλες οι εφημερίδες ωστόσο διακατέχονται από το αίσθημα περί δικαίου και από την επιθυμία για την τιμωρία των ενόχων αν και αργότερα οι ένοχοι αλλάζουν για ορισμένες από αυτές πρόσωπο και ιδεολογία.

Αξίζει βέβαια να τονιστεί η εγκυρότητα της εφημερίδας “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” που καλύπτει αρκετές δίκες με ιδιαίτερα αξιόπιστα στοιχεία. Η παράλληλη ανάγνωση των πρακτικών των δικών και της εφημερίδας έδειξε ότι οι αναγνώστες της μπορούσαν να δημιουργήσουν πλήρη εικόνα και εμπειριστατωμένη άποψη για τις δίκες που διενεργούνταν. Από αυτήν την άποψη η εφημερίδα “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” αποτέλεσε πρότυπο στην κάλυψη των γεγονότων της περιόδου, απαλλαγμένη, όσο φυσικά είναι αυτό δυνατόν, από εμπάθειες και προχειρότητα. Και η ίδια ωστόσο, αν και αφιερώνει πολύ περισσότερο χώρο από τις άλλες εφημερίδες, δεν υπακούει στη λογική της καθημερινής ανταπόκρισης των δικών με δύο ή τρεις βέβαια εξαιρέσεις.

Ο “ΝΕΟΛΟΓΟΣ” από την άλλη συμπυκνώνει τις υποθέσεις και πολλές φορές η απονευρωμένη κάλυψη των δικών μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η εφημερίδα θεωρεί τη διενέργεια των δικών ως διαδικασία η οποία γίνεται και θα γίνει χωρίς να τίθεται εν αμφιβολία η εγκυρότητα της αποδεικτικής διαδικασίας και το “νόμιμον” των αποφάσεων. Με εξαίρεση μια ασαφή αιχμή για την απόφαση στη δίκη του Κ. Στεφανόπουλου, η εφημερίδα δεν αμφισβητεί σε καμία άλλη υπόθεση, το κύρος των αποφάσεων του Ειδικού Δικαστηρίου Πατρών.

VI. ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΙΚΩΝ ΤΟΥ 1945

Τους πρώτους δύο μήνες εισάγονται προς εκδίκαση στο Ειδικό Δικαστήριο Πατρών περίπου 15 υποθέσεις. Σε αρκετές από αυτές οι κατηγορούμενοι είναι 2 και σε μία οι κατηγορούμενοι είναι 7. Συνολικά μέχρι τις 2 Ιουνίου διεξάγονται οι δίκες 25 κατηγορουμένων εκ των οποίων οι 5 δίκες αναβάλλονται ενώ για τους υπόλοιπους 20, οι 10 καταδικάζονται και οι 10 κηρύσσονται αθώοι. Οι 8 από τους κατηγορούμενους είναι απόντες και αν εξαιρέσουμε και τις αναβολές οι κατηγορούμενοι που δικάζονται και καταδικάζονται όντας παρόντες είναι 6. Οι ποινές που αναγγέλλονται για αυτούς ποικίλλουν από 6 μήνες έως 8 έτη. Αντίθετα για τους κατηγορούμενους που απουσιάζουν αν εξαιρέσουμε τις αναβολές των δικών οι ποινές είναι ισόβια και θάνατος.

Οι διαφορές αυτές των ποινών δεν δικαιολογούνται αν λάβουμε υπόψη μας μόνο την επιείκεια του δικαστηρίου προς τους παρόντες κατηγορουμένους. Αυτή είναι και η θέση που υποστηρίζει η εφημερίδα “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” όταν χωρίζει τους κατηγορούμενους σε δύο κατηγορίες με βάση την παρουσία τους ή όχι στο δικαστήριο. Μια πιο προσεκτική μελέτη μας επιτρέπει να θεωρήσουμε ως εξαιρετικά σημαντικό στοιχείο για τις διαφορές των ποινών, τις όντως μεγαλύτερες ευθύνες που οι απόντες είχαν καθώς και το πλήρως αποδεικτέο των πράξεών τους.

Οι απόντες αποτελούν κυρίως συνεργάτες των Γερμανών και των Ιταλών που είχαν ως απώτερο στόχο την δημιουργία της “Νέας Τάξης” στην Ευρώπη και προσέφεραν τις υπηρεσίες τους στους κατακτητές χωρίς να τους ζητηθεί ή να τους επιβληθεί. Οι κατηγορούμενοι αυτοί προσφέρθηκαν να βοηθήσουν στην οικοδόμηση μιας νέας Ευρώπης επειδή εκτός των άλλων πίστευαν και σ’ αυτήν. Οι δοσίλογοι που δικάζονται ερήμην έχουν διαφύγει μαζί με τους Γερμανούς για να σωθούν εφόσον απέτυχαν να δημιουργήσουν τη “νέα Ελλάδα”, με τη βοήθεια τους. Η ιδεολογική τους ταύτιση με τους Γερμανούς, τους διαχωρίζει από τους περισσότερους δοσίλογους που δικάζονται από το Ειδικό δικαστήριο. Οι μαυραγορίτες και οι καταδότες που δικάζονται, παρουσιάζουν ως κύρια αιτία για τις πράξεις τους το φόβο και τη βία των κατακτητών που τους τρομοκρατούσε. Υπήρχαν βέβαια και περιπτώσεις για τις οποίες η δοσιλογική συμπεριφορά είχε ως δικαιολογία την πάλη ενάντια στον Κομμουνισμό.

Οι τελευταίες περιπτώσεις αποτελούν και την πλειοψηφία των κατηγορουμένων.

. Οι διαφορές στις ποινές μεταξύ των απόντων και των παρόντων κατηγορουμένων είναι τεράστιες. Οι πρώτοι καταδικάζονται κατά το κατηγορητήριο δηλαδή για παραβίαση του άρθρου 1 της Συντακτικής Πράξης 6, που επισύρει και μεγαλύτερες ποινές. Οι δεύτεροι καταδικάζονται σε πολύ μικρότερες, αφού σε αρκετές περιπτώσεις το κατηγορητήριο μετατρέπεται από παράβαση του άρθρου 1 σε παράβαση του άρθρου 4. Δηλαδή οι κατηγορούμενοι αυτοί δικάζονται και καταδικάζονται “επί εθνική αναξιοσύνη”, χωρίς δηλαδή το αδίκημα να φέρει άπαντα τα στοιχεία του άρθρου 1. Υπάρχουν και περιπτώσεις που ενώ αποδεικνύεται συνεργασία ο κατηγορούμενος καταδικάζεται με το άρθρο 4. Με αυτόν τον τρόπο οι ποινές που επιβάλλονται μέχρι τη δίκη των Αφών Μανθόπουλου είναι έως 3 ½ χρόνια χωρίς να έχει αφαιρεθεί και ο χρόνος της προφυλάκισης. Αυτό δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι το δικαστήριο αποδείχθηκε επιεικής απέναντί τους .Οι δοσίλογοι που καταδικάζονται σε θάνατο ή σε ισόβια δεσμά , είναι απόντες .Το δικαστήριο βρίσκει την ευκαιρία να αποδειχθεί αυστηρό σε υποθέσεις που έχουν ουσιαστικά από νωρίς κριθεί , εφόσον οι κατηγορούμενοι έχουν διαφύγει. Με αυτό τον τρόπο εμφανίζεται αυστηρό στην κρίση του , και παράλληλα καταδικάζει σε πολύ μικρές ποινές τους παρόντες κατηγορουμένους μην αποδίδοντας τελικά τις ευθύνες σε κανέναν. Όπως εξάλλου ο Στρατηγός Σαράφης υποστηρίζει , οι “πραγματικοί” δοσίλογοι διέφυγαν μέχρι να απελευθερωθεί η πόλη . Σε διαμαρτυρία του προς τη Συμμαχική Στρατιωτική Αποστολή , τονίζει ότι ο Jellicoe Διοικητής των Βρετανικών δυνάμεων στην περιοχή , επιτρέπει τη διαφυγή δοσιλόγων με Βρετανικά σκάφη .⁷⁵

Το δικαστήριο λοιπόν καταδικάζει αυτούς που διαφεύγουν , σε μεγάλες ποινές για να κρατήσει τα προσχήματα ενώ αθώνει ή καταδικάζει σε ελάχιστες ποινές τους εναπομείναντες .Είναι δόκιμο να υποθέσουμε ότι και οι κατηγορούμενοι που είναι παρόντες , αντιλαμβάνονται ότι οι ποινές δεν θα είναι μεγάλες για εκείνους και γι αυτό δεν φεύγουν από την πόλη. Είναι πολύ πιθανό ότι γνωρίζουν το επόμενο διακύβευμα ,που είναι η σωτηρία της πατρίδας από την “**Κομμουνιστική λαίλαπα**” , και εκείνοι θα κληθούν να το υποστηρίξουν με όλες τους τις δυνάμεις . Το δικαστήριο θα συνεισφέρει στην μελλοντική αυτή προσπάθεια καταδικάζοντάς τους “**επί Εθνική Αναξιοσύνη**” και αναγγέλλοντας ελαφριές ποινές.

---

⁷⁵ Σπηλιωτοπούλου-Παπαστράτης , *Ο.π.* , σελ.649-650

Σ αυτή την προσπάθεια καταλυτικός θα είναι και ο ρόλος των μαρτύρων που παρουσιάζονται στο δικαστήριο.

Σχεδόν όλες οι δίκες βασίζονται στις καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας και υπεράσπισης. Αν εξαιρέσουμε τη δίκη του Κωνσταντίνου Στεφανόπουλου για τη δράση του οποίου υπήρχαν τα άρθρα που ο ίδιος είχε εκδώσει στη εφημερίδα του “**ΝΕΟΛΟΓΟΥ**” καμία άλλη δίκη δεν διεξάγεται με τη βοήθεια στοιχείων άλλων από καταθέσεις. Το δικαστήριο πολλές από τις καταθέσεις των μαρτύρων τις λαμβάνει υπ’ όψιν του όχι μόνο για την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας αλλά εντάσσει τα λεγόμενα των μαρτύρων στο σκεπτικό της ποινής στο τέλος της. Με αυτό τον τρόπο η διαδικασία παρουσιάζεται ιδιαίτερα διαβλητή, ειδικά για εποχές τόσο έντονων παθών όπως είναι εκείνη η περίοδος. Μέσα σε μια τέτοια διαδικασία χωρούν και αναπαράγονται λογικές που επιτρέπουν τον επηρεασμό της κρίσης των δικαστών δηλώνοντας τις πολιτικές πεποιθήσεις κάποιου κατηγορούμενου. Στοιχεία που παρουσιάζουν οι μάρτυρες, “καταδικάζουν” ή “αθώνουν” καταδεικνύοντας την ιδεολογική τους ταυτότητα με πλήθος τρόπους. Έτσι αθωωτική είναι η απόφαση για εφτά κατηγορούμενους που κατά τη διάρκεια της διαδικασίας οι μάρτυρες υπεράσπισης υποστηρίζουν ότι οι ίδιοι ανήκαν στον ΕΔΕΣ καθώς και ότι η κατηγορία είναι κατασκευασμένη από Εαμίτες που μισούν τους ενταγμένους στον ΕΔΕΣ. Σε άλλη περίπτωση χρησιμοποιείται η ιδιότητα του Αντιστασιακού για να προσπαθήσει να ελαφρύνει την θέση του κατηγορούμενου. Ένας μάρτυρας υπεράσπισης θεωρεί ως αναντίστοιχο το ότι ο κατηγορούμενος ήταν συνεργάτης, διότι, όπως έχει πληροφορηθεί εκείνος ήταν στο ΕΑΜ, θέλοντας να αποδείξει κάποια δράση εναντίον των κατακτητών.

Το προβληματικό της διαδικασίας μαρτυρείται και από τις αποφάσεις του δικαστηρίου. Σε μία υπόθεση από αυτές κατηγορείται κάποιος ότι πρόδωσε, συμπατριώτες που θεωρούσε ότι ήταν μέλη της ΕΠΟΝ ,μην αντέχοντας τη βία των Γερμανών . Οι μάρτυρες κατηγορίας αλλά και τα θύματα του δηλώνουν κατά τη διάρκεια της αποδεικτικής διαδικασίας ότι όταν αυτός κατέδωσε συνανθρώπους του ήταν χτυπημένος. Λίγο αργότερα μαρτυρούν –όλοι- ότι ο ίδιος είπε στους Γερμανούς ότι είναι μέλη της ΕΠΟΝ χωρίς όμως όπως λένε οι ίδιοι να είναι. Οι μάρτυρες αρνούνται πως είναι στην ΕΠΟΝ αλλά το σκεπτικό της ποινής αναφέρει προδοσία του κατηγορούμενου διότι κατέδωσε συμπατριώτες του που εργάζονταν “**χάριν του Εθνικού αγώνος...**”.

Παρόμοια περίπτωση αντικρίζουμε σε μια άλλη δίκη λίγο νωρίτερα όπου υποστηρίζεται ότι ο κατηγορούμενος πρόδωσε στους Γερμανούς αρκετούς πολίτες. Είναι η δίκη του Κανελλόπουλου και του Μενύχτα στην οποία υποστηρίζεται ότι προδόθηκαν εκτός από τους: Παπαλεξανδρόπουλο, Αντύπα και Πρεβεδούρο και άλλοι που εκτελέστηκαν από τους Γερμανούς αργότερα. Ενώ όμως αναφέρονται τα ονόματά τους, το δικαστήριο όταν εκδίδει την απόφαση δέχεται μόνο την κατάδοση των τριών και όχι των υπολοίπων. Το δικαστήριο δεν θέλει όμως να ελαφρύνει τη θέση των κατηγορουμένων. Ο ένας από τους μάρτυρες κατηγορίας είναι προγραμματισμένο να δικαστεί ένα μήνα αργότερα. Σ αυτή του τη “δοκιμασία”, το δικαστήριο θα του προσφέρει το άλλοθι του καταδιωκόμενου, τοποθετώντας τον δίπλα στον νεκρό Πρεβεδούρο. Όταν θα έρθει η ώρα για τη δική του δίκη, θα έχει ήδη με πάθος υποστηρίξει τη δίωξη των δοσιλόγων Κανελλόπουλου-Μενύχτα για την προδοσία, όπως αναφέρει στη δίκη, του συναγωνιστή του, Κωνσταντίνου Πρεβεδούρου. Στο σκεπτικό της δίκης θα καταγραφεί και η συμμετοχή του, μαζί με τον νεκρό, σε Αντιστασιακή ομάδα. Η “προσφορά” αυτή του δικαστηρίου θα κάνει εύκολη την αθώωση του αργότερα. Άλλωστε τα λεγόμενά του αντιμετωπίζονται πολύ σοβαρά από το δικαστήριο παρά την επερχόμενη εκκρεμούσα δίκη εναντίον του. Η περίπτωση αυτή δεν αφήνει καμία αμφιβολία για τις προθέσεις του δικαστηρίου να αντιμετωπιστεί ο Παπαλεξανδρόπουλος επεικώς. Άλλωστε έχει λάβει ενεργό μέρος στην ομάδα Ε.Ο.Ε. της οποίας η διάλυση θα δώσει τη δυνατότητα στο δικαστήριο να διώξει την ηγεσία του ΕΑΜ Αχαΐας.

Έκπληξη προκαλεί και η αναφορά στα Τάγματα Ασφαλείας κατά την διεξαγωγή διαφόρων δικών. Η συμμετοχή σε αυτά ή η δράση τους δεν χρησιμοποιείται από τους μάρτυρες κατηγορίας και τους μάρτυρες υπεράσπισης, ούτε για την καταδίκη κάποιου αλλά ούτε και για την αθώωσή τους. Το στοιχείο της συμμετοχής ή και της συνεργασίας με τα Τάγματα χρησιμοποιείται από τους μάρτυρες κατηγορίας με έναν τρόπο που υποδεικνύει την ευμενή στάση απέναντί τους. Οι ίδιοι απλώς εκθέτουν την κατάσταση όπως τη γνωρίζουν προσφέροντας πληροφορίες. Έτσι μάρτυρες κατηγορίας αποδέχονται σχέση προσωπική με τα Τάγματα ή μάρτυρες υπεράσπισης θεωρούν ότι το να ανήκει ο κατηγορούμενος στα Τάγματα Ασφαλείας δεν είναι άξιο προσοχής φαινόμενο ή είναι κάτι συνηθισμένο. Σε μια δίκη μάλιστα υποστηρίζεται ότι τα Τάγματα Ασφαλείας βοήθησαν την ομάδα Κατασκοπείας καθώς και την ομάδα σαμποτάζ που είχε σχηματιστεί στην Πάτρα και προσέφεραν πληροφορίες στους Άγγλους, σκοτώνοντας κάποιον που ήθελε να

καταφύγει στους Γερμανούς και να τους προδώσει. Ουσιαστικά δηλώνεται “συγκαλυμμένη” στάση των Ταγμάτων που ενώ φαίνεται ότι λειτουργούν, εξυπηρετώντας τους Γερμανούς, ουσιαστικά δρουν κάτω από την “ομπρέλα” της συνεργασίας βοηθώντας το συμμαχικό αγώνα, υποστηρίζοντας τις ομάδες που οι Βρετανοί έχουν δημιουργήσει στην Πάτρα.

Όσον αφορά τους μάρτυρες κατηγορίας και τους μάρτυρες υπεράσπισης σε γενικές γραμμές οι καταθέσεις είναι αναμενόμενες και χωρίς μεγάλες εκπλήξεις. Σημαντική εξαίρεση σ’ αυτόν τον κανόνα αποτελούν περιπτώσεις στις οποίες ο ερευνητής δυσκολεύεται να αντιληφθεί αν ο μάρτυρας που καταθέτει είναι κατηγορίας ή υπεράσπισης. Υπάρχουν δηλαδή δίκες κατά τις οποίες μάρτυρες κατηγορίας μιλούν με εκτίμηση για τους κατηγορούμενους ή καταθέτουν ότι ο κατηγορούμενος είναι αθώος, αναιρώντας την προηγούμενη κατάθεσή τους στο στάδιο της ανάκρισης. Σε κάποια άλλη δίκη ένας μάρτυρας κατηγορίας καταθέτει ότι ο κατηγορούμενος είναι ένοχος επειδή πλήρωσε μεγάλο πρόστιμο στους Γερμανούς. Αναφέρει ότι ο ίδιος τον κατέδωσε στους κατακτητές και έπειτα από έλεγχο τους στο κατάστημά του κλήθηκε να πληρώσει. Καταλήγει όμως ότι εξαιτίας της παρέμβασης του κατηγορουμένου τελικά πλήρωσε το μισό πρόστιμο. Μέσα στο δικαστήριο αρκετές ανακολουθίες καταθέσεων δικαιολογούνται από τους ίδιους με την παρουσίαση μιας συγκεκριμένης εκδοχής.

Όπως οι ίδιοι δηλώνουν, έχουν αναγκαστεί να τα πουν αυτά στην προανάκριση και να υπογράψουν μηνύσεις επειδή το ΕΑΜ τους το είχε επιβάλει και επειδή, όπως αναφέρει κάποιος, δεν μπορούσαν να αντιταχθούν στο ΕΑΜ διότι λέει “*τότε υπήρχε ΕΑΜοκρατία*”. Αδυνατούν ωστόσο να εξηγήσουν γιατί όλο το χρόνο μετά τον Ιανουάριο του 45 δεν άλλαξαν την κατάθεσή τους ή δεν απέσυραν τη μήνυσή τους. Όπως αναφέρει ένας μάρτυρας κατηγορίας αυτό δεν έγινε, ούτε καν κατά τη διάρκεια των ανακρίσεων διότι φοβόταν ότι θα επιβάρυνε τη θέση του. Ο παραπάνω μάρτυρας παρουσιάζεται στην δίκη του δικηγόρου Παπαλεξανδρόπουλου του οποίου η καταμήνυση τελικά αποδεικνύεται ψευδής.

Η δίκη ωστόσο του Παπαλεξανδρόπουλου δεν διεξάγεται εκ νέου. Το δικαστήριο δεν συζητά καν το ενδεχόμενο αναψηλάφησης, αλλά ούτε και τη δίωξη του μάρτυρα και οι δίκες τελικά δεν έχουν ως στόχο την απονομή “δικαιοσύνης”, αλλά την ολοκλήρωση μιας διαδικασίας που είναι απαραίτητη για να κρατηθούν τα προσχήματα. Αυτή η στάση του δικαστηρίου θα δώσει στην Κυβέρνηση το άλλοθι ότι τάχα αντιμετώπισε τους δοσιλόγους ενώ στην ουσία προετοίμαζε το έδαφος για την

αποδόμηση του ΕΑΜ ,την απαξίωση του Αντιστασιακού κινήματος και τις διώξεις αριστερών και δημοκρατικών πολιτών.

Στοιχεία που συντείνουν στην αντιμετώπιση των δικών ως απλή διαδικασία ενυπάρχουν και σε άλλες δίκες. Από την πρώτη κιόλας δίκη, των Κανελλόπουλου-Μενύχτα, ο ίδιος δικηγόρος Διονύσιος Παπαλεξανδρόπουλος, που δικάζεται ενάμισι μήνα αργότερα, παρουσιάζεται ως μάρτυρας κατηγορίας των κατηγορουμένων. Ενώ λοιπόν εκκρεμούν μηνύσεις εναντίον του και καταγγελίες οι οποίες εξετάζονται σε δίκες το Μάιο και το Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου, εκείνος καταθέτει επιβαρυντικά στοιχεία εναντίον κατηγορούμενων χωρίς ουσιαστικά ,για τον απόντα Κανελλόπουλο, να υπάρχουν μάρτυρες υπεράσπισης. Τους μάρτυρες κατηγορίας αποτελούν ο Διονύσιος Παπαλεξανδρόπουλος, ο φίλος του Λάμπρος Αντύπας καθώς και ένας διερμηνέας των Γερμανών, κάποιος δηλαδή που αν επιμείνουμε στην ουσία του όρου συνεργασία ήταν κι αυτός συνεργάτης των Γερμανών εφόσον υποβοήθησε το έργο των αρχών της Κατοχής, γεγονός που έχει ως συνέπεια την παραβίαση της Συντακτικής Πράξης 6.

Φυσικά και δεν αμφισβητούμε το ότι ο Ιωάννης Κανελλόπουλος μπορεί να ήταν δοσίλογος αλλά ο σχηματισμός του βάσιμου των στοιχείων των καταθέσεων των μαρτύρων κατηγορίας, από ανθρώπους που κι αυτοί έλαβαν μέρος στο έργο των αρχών της κατοχής δημιουργεί αμφισβητήσεις για το σύνολο της διαδικασίας.

Στη δίκη του Διονύση Παπαλεξανδρόπουλου ο ένας μάρτυρας κατηγορίας καταθέτει ότι ο άλλος μάρτυρας του είπε ότι την κατάδοσή του στους Γερμανούς την έκανε ο Παπαλεξανδρόπουλος .Όταν όμως ο δεύτερος μάρτυρας παίρνει το λόγο διαμηνύει ότι ο κατηγορούμενος είναι αθώος και ότι αυτά τα είπε διότι τον πίεσαν ΕΛΑΣίτες.. Το κατηγορητήριο καταρρέει και με την προσκόμιση ειδικού αποδεικτικού Αντιστασιακής Δράσης από τον Παπαλεξανδρόπουλο με ημερομηνία 9 Μαρτίου του 1945 και με υπογραφή του Στρατηγού Μέσης Ανατολής Πάτζετ. Στο έγγραφο αυτό αναφέρεται η αντιστασιακή δράση του δικηγόρου κατά τη διάρκεια της περιόδου Μάρτιο 1944 με Οκτώβριο 1944.

Αν σταθούμε αποκλειστικά στο γεγονός θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι όντως αυτό που δήλωσε στη 1^η δίκη των Κανελλόπουλου-Μενύχτα, ότι δηλαδή ήταν μέλος της αγγλικής αποστολής μαζί με Αντύπα, Πρεβεδούρο και άλλους ισχύει και αποδεικνύεται μ' αυτό το έγγραφο. Εντύπωση όμως προκαλεί η έκδοση του εγγράφου που έχει ημερομηνία δύο μήνες πριν τη δίκη και χαρακτηριστικό είναι ότι η περίοδος την οποία σημειώνει το έγγραφο ως περίοδος της Αντιστασιακής του

δράσης ήταν περίοδος που όπως ο ίδιος καταθέτει , ήταν έγκλειστος στις φυλακές εφόσον είχε συλληφθεί μετά την προδοσία των Κανελλόπουλου-Μενύχτα και αφέθηκε ελεύθερος τον Αύγουστο του 44 μαζί με τον Λάμπρο Αντύπα. Από την άλλη η συμμετοχή του στην “Αντίσταση” όπως εκείνος την εννοεί, δηλαδή ως μέλος της Αγγλικής αποστολής χρονολογείται στο πρώτο μισό του 1943 και η συμμετοχή του σε “Αντιστασιακή” ομάδα ως το τέλος του 1943, χρονολογίες ωστόσο που δεν αναφέρονται στο έγγραφο.

Το δικαστήριο ωστόσο αποφυλακίζει τον Παπαλεξανδρόπουλο και παρά τις νέες επιβαρυντικές καταθέσεις τον Σεπτέμβριο εναντίον του από δικηγόρους και Αστυνόμους για καταδόσεις κυρίως δικηγόρων και ενός βοηθού εισαγγελέα, το έγγραφο που εκείνος έχει ήδη προσκομίσει τον αθώνει με απαλλακτικό βούλευμα.

Το δικαστήριο λοιπόν αδυνατεί να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων. Συνεχίζει να λειτουργεί ουσιαστικά για να φέρει εις πέρας αυτό που ζητήθηκε από το λαό, την “εκκαθάριση” και προλειαίνει το έδαφος για την οριστική δίωξη του αριστερού κινήματος. Η εκκαθάριση γίνεται χωρίς κανόνες με προχειρότητα και θυμίζει θέατρο που οργανώθηκε για τον λαό της Πάτρας. Οι πιο σημαντικοί δοσίλογοι απουσιάζουν, κάποιοι εναπομείναντες καταδικάζονται σε ελάχιστες ποινές, άλλοι αθώνονται και άλλοι καταφέρνουν απαλλαχτικές αποφάσεις χρησιμοποιώντας ιδιαίτερα το πιο σημαντικό στοιχείο των δικών: αυτό της τελεσίδικης απόφασης.

Τίποτα δεν ανακαλείται, τίποτα δεν αναμοχλεύεται διότι το κύριο διακύβευμα της συγκρότησης του δικαστηρίου είναι η τυπική στο σύνολό της διενέργεια των δικών. Υπάρχουν φυσικά περιπτώσεις κατά τις οποίες το δικαστήριο, λειτουργώντας τελείως αντίθετα, αναβάλλει δίκες ούτως ώστε να εξεταστούν οι προκύψαντες μάρτυρες κατηγορίας και κατ’ επέκταση να είναι οι αποφάσεις εγκυρότερες. Αυτό βέβαια, δεν ακυρώνει τον παραπάνω συλλογισμό από τη στιγμή που η λειτουργία του παραβαίνει τους πιο απλούς κανόνες και δείχνει αυτές οι περιπτώσεις να αποτελούν εξαιρέσεις οι οποίες αποφασίζονται για να δώσουν την εντύπωση αξιόπιστης λειτουργίας και να προσδώσουν κύρος και πληρότητα στις αποφάσεις του. Οι δίκες που διενεργούνται στο Ειδικό Δικαστήριο της Πάτρας υπακούν στην “εκκαθάριση” που έχει απαιτηθεί και πληρούν το χρέος της “Νέας Κοινωνίας” που δημιουργείται απαλλαγμένη από τους δοσίλογους. Μια πιο προσεκτική ματιά όμως αποκαλύπτει ότι πολλές αποφάσεις μπορούν να τεθούν υπό αμφισβήτηση καθώς και –πιο σημαντικό- ότι η λειτουργία του δικαστηρίου συντηρείται για πολλούς λόγους που δεν είναι μόνο η ικανοποίηση του κοινού αισθήματος περί δικαίου αλλά και η

ύπαρξη ενός πολύ ισχυρού μέσου προπαγάνδας το οποίο από το Σεπτέμβριο κιόλας του ίδιου χρόνου θα χρησιμοποιηθεί για τη σπύλωση του αντιστασιακού κινήματος στην Αχαΐα και προοδευτικά για την τελική του καταδίκη στα μέσα του επόμενου χρόνου. Δεν αποτελεί τύχη ή συγκυρία το γεγονός ότι το συγκεκριμένο δικαστήριο συνεχίζει να λειτουργεί και να εκδίδει αποφάσεις μέχρι και το έτος 1951.

VII. ΤΟ ΑΝΤΙΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ ΣΤΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Η μέχρι τη δίκη του ΕΑΜ Αχαΐας περίοδος

Μετά τη δίκη Σαράντη, που ολοκληρώνεται το Σεπτέμβριο του 1945, οι εφημερίδες δαπανούν αρκετό χώρο και χρόνο για να στηλιτεύσουν τα κακώς κείμενα της εποχής. Οι συμμορίες και η τρομοκρατία παρουσιάζονται να κυριαρχούν στην ύπαιθρο και η δημοσιογραφική τους κάλυψη συμβάλλει αποφασιστικά στο κλίμα ανασφάλειας που οι πολίτες έχουν ήδη νιώσει και στο παρελθόν. Με αυτό τον τρόπο καλλιεργείται και ευδοκιμεί το δίπολο δεξιάς-αριστεράς μεταμφιεσμένο πια σε εθνικιστών-εαμοκομμουνιστών. Μέχρι τα τέλη Απριλίου του 1946 -οπότε διενεργείται η δίκη του ΕΑΜ Αχαΐας- οι δεξιές εφημερίδες έχουν αποδώσει στο αντιστασιακό κίνημα του ΕΑΜ διάφορες κατηγορίες. Το κίνημα της Αντίστασης θα χαρακτηριστεί κομμουνιστικό και αργότερα συνωμοτικό και αντεθνικό. Μετά τη δημιουργία αρνητικού κλίματος από τις εφημερίδες, η δίκη του Απριλίου-Μαΐου 1946 μπορεί πλέον να διεξαχθεί με πρόσφορο έδαφος τη δημιουργημένη προπαγάνδα. Οποιαδήποτε λαϊκή αντίδραση θα θεωρείται πλέον συνενοχή με τους προδότες του έθνους.

Προεξέχουσα θέση στην αντιΕαμική αυτή εκστρατεία καταλαμβάνει η εφημερίδα “**ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ**”. Η εφημερίδα θα στηρίζει τις απόψεις της περί του αντεθνικού ΕΑΜ στην ανάλυσή της για την αντεθνική στάση του Κ.Κ.Ε. Το ΕΑΜ δημιουργήθηκε από το Κ.Κ.Ε. και το γεγονός αυτό επιτρέπει στην εφημερίδα το συλλογισμό ότι το κίνημα της Αντίστασης αποτελούσε σχέδιο προώθησης αντεθνικών επιδιώξεων. Ο όρος ΕΑΜοκομμουνισμός που χρησιμοποιεί θα συνδέσει το κίνημα της Αντιστάσεως με τη σημερινή μεγάλη απειλή από την οποία κινδυνεύει η χώρα. Με αυτό τον τρόπο θα σπλωθεί το κίνημα και θα διευκολυνθεί το σύστημα στο να αναδείξει “αντιστασιακές” ομάδες που δήθεν δρούσαν εναντίον του κατακτητή. Η προβολή και η ανάδειξη αυτών των “Εθνικών οργανώσεων” όπως αναφέρονται, ως αντίπαλο δέος στο ΕΑΜ, θα κατοχυρωθούν από την προβολή του ΕΑΜ ως προδοτικού.

Οι οργανώσεις αυτές συνεπώς, δεν είναι αντιστασιακές επειδή πολέμησαν τον εχθρό αλλά γιατί εξοντώθηκαν από προδότες.

Στον “ΕΘΝΙΚΟ ΚΗΡΥΚΑ” βρίσκουν την ευκαιρία να εκθέσουν τις ιδέες και τις απόψεις τους άτομα που κατείχαν δημόσια θέση και αξίωμα κατά τη διάρκεια της κατοχής, και συνεπώς μπορούν με βάση τη Συντακτική Πράξη 6 να χαρακτηριστούν ως δοσίλογοι.

Από τις 15 Ιανουαρίου ως και τις 18 του 1946 ο κατοχικός δήμαρχος της Πάτρας, Γεώργιος Πανταζής φιλοξενείται στην εφημερίδα απαντώντας, όπως αναφέρεται και στον τίτλο του άρθρου, “**στις κατ’ αυτού επικρίσεις**”. Η εφημερίδα δεν είναι καθόλου φειδωλή στο να προσφέρει χώρο στον πρώην Δήμαρχο για να του δώσει την δυνατότητα να υποστηρίξει τον εαυτό του.

Χώρο η εφημερίδα προσφέρει και στο εθνικό κόμμα των Χιτών ώστε αυτό να αντιπαρατίθεται με την εφημερίδα “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ” του ΕΑΜ. Μέσα σ’ αυτό το πλαίσιο ενδεικτικό είναι το άρθρο αυτού του κόμματος που στέλνεται στην εφημερίδα ως απάντηση στην “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ”, που το κατηγορεί για εισβολή και καταστροφή των γραφείων της ΕΠΙΟΝ την προηγούμενη μέρα. Οι Χίτες θα υποστηρίζουν σε αυτό με πάθος ότι μια κομμουνιστική διακυβέρνηση, η οποία θα είναι σκληρότερη και από την φασιστική κατοχή, θα επιφέρει την καταστροφή. Οι κομμουνιστές δεν λογαριάζονται ως αντίπαλοι αλλά ως όμοιοι των Γερμανών ώστε ο κόσμος να πάψει να τους ακολουθεί. Η σημασία της Αντίστασης παραγκωνίζεται και αναδεικνύονται διώξεις εθνικιστών πολιτών με στόχο να αποδειχθούν οι συνέπειες που θα έχει μια μελλοντική επικράτηση του ΕΑΜ και του Κ.Κ.Ε. Για τους Χίτες ο “φασισμός” που γεννήθηκε κατά τη διάρκεια του πολέμου είναι εξαιρετικά επικίνδυνος και αυτή τη φορά είναι “κόκκινος”. Η προσπάθεια έχει ως στόχο την καταδίκη και απαξίωση του αριστερού κινήματος στα μάτια των πολιτών εξομοιώνοντάς το με την επέλαση των κατακτητών, Γερμανών, Ιταλών και Βούλγαρων. Θα υποστηριχθεί λοιπόν η θεωρία που αγωνιωδώς προωθείται και σήμερα. Οι θέσεις τους που αφορούν τον “κόκκινο” φασισμό θα αναλυθούν στο ίδιο άρθρο που αναφέρεται στις καταστροφές στα γραφεία της ΕΠΙΟΝ. Αρνούμενοι την ευθύνη για την καταστροφή αυτή σημειώνουν στο τέλος του άρθρου, χαρακτηριστικά: **“...Εάν η “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ” ζητεί κεφαλές και οι κομμουνισταί διαμαρτύρονται εις τα πέρατα του κόσμου δι εν επεισόδιον φθοράς επίπλων, τι δέον να πράξη ο σφαγιασθείς και καθ’εκάστην δολοφονούμενος εθνικιστικός κόσμος υπό των απαισίων εγκληματιών του κόκκινου φασισμού;...”**⁷⁶

---

⁷⁶ “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”, 18 Ιανουαρίου 1946, σελ. 1

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ο “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ” θα επιβεβαιώσει και ο ίδιος τις απόψεις αυτές, και θα τις υποστηρίξει με πάθος στις 25 Ιανουαρίου του 1946, σε άρθρο υπό τον τίτλο “ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ”, όπου θα αναλυθεί η σκέψη του γύρω από το προτιμότερο της δικτατορίας του Μεταξά από μια κομμουνιστική δικτατορία.⁷⁷

Η σχέση του Κομμουνισμού με το φασισμό αποδεικνύεται για τις εφημερίδες αυτές και με άλλους τρόπους, ακόμα και από τον λιγότερο ριζοσπαστικό “ΝΕΟΛΟΓΟ”, ο οποίος ήδη από τον Νοέμβριο του προηγούμενου χρόνου χρησιμοποιεί τον όρο ΕΑΜκομμουνισμός αναλύοντας γεγονότα στην Καλαμάτα. Τη συμμορία, για τον “ΝΕΟΛΟΓΟ”, που επιτέθηκε σε μικρή δύναμη της χωροφυλακής: *“...αποτελούν οι ΕΑΜκομμουνισταί Μεσσηνίας και Αρκαδίας, συμμετέχουν δε εις αυτήν Γερμανοί, Ιταλοί και Βούλγαροι”*.⁷⁸ Είναι αλήθεια ότι υπήρξαν Γερμανοί που αυτομόλησαν στον ΕΛΑΣ αλλά η κριτική του “ΝΕΟΛΟΓΟΥ” είναι υπερβολική και έχει μάλλον άλλο στόχο από την καταγραφή της αλήθειας. Στην προκειμένη περίπτωση ο “κόκκινος φασισμός” αδυνατεί να ξεχωρίσει από τον Γερμανικό και τον Ιταλικό, με τους οποίους εμφανίζεται να δρα οργανωμένα. Μ’ αυτόν τον τρόπο υποστηρίζεται ότι τα μέσα, οι στόχοι και οι σκοποί μεταξύ τους δεν διαφέρουν σε τίποτα. Κατά συνέπεια ο Γερμανικός φασισμός είναι ταυτόσημος του κομμουνισμού, συμπέρασμα στο οποίο ουσιαστικά στοχεύει και η εφημερίδα.

Για να εδραιωθεί η κατηγορία του δοσιλογικού ΕΑΜ παρουσιάζονται ΕΑΜκομμουνιστές να δρουν μαζί με τους κατακτητές. Το ασυμβίβαστο της δράσης τους εναντίον των κατακτητών κατά την κατοχή επιβάλλει τη σπίλωση του αγώνα, την υπονόμευση της Αντίστασης, την μη Αντίσταση λίγο αργότερα και τέλος τη συνέργεια από τη στιγμή που διαλύουν Αντιστασιακές ομάδες, που φαίνεται ξεκάθαρα και από επεισόδια όπως τα παραπάνω.

Το νέο προφίλ των Εαμικών ολοκληρώνεται και από δυο ακόμα στοιχεία. Το πρώτο είναι η τρομοκρατία που αυτοί αναφέρεται ότι διενεργούν. Σύμφωνα με άρθρο του “ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΡΥΚΑ” οι Εαμίτες-Κομμουνιστές δεν μπορούν να

---

⁷⁷ “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”, 25 Ιανουαρίου 1946, σελ.1. Στο άρθρο ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ διαβάζουμε: *“...Την δικτατορίαν του Μεταξά την ενθυμούμεθα όλοι. Ενθυμούμεθα τας εξορίας, τα ρετσινόλαδα, τους εργάτας, θέλοντας και μη, να παρελαύνουν και να φωνάζουν «Ζήτω ο Μεταξάς», «Ζήτω ο Τρίτος Πολιτισμός»”*... *“Αλλ’αυτά ωχριούν ενόπιον εκείνων που θα συμβούν με την Κομμουνιστικήν δικτατορίαν. Και όμως με την δικτατορίαν του Μεταξά εδυσφορούσαμε, ενώ αυτή είναι άγιος εν συγκρίσει με την Κομμουνιστικήν”*.

⁷⁸ “ΝΕΟΛΟΓΟΣ”, 6 Νοεμβρίου 1945. Στο άρθρο με τίτλο: *“ΜΑΧΗ ΜΕΤΑΞΥ ΣΥΜΜΟΡΙΑΣ ΕΑΜΟΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΩΝ ΕΙΣ ΧΩΡΙΟΝ ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΠΕΝΤΕ ΕΚ ΤΩΝ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΩΝ ΚΑΤΕΣΦΑΓΗΣΑΝ”*.

παραπονιούνται για τρομοκρατία διότι εκείνοι είναι αυτοί που την ασκούν.⁷⁹ Το δεύτερο στοιχείο που υποστηρίζεται εκτενώς από την ίδια εφημερίδα είναι το αντεθνικό στοιχείο των Κομμουνιστών. Σύμφωνα με αυτό υποστηρίζεται η συνέργεια του Κ.Κ.Ε. με βαλκανικά κράτη, με απώτερο σκοπό αυτονομιστικές ενέργειες στην Β. Ελλάδα.⁸⁰

Για την “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ” από την άλλη αποτελεί γεγονός το όργιο της μοναρχικής τρομοκρατίας. Οι Χίτες και οι χωροφύλακες βασανίζουν δημοκρατικούς πολίτες με τις ευλογίες και την ανοχή της κυβέρνησης.⁸¹

Τα αντίπαλα στρατόπεδα των εφημερίδων ανοίγουν διάλογο κατηγορώντας απροκάλυπτα ο ένας τον άλλο. Περίοπτη θέση μέσα στα άρθρα του “ΝΕΟΛΟΓΟΥ” και του “ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΡΥΚΑ” κατέχουν οι Κομμουνιστές και γενικότερα ο χώρος της αριστεράς, ο “περίδρομος” ή η “λαοκρατία” όπως τον ονομάζουν. Η αριστερά που για αυτούς μετά την προδοσία του Δεκεμβρίου ασκεί βία και τρομοκρατία στις πόλεις και στην ύπαιθρο. Οι Κομμουνιστές αποδεικνύονται επικίνδυνοι και θεωρούνται υπαίτιοι για τη διασάλευση της “δημόσιας τάξεως”. Κάθε πτώμα που ανακαλύπτεται φέρει πάνω του την κόκκινη σφραγίδα. Κάθε εκτέλεση ή δολοφονία αποτελεί ευθύνη κάποιων που παρ’ όλα αυτά δεν συλλαμβάνονται ποτέ. Και αυτοί οι άγνωστοι συμβαίνει να είναι πάντα οι αριστεροί πολίτες.

Οι δυο εφημερίδες επιτείνουν, με αυτόν τον τρόπο, το αίσθημα ανασφάλειας στον πολίτη ο οποίος νιώθει ανίσχυρος να αντιμετωπίσει τους εγκληματίες που κυκλοφορούν ελεύθεροι. Ταυτόχρονα επιβάλλουν ως μόνη λύση για την επιστροφή στην τάξη και την ασφάλεια, την ισχυροποίηση του Κράτους. Το κράτος και ο στρατός παρουσιάζονται μέσα από τα φύλλα τους ως η καλύτερη λύση-απάντηση που μπορεί να δοθεί στη λαίλαπα αυτή του Κομμουνισμού.

---

⁷⁹ “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”, 6 Φεβρουαρίου 1946, σελ. 1. Στο άρθρο υπό τον τίτλο: ΘΡΑΣΟΣ αναφέρεται χαρακτηριστικά: “*Το ΕΑΜ απειλεί ότι θα απόσχη των εκλογών, διότι, λέγει, ότι η “τρομοκρατία” δεν ετερματίσθη εισέτι!! Τέτοιο θράσος μόνον Εαμίται-Κοκκουέδες ημπορούν να έχουν. Οι σφαγείς και οι τρομοκράται να ομιλούν περί τρομοκρατίας!!*”

⁸⁰ “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”, 16 Ιανουαρίου 1946, σελ. 1. Σε άρθρο υπό τον τίτλο: “*Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΕΝΗΜΕΡΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΡΧΙΚΩΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΣΤΙΚΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΡΕΙΟΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΔΕΝ ΘΑ ΔΙΣΤΑΣΗ ΝΑ ΛΑΒΗ ΑΥΣΤΗΡΑ ΜΕΤΡΑ*”, αναφέρει πληροφορίες: “... Κατά τας οποίας ο αρχηγός του Κομμουνιστικού Κόμματος μετέβη εσχάτως εις Σκόπια, απετέλουν τα κύρια στοιχεία των αποδιδόμενων εις το Κ.Κ.Ε. προθέσεων προς δημιουργίαν ανωμάλου καταστάσεως εν Ελλάδι...” και παρακάτω “...λόγω της εξαπολυθείσης Κομμουνιστικής τρομοκρατίας, τα πλείστα των καταστημάτων παραμένουν κλειστά...”, και “...Εξ’ άλλου εις διάφορα σημεία της πόλεως εσημειώθησαν επιθέσεις Κομμουνιστών εναντίον Εθνικιστών και αστυνομικών”.

⁸¹ “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ”, 25 και 27 Απριλίου 1946

Ο “δεξιός” τύπος ωστόσο δεν μένει εκεί. Όπως θα δείξουμε και παρακάτω κατά τη διάρκεια της δίκης, εκφράζει αρκετές φορές το δημιουργημένο από τον ίδιο, στερεότυπο για τους αριστερούς, οι οποίοι σύμφωνα με αυτό παρουσιάζονται να ζουν σε ημιάγρια κατάσταση στα βουνά, να πίνουν αίμα όπως και κατά τη διάρκεια της Αντίστασης, στην οποία δεν προσέφεραν τίποτα αφού τα σχέδια και οι βλέψεις τους ήταν καθαρά η κατάκτηση της εξουσίας της χώρας και η μετατροπή της τελευταίας σε Σοβιετικό δορυφόρο.

Με αυτά τα δεδομένα και με δημιουργημένο το παραπάνω κλίμα εισάγεται στο Ειδικό δικαστήριο Πατρών προς εκδίκαση η υπόθεση στην οποία εμπλέκεται η Νομαρχιακή επιτροπή του ΕΑΜ Αχαΐας.

VIII. ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΗΓΕΤΩΝ ΤΟΥ ΕΑΜ ΑΧΑΪΑΣ

1.Η Σύσταση της Επιτροπής ΕΔΕΣ Πάτρας και η σύγκρουση με τον ΕΛΑΣ

Όταν στις αρχές του καλοκαιριού του 1943 ο Βλάσης Ανδρικόπουλος, μετέπειτα αρχηγός του 12^{ου} Συντάγματος του ΕΛΑΣ, έφθασε στην Πάτρα για να συμμετάσχει στην Εθνική Αντίσταση, ένας απεσταλμένος του γνωστού δικηγόρου Διονύσιου Παπαλεξανδρόπουλου τον πλησίασε και του διεμήνυσε ότι είναι απαραίτητο να συναντηθεί με τον τελευταίο στο γραφείο του.

Πράγματι, ο Ανδρικόπουλος συναντήθηκε με τον Παπαλεξανδρόπουλο ο οποίος του πρότεινε να γίνει ο αρχηγός τους σε μία νέα αντιστασιακή προσπάθεια στην Πελοπόννησο. Ο ίδιος συμφώνησε να έρθει σε επαφή και με το Ζέρβα ώστε να λάβουν κάποια καθοδήγηση, το ταξίδι ωστόσο αυτό ματαιώθηκε.

Μερικές μέρες αργότερα η κίνηση αποκτά πιο στέρεες βάσεις όταν συγκεντρώνονται όλοι για διαπραγματεύσεις με κάποιον σύνδεσμο του Ζέρβα.

Στη σύσκεψη λαμβάνουν μέρος εκτός από τον Ανδρικόπουλο, ο Συνταγματάρχης Παπαγεωργίου, ο Ταγματάρχης Παπαδημητρόπουλος, ο Παπαλεξανδρόπουλος, ο Αθαν. Βλάχος, ο Σούλος και ο συνδικαλιστής Λάμπρος Αντύπας.

Κατά τη συζήτηση για την οικονομική στήριξη της οργάνωσης ο Ανδρικόπουλος διαφωνεί όσον αφορά τους τρόπους με τους οποίους θα χρηματοδοτούσαν τη λειτουργία της οργάνωσης. Ο Αντύπας ήδη έχει υποσχεθεί στήριξη από μεγαλοβιομήχανους της πόλης. Η διαφωνία του για την χρηματοδότηση αυτή θα στρέψει τον Ανδρικόπουλο να ενταχθεί στον ΕΛΑΣ ενώ οι παραπάνω υπό την καθοδήγηση του ΕΔΕΣ θα δημιουργήσουν την οργάνωση Ελεύθερη Ορεινή Ελλάς που εντασσόταν ουσιαστικά στις ομάδες που τελούσαν υπό τις διαταγές του Ζέρβα, και σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Μέλη της επιτροπής θα συμμετάσχουν και στην οργάνωση.

Λίγο νωρίτερα η επιτροπή του ΕΔΕΣ Πάτρας θα έχει προσπαθήσει να δημιουργήσει εθνικιστική ομάδα στην περιοχή των Πατρών η οποία θα διείσδυε “εις τα διάφορα χωρικά τμήματα της αναρχοκρατούμενης Πελοποννήσου” (εννοεί τις

περιοχές όπου κυριαρχούσε ήδη ο ΕΛΑΣ).⁸² Η παραπάνω ομάδα που ονομάστηκε “Μωρηάς” αυτοδιαλύθηκε και εντάχθηκε στην νέα ομάδα που δημιούργησε η Επιτροπή θέτοντας επικεφαλής τον Υπολοχαγό πεζικού Χρήστο Δροσόπουλο.

Χρηματοδότες της οργάνωσης ανέλαβαν γνωστοί εργοστασιάρχες και βιομήχανοι της πόλης. Από τους βασικότερους ο Μαραγκόπουλος αλλά και ο Λέμης, ο οποίος ήταν και στην επιτροπή εθνικού Αγώνα.

Βασικό μέλος της επιτροπής ήταν και ο δικηγόρος Κωνσταντίνος Πρεβεδούρος που εκτελέστηκε αργότερα από τους Γερμανούς στο Χαϊδάρι.

Όσον αφορά τη δράση των μελών της παραπάνω επιτροπής, που δημιούργησε την ομάδα Δροσόπουλου, διαφωτιστικά είναι τα γράμματα που ο ίδιος ο Πρεβεδούρος έχει στείλει στον Ναπολέοντα Ζέρβα μεταφέροντάς του τα παράπονά του αλλά και καταγγελίες του για το ποιόν τους.

Σε αυτά στηλιτεύει τη στάση του Λέμη και του Μουτούση καταγγέλλοντας δοσιλογικές συμπεριφορές. Αναφέρει χαρακτηριστικά:

“...Ο μέχρι τούδε Πρόεδρος της (επιτροπής) Μουτούσης είναι το μισητότερο και το ειδικότερο πρόσωπον του νομού μας. Πιστεύεται ως ένας κοινός λωποδύτης, διότι όλες του οι πράξεις είναι έργα λωποδύτου. Επίσης εις την Επιτροπήν ήτο ένας ονόματι Λέμης, πρώην διευθυντής των εργοστασίων και νυν συνεταιίρος του Μαραγκόπουλου. Τέρας ανθρωπόμορφον. Δεν επέτρεπε... εις τους εργάτας... ούτε να κάθωνται όταν εργάζονται, διότι υπεστήριζεν ότι όρθιοι απέδιδον περισσότερον. Τους μετεχειρίζετο ως σκύλους. Ήκουον οι πολίται του Νομού μας, ότι εις την Επιτροπήν μετείχον ο περίφημος Λέμης και εσχημάτιζον την πεποιθήσιν ενισχυόμενων καταλλήλως υπό του περιφήμου Μουτούση, προσπαθούντος να σε παρουσιάσει στενώς συνεργαζόμενον μετά του εξαδέλφου του υπουργού Τσολάκογλου κ.λ.π., ότι σύ έχεις μεταβληθή εις φύλακα των μεγάλων καρχαριών του πλούτου...”⁸³

Σχεδόν ένα μήνα νωρίτερα στις 14 Σεπτεμβρίου του 1943 ο Πρεβεδούρος καταγγέλλει στον Ζέρβα τη στάση του προέδρου της Επιτροπής, Μουτούση:

“... Λέγεται Μουτούσης, είναι εξαδέλφος του άλλοτε υπουργού.

Μαυραγορίτης ειδικθής. Διευθύνων το Νομιατρείον κατά τρόπον σκανδαλώδη,

---

⁸² Έκθεση του λοχαγού Γρηγορίου Δροσόπουλου το 1943. Περιέχεται στο: “Ο Μωρηάς στα όπλα”, Ηλία Παπαστεργιόπουλου, τόμος Ε, σελ. 147

⁸³ Κωνσταντίνος Πρεβεδούρος προς Ναπολέοντα Ζέρβα.

Αριθμός πρωτοκόλλου 11610, αρχείο του 1^{ου} γραμματέα του ΕΑΜ, Λευτέρη Αποστόλου, από το βιβλίο: “ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΖΕΡΒΑΣ, Ο ΜΙΣΘΟΦΟΡΟΣ, από τα απόρρητα αρχεία του ΕΛΕΣ”. Παρουσίαση-σχολιασμός Λευτέρης Αποστόλου, Εκδόσεις Φιλίστωρ, Μάρτιος 2005, σελ. 61

ωργίασε κυριολεκτικώς. Από 1000 οκάδας σάπωνος προοριζομένους δια τας φυλακάς έδωσε μόνον 44 και από 800 κιλά οινοπνεύματος μόλις 10 “...” Μέχρι του τελευταίου σωληναρίου κινήσης το διοχέτευσεν στη μαύρη αγορά. Χάρις εις τον συγγενή Υπουργόν κατέχη δέκα θέσεις.”

Αφού αναφέρει και για άλλους κατηγορίες και τους εμφανίζει δοσιλόγους καταλήγει: *“... με δύο λέξεις επιτροπή μηδέν.”*⁸⁴

Τα παραπάνω γράμματα του Πρεβεδούρου θα θέσουν σε κίνδυνο την αξιοπιστία των μελών της επιτροπής στα μάτια του Ναπολέοντα Ζέρβα. Η επιτροπή λοιπόν κινδύνευε να στερηθεί τη χρηματοδότησή της με λίρες από το αρχηγείο Ηπείρου.⁸⁵ Ο Κωνσταντίνος Πρεβεδούρος θα είναι και το μοναδικό μέλος της επιτροπής που θα εκτελεστεί από τους Γερμανούς στο Χαϊδάρι έπειτα από προδοσία. Η δράση του αυτή και τα αποτελέσματά της θα θέσουν σε αμφιβολία την αποδεικτική διαδικασία και την καταδίκη τελικά των Κανελλόπουλου-Μενύχτα. Καταδίκη η οποία στηρίχθηκε αποκλειστικά στις καταθέσεις μελών της ίδιας επιτροπής, των Παπαλεξανδρόπουλου και Αντύπα.

Η δημιουργημένη από την επιτροπή ομάδα εμφανίζεται στο Καστρίτσι προς το τέλος του καλοκαιριού του 1943. Αξιωματικοί της είναι: ο υπολοχαγός Χρήστος Δροσόπουλος που είναι και ο αρχηγός της, ο ανθυπολοχαγός Νικ. Μουτούσης συγγενής του Προέδρου της Επιτροπής ΕΔΕΣ Πάτρας, ο εφ. Ανθυπολοχαγός Ανδρέας Σκαρτσίλας, ο εφ. Ανθυπολοχαγός Γεώργιος Καρπόζηλος, ο ανθυπολοχαγός Γεωργούλης και ο εφ. Ανθυπασπιστής Ανδρέας Νηγιάννης. Στην ομάδα συμμετείχαν και περίπου 60 άνδρες.

Μετά από επαφή της οργάνωσης με το ΕΑΜ Πατρών μεταβαίνουν στο αρχηγείο του ΕΛΑΣ ως εκπρόσωποι οι: Διονύσιος Παπαλεξανδρόπουλος, Δελής και Ν. Βλάχος, με σκοπό να συνάψουν σύμφωνο συνεργασίας για αντίσταση κατά του κοινού εχθρού, του κατακτητή. Το σύμφωνο υπογράφηκε με τη Νομαρχιακή επιτροπή του ΕΑΜ στις 16 Αυγούστου του 1943. Για το ΕΑΜ υπέγραψαν ο Αντ. Πισκοπάκης και ο Συνταγματάρχης Αγγελάτος και για την Ε.Ο.Ε. ο Ανδρέας

⁸⁴ *Ο.π.* σελ. 77

⁸⁵ *Ο.π.*, σελ. 125-126, αριθ. Πρωτ. 4801. Με διαταγή καθορίζονται τα ποσά προς τους αντάρτες του ΕΔΕΣ που τα έχουν όπως αναφέρεται ανάγκη. Η επιτροπή Πάτρας φαίνεται να χρηματοδοτείται από το Γενικό Αρχηγείο και ένα χρόνο αργότερα. Στις σελίδες 109-110, στο υπ. Αριθμ. 5337 γράμμα του Ζέρβα προς την Επιτροπή Εθνικού αγώνα Πάτρας, αναφέρεται χαρακτηριστικά: *“...5) Γνωρίζω τις σκληρές συνθήκες υπό τις οποίες εργάζεσθε όπως επίσης και τις άπειρες δυσκολίες που δοκιμάζετε ελλείψει μέσων και δι’ αυτό εν τη επιθυμία μου να σας συντρέξω κατά τι δια την κατευόδωσιν της προσπάθειάς σας, σας στέλνω εκατόν λίρες χρυσές... Σταθμός Διοικήσεως, 19.7.1944, Ο Γενικός Αρχηγός Ν. Ζέρβας”*

Μουτούσης και ο Ταγματάρχης Βασιλάκης. Το ίδιο καλοκαίρι έχει ληφθεί η απόφαση για τη δημιουργία Κοινού Στρατηγείου Ανταρτών από την Αγγλική Συμμαχική Αποστολή και τις οργανώσεις ΕΑΜ, ΕΔΕΣ, και ΕΚΚΑ. Είναι πολύ πιθανό η συμφωνία αυτή να επιζητείται από την ΕΟΕ στο πλαίσιο της παραπάνω απόφασης. Άλλωστε η τελευταία οργάνωση όπως φαίνεται από τα στοιχεία δεν έχει λάβει ακόμα την έγκριση του Συμμαχικού Στρατηγείου. Οποιαδήποτε λοιπόν συνεργασία με το ΕΑΜ νομιμοποιεί κατά κάποιον τρόπο και την ύπαρξή της.

Το συμφωνητικό προέβλεπε την πλήρη και με ομόνοια, αγάπη και συναδελφικότητα, συνεργασία των δύο οργανώσεων “**προς επίτευξιν των κοινών σκοπών**”. Στο έγγραφο η ομάδα Ε.Ο.Ε. δηλώνει ότι σκοπό της έχει:

1. Τη συμβολή στον απελευθερωτικό αγώνα,
2. Τον καταρτισμό ανταρτικών ομάδων εφεδρικής δράσης,
3. Την διατήρηση της τάξης κατά τη μεταβατική περίοδο,
4. Την παράδοση της αρχής στους εκλεκτούς της λαϊκής θέλησης και
5. Τον σεβασμό της θρησκείας, των εθνικών ιδεωδών, της τιμής και της οικογένειας.⁸⁶

Μέρος της ομάδας Καστριτίου υπό τον Μουτούση διενεργεί και την μόνη αντιστασιακή πράξη στις 12 Σεπτεμβρίου αφοπλίζοντας μια μικρή ομάδα Ιταλών στον Ψαθόπυργο.

Στις 16 του ίδιου μήνα η ομάδα διαλύεται από τον ΕΛΑΣ ο οποίος είχε λάβει αρκετές αναφορές για παρενοχλήσεις τμημάτων του από την ομάδα. Σ’ αυτήν αποδίδεται και η διάλυση της τοπικής επιτροπής του ΕΑΜ Καστριτίου.

Οι προκλήσεις από την ομάδα αναγκάζουν τον ΕΛΑΣ να στείλει το τάγμα του Σφακιανού για να έρθει σε συνεννόηση με τους επικεφαλής της ομάδας Δροσόπουλου. Η επίθεση με πυροβολισμούς, της οργάνωσης εναντίον του τάγματος του ΕΛΑΣ θα σημάνει και το τέλος της. Ο Σφακιανός επεμβαίνει και διαλύει την ομάδα.

Οι αξιωματικοί της ομάδας: Χρήστος Δροσόπουλος, Ανδρέας Σκαρτσίλας και Ανδρέας Νηγιάννης εκτελέστηκαν στις 22 Σεπτεμβρίου του 1943 στο χωριό Μελίσσια της Αιγιαλείας έπειτα από έκτακτο στρατοδικείο του ΕΛΑΣ. Η απόφαση

---

⁸⁶ Συμφωνητικό συνεργασίας με ημερομηνία 16 Αυγούστου 1943 από Ηλία Παπαστεργιόπουλου, “**Ο Μωρηάς στα όπλα**”, τόμ. Ε, σελ. 143-145, Αθήνα 1965

πάρθηκε 3 κατά 2. Οι Καραϊσκάκης και Σφακιανός ήταν κατά της επιβολής της ποινής του θανάτου.⁸⁷

Στις 25 Σεπτεμβρίου του 1943 η διάλυση της ομάδας Δροσόπουλου δικαιολογείται με αναφορά προς το Γενικό Στρατηγείο Πελοποννήσου. Σ' αυτήν αναφέρεται:

«ΕΛΑΣ

Σώματα Πελοποννήσου

1^ο Ανεξάρτητο Τάγμα

Προς το Γενικό Στρατηγείο Πελοποννήσου

Όπου

Σας γνωρίζουμε ότι εις την διάλυσιν της αντάρτικης ομάδας υπό τον υπολοχαγόν Δροσόπουλον Χ. προέβημεν για τους εξής λόγους:

1) Διότι δεν εδρούσε ως ανεγνωρισμένη αντάρτικη ομάδα τούτο δε συνάγεται από τα εξής: α) Σύμφωνα με το άρθρο 4 του υπ' αριθ. 3 συμφωνητικού, έπρεπε να συνεννοηθή με το πλησιέστερο τμήμα αντάρτικου άλλης οργανώσεως πράγμα που δεν συνέβηκε. β) Εις ερώτημα του υπευθύνου του υποτομέως Νο 6 εάν ανήκουν εις επίσημον οργάνωσιν, δεν απήντησαν καθόλου. γ) Διότι εκ προθέσεως και εν γνώσει των αφώπλισαν τον συναγωνιστήν Μπότσαρην του τάγματος Αιγιαλείας εξευτελίσαντες έτσι τον συναγωνιστήν του ΕΛΑΣ, χωρίς να έχουν κανένα δικαίωμα. Επίσης κατέσχεσαν όπλα εις χείρας των Ιταλών τους οποίους οδηγούσε για το τάγμα μας ο συναγωνιστής Μπότσαρης. δ) Διότι συνέλαβαν τον συναγωνιστήν δικηγόρον Σκαλτσάν Ιωάννην που την προηγούμενην μέρα εξήλθε των φυλακών που ήτο ιταλοκρατούμενος, τον ηπειλούν ότι θα τον σκοτώσουν και τον εκράτουν επί μίαν ώραν μπροστά στο οπλοπολυβόλο σε στάση προσοχής. ε) Διότι έβριζαν συνεχώς το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ σαν κομμουνιστική οργάνωση, ότι είναι κατσικοκλέφτες, κλέφτες και λωποδύτες, ότι ζουν εις βάρος του αγροτικού πληθυσμού και ότι αποτελείται από ανθρώπους που δεν ημπορούσαν να ζήσουν στο σπίτι τους. Όλα αυτά αποδεικνύονται από τις καταθέσεις των ανταρτών που επιάσαμε.

⁸⁷ Γιάννης Μπιναρδόπουλος, Λάμπης Ρούπας, Θεοδωρής Χλιάπας, "Η Αιγιαλεία στην Κατοχή και στην Αντίσταση 1941-1944", Αθήνα 1987, σελ. 393-394. Πηγές από: Δημήτρη Μίχου: "Τετράδια", σελ. 321, Έκθεση Λοχαγού Γρ. Δροσόπουλου από το "Ο Μωρηάς στα όπλα".

2) Εκ των υστέρων αποδεικνύεται και εκ των εγγράφων που επιάσαμε καμμιά καλή σχέση δεν υπήρχε μεταξύ του ΕΟΕ και του ΕΑΜ α) διότι εις το υπ' αριθ. 1 έγγραφο με υπογραφή Ηρακλής διατάσσει την α' ομάδα ΕΟΕ να διαλύσει τμήμα αποτελούμενον εκ τινών ΕΑΜ Καστριτσίου, β) Εις το υπ' αριθ. 2 έγγραφο και φέρον την υπογραφήν του Συνταγματάρχου Γιαννακόπουλου, ξεκάθαρα φαίνεται ότι ευρίσκονται σε εμπόλεμο κατάσταση με το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ (τα άνω έγγραφα ευρέθησαν εις χείρας αξιωματικών). γ) Από το ημερολόγιο του υπολοχαγού Δροσόπουλου προκύπτει ότι περιμένουν επίθεσιν εκ μέρους του ΕΑΜ γι' αυτό και γράφει: «Σύντοννοι προσπάθειες προς ισχυροποίησιν των τμημάτων μας». δ) Εις άλλην ημερομηνίαν γράφει ότι «το ΕΑΜ ουδεμιás χαίρει εκτιμήσεως».

3) Προσπαθούσαν να συνεργασθούν με μίαν οργάνωσιν «Μωρηάς» που είχε διαλυθεί προ καιρού από το τάγμα Αιγιαλείας πράγμα που ήξεραν, ως φαίνεται και εις το ημερολόγιον του υπολοχαγού Δροσόπουλου.

Γενικά και ξεκάθαρα φαίνεται ότι πρόκειται περί μιας οργανώσεως που'χε σκοπούς σκοτίους και ύπουλους και караδοκούσε να κτυπήση, όταν θα δυνάμωνε, το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ τις οργανώσεις που δούλεψαν και δουλεύουν για το λευτέρωμα του Ελληνικού λαού, από το ξένο και ντόπιο κατακτητή και καταπιεστή.

Σας αποστέλουμε και τα σχετικά έγγραφα.

Κάπου 25.9.43

Το τάγμα
Σφακιανός
Δήμος
Βελιάς». ⁸⁸

---

⁸⁸ Ηλία Παπαστεργιόπουλου, “Ο Μωρηάς στα όπλα”, τομ. Β, σελ. 157-158, Το συγκεκριμένο έγγραφο δημοσιεύτηκε στην δεξιά εφημερίδα “ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΛΛΗΝ” από όπου και το πήρε ο συγγραφέας, όπως θα αναλυθεί και στη δίκη.

2. Το κατηγορητήριο και οι ενστάσεις περί αναρμοδιότητας

Κατά τη διάρκεια της δίκης των ηγετών του ΕΑΜ Αχαΐας θα υποστηριχθεί εκτενώς ότι το “έγκλημα” ήταν προσχεδιασμένο από τη Νομαρχιακή Επιτροπή του ΕΑΜ, το οποίο με αυτή την πράξη επιβεβαίωσε τη διάθεσή του για να μονοπωλήσει την Αντίσταση κατά των κατακτητών καθώς και για διεξαγωγή ενός αγώνα ταξικού που αυτό επιτελούσε. Το κατηγορητήριο που διατυπώθηκε εναντίον τους επικεντρώνεται στη διάλυση μιας αντιστασιακής ομάδας, γεγονός, που είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία προβλημάτων στο συμμαχικό αγώνα, εφόσον το κίνημα της Αντίστασης στερήθηκε μια ομάδα η οποία δρώντας αντιστασιακά θα επέφερε πλήγματα εναντίον του κατακτητή αν δεν την είχε διαλύσει πρώτα το Τάγμα Σφακιανού.

Το κατηγορητήριο βασίζεται στη Συντακτική Πράξη 6 και ο δόλος αποτελεί στην προκειμένη περίπτωση το στοιχείο εκείνο εξαιτίας του οποίου τα αδικήματα της αρπαγής και της εκτελέσεως δεν έχουν παραγραφεί.

Η παραγραφή των προ της Συμφωνίας της Βάρκιζας εγκλημάτων, δεν ισχύει ούτε στην προκειμένη περίπτωση διότι στην υπόθεση ενέχεται δόλος κατά των θυμάτων από τους κατηγορούμενους.⁸⁹

Δύο είναι τα κύρια στοιχεία που αγωνίζονται οι μάρτυρες κατηγορίας και η πολιτική αγωγή, να αποδείξουν στη δίκη. Το ένα είναι ότι την εντολή για τη διάλυση της ομάδας την έδωσε η Νομαρχιακή Επιτροπή του ΕΑΜ. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται εκτός από την καταδίκη των κατηγορούμενων και η στοιχειοθέτηση της θεωρίας ότι το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ έκανε ταξικό αγώνα για την μετακατοχική του επικράτηση. Με αυτόν τον τρόπο καταλογίζουν σκοπιμότητα στην Αντίσταση που έκανε το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ επεκτείνοντας με αυτό τον τρόπο την ευθύνη σε ολόκληρο το Αντιστασιακό κίνημα.

Το δεύτερο στοιχείο είναι η υποτίμηση του αγώνα που ο ΕΛΑΣ έκανε εναντίον των κατακτητών. Ακόμα και στις περιπτώσεις που μάρτυρες παραδέχονται Αντιστασιακή δράση, την παραδέχονται μόνο για τον Δημήτρη Μίχου και τον Βλάση

---

⁸⁹ “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”, Πέμπτη 2 Μαΐου 1946. Στην σελίδα 1 αναφέρει: “*Εις την ένστασιν απήντησεν και ο συνήγορος της Πολ. Αγωγής κ. Δημ. Ζωγράφος*”...ο οποίος “*...επικαλεσθείς την σχετική συντακτικήν πράξιν, ήτις θεωρεί τον δόλον ως επιβαρυντικήν περίπτωσιν και ότι τα αδικήματα της αρπαγής και των εκτελέσεων δεν είναι παραγεγραμμένα ως συναφή συμφώνως τω νόμω...*”

Ανδρικόπουλο δίνοντας έτσι την εντύπωση ότι το κίνημα δεν ήταν μαζικό, ούτε είχε δημιουργηθεί οργάνωση με ισχυρή λαϊκή βάση αλλά τον κατακτητή πολέμησαν πρόσωπα. Κατά κάποιο τρόπο εξισώνουν το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ με τις Εθνικές Ομάδες Ανταρτών αφού προσπαθούν να αποδείξουν τον ίδιο τρόπο λειτουργίας αλλά και την ίδια αποτελεσματικότητα.

Η ίδια αντιμετώπιση των οργανώσεων της Αντίστασης διευκολύνει την καταδίκη των ηγετών ενός κινήματος του οποίου η δράση όπως υποστηρίζουν δεν είναι πολλές φορές ξεκάθαρη αλλά και μερικές φορές είναι απύσχα. Το δικαστήριο ωστόσο δεν σταματά εδώ. Η ηγεσία του ΕΑΜ Αχαΐας δικάζεται σύμφωνα με τη Συντακτική Πράξη 6 η οποία έχει εκδοθεί για να διώξει συνεργάτες των κατακτητών. Οι ΕΑΜικοί διώκονται ως δοσίλογοι. Ωστόσο ο συνήγορος της Πολιτικής Αγωγής ως απάντηση στην ένσταση αρμοδιότητας, που κατέθεσε στη δίκη η υπεράσπιση, αναφέρει ότι: αν όντως διώκονταν μόνο με βάση τη Συντακτική Πράξη 6 τότε η απόδειξη της μη πρόθεσης συνεργασίας με τους κατακτητές, θα τους αθώωνε. Γι' αυτό λοιπόν το δικαστήριο επιστρατεύει την έννοια του “δόλου” ώστε να καταδικαστεί η διάλυση της ομάδας Καστρισιού. Η διάλυση δεν αποτελεί πια μόνο δοσιλογική πράξη αλλά και εγκληματική πράξη για λόγους πολιτικής επικράτησης.

Έχει προηγηθεί η ένσταση της υπερασπίσεως περί αναρμοδιότητας του δικαστηρίου που στηρίζεται ακριβώς στο ότι πρέπει να υφίσταται πρόθεση ως απαραίτητο στοιχείο του αδικήματος ώστε να λειτουργήσει η Συντακτική Πράξη 6, δηλαδή, ώστε να χαρακτηριστεί το αδίκημα ως δοσιλογικό και να τεθεί εν ενεργεία ο νόμος αυτός περί δοσιλόγων.

Το δικαστήριο θα απορρίψει την ένσταση της υπεράσπισης δεχόμενο της θέσεις της πολιτικής αγωγής σύμφωνα με τις οποίες η πρόθεση συνεργασίας με τον εχθρό δεν είναι στοιχείο του αδικήματος διότι τότε : **“ουδείς θα εδικάζετο εάν δεν απεδεικνύετο η πρόθεσις προς συνεργασίαν”**⁹⁰. Πρόεδρος του δικαστηρίου έχει αναλάβει ο εφέτης Κωνσταντίνος Καλαμποκιάς και την έδρα του Ειδικού Επιτρόπου ο Γεώργιος Κατωπόδης.

Κατηγορούμενοι είναι οι: Γεώργιος Ψύλλας, Θρασύβουλος Κωνσταντίνου, Δημήτριος Μίχου, Νίκος Δέδες ή Παπούας, Βλάσης Ανδρικόπουλος, Νίκος Πολυκράτης (Νικήτας), Γεώργιος Αρετάκης, Ιωάννης Κατσικόπουλος, Σπύρος Μαντελής ή Καραϊσκάκης, Καπετάν Δήμου, Χαρ. Παπαθεοδώρου, Ιωάννης

---

⁹⁰ “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”, Πέμπτη 2 Μαΐου 1946 , σελ. 1 στο άρθρο : “Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ ΕΑΜΟΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ”

Σκαλτσάς, Αν. Ψύλλας, Αντ. Πισκοπάκης, Αν. Αγγελάτος, Ν. Καρανασόπουλος, Θρ. Σπυρόπουλος, Πάνος Μαράντης, Ροδόπουλος, Γεώργιος Σπηλιωτόπουλος και Μπέσκος Νώντας.

Την υπεράσπιση των κατηγορουμένων είχαν οι δικηγόροι: Δ. Μηράσγεζης, ο Ιωάννης Βουρνάς, ο Β. Τσούκαλης, ο Τάκης Κοτρωνόπουλος, ο Σπ. Σταματέλος και ο Γ. Τζούτης.

Η δίκη ξεκινάει στις 24 Απριλίου του 1946, ημέρα Τετάρτη αφού έχει ήδη αναβληθεί τρεις φορές στο κοντινό παρελθόν.

ΙΧ. Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΗΓΕΤΩΝ ΤΟΥ ΕΑΜ ΑΧΑΪΑΣ ΤΟ 1946

Σύμφωνα με το κατηγορητήριο ,οι κατηγορούμενοι διώκονται με βάση τη Συντακτική Πράξη 6, δηλαδή ως δοσίλογοι. Το εδάφιο θ του άρθρου 1 που χρησιμοποιείται για να καταδείξει ενοχή στους κατηγορούμενους αναφέρει χαρακτηριστικά:

“διώκονται και τιμωρούνται... θ) Όσοι παρημπόδισαν δι’οιονδήποτε μέσου Εθνικήν ή Συμμαχικήν πολεμικήν εν γένει ενέργειαν”.

Η διάλυση της ομάδας Καστριτσίου με επικεφαλής τον Δροσόπουλο, εντάσσεται στο παραπάνω εδάφιο ως προδοτική χωρίς ουσιαστικά να λαμβάνεται υπ όψιν η δράση ούτε της μιας ούτε της άλλης οργάνωσης. Η εναντίον των Γερμανών και Ιταλών δράση του ΕΛΑΣ Πελοποννήσου και η απουσία δράσης της ομάδας Καστριτσίου δεν λαμβάνονται υπ όψιν στο σκεπτικό της καταδίκης στο τέλος της διαδικασίας.

Οι 23 μάρτυρες κατηγορίας δεν δείχνουν να συμφωνούν ακόμα και μεταξύ τους. Πέντε από αυτούς θα εξυμνήσουν τη στάση, το ήθος και τον πατριωτισμό διαφόρων κατηγορούμενων οι οποίοι τελικά θα καταδικαστούν. Άλλοι τόσοι θα αποδεχθούν το γεγονός ότι ο ΕΛΑΣ έκανε αντίσταση εναντίον του κατακτητή, ενώ θα απορρίψουν την άποψη ότι η ομάδα Καστριτσίου επέδειξε Αντιστασιακή δράση. Επειδή δεν είναι δυνατό να στοιχειοθετηθεί το “έγκλημα” θα υποστηριχθούν απόψεις οι οποίες θα αμφισβητήσουν το αυθόρμητο της δράσης του ΕΛΑΣ εναντίον των κατακτητών εντάσσοντάς τη στον ταξικό αγώνα που το ΕΑΜ έκανε ,όπως καταθέτουν. Ο ΕΛΑΣ όπως υποστηρίζουν, βγήκε στο βουνό, με μοναδικό σκοπό την μελλοντική του επικράτηση. Αν όμως τα μέλη του έκαναν ταξικό αγώνα θα έπρεπε απαραίτητα να υπηρετούν την Κομμουνιστική ιδεολογία. Αυτό όμως δεν συνέβη και επιβεβαιώνεται και από μάρτυρες κατηγορίας που παραδέχονται ότι στον ΕΛΑΣ υπηρετούσαν και δημοκρατικοί αλλά και βασιλόφρονες πολίτες ή αξιωματικοί.

Αντίστοιχα το “εθνικόν” στοιχείο του αγώνα των Εθνικιστικών οργανώσεων που οι μάρτυρες υποστήριζαν, θα καταρρεύσει εφόσον θα παραδεχθούν ότι δεν γίνονταν σ’ αυτές τις οργανώσεις δεκτοί αριστεροί πολίτες. Με αυτή την έννοια οι οργανώσεις αυτές μόνο εθνικές δεν ήταν, παρά καθαρά ταξικές.

Σημαντικό ρόλο λαμβάνουν στη δίκη και οι αναφορές στα Τάγματα Ασφαλείας. Η υπεράσπιση χρησιμοποιεί στοιχεία για να καταδικάσει μέλη της ομάδας Δροσόπουλου, που μετά τη διάλυση της οργανώθηκαν στα Τάγματα Ασφαλείας. Με αυτό τον τρόπο επιθυμεί να κηρύξει τους, σύμφωνα με το δικαστήριο καταδιωκόμενους από το ΕΑΜ, ως αναξιόπιστους και προδότες που δικαιολογούν την πράξη του Σφακιανού. Το δικαστήριο όμως δεν παραδέχεται τη συμμετοχή στα Τάγματα Ασφαλείας ως προδοτική. Προηγούμενη απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου άλλωστε που παρουσιάζεται και στη δίκη αυτή υποστηρίζει ότι τα Τάγματα Ασφαλείας :

“ιδρύθησαν επί κατοχής επί τω σκοπώ της διατηρήσεως της τάξεως και προς καταπολέμησιν των ανατροπέων του κοινωνικού καθεστώτος”.⁹¹

Κάτω από αυτό το προκάλυμμα και με την άποψη ότι οι Εθνικές ομάδες κυριεύονταν από φόβο απέναντι στο ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, οι συνήγοροι της πολιτικής αγωγής θα δικαιολογήσουν και την ένταξη στα τάγματα μερικών από την ομάδα Δροσόπουλου που διέλυσε ο ΕΛΑΣ, αλλά και την θητεία στα τάγματα μερικών από τους μάρτυρες κατηγορίας που έχουν καλέσει να καταθέσουν.

Η ένταξη τους δεν εμπίπτει σε προδοσία αλλά σε φόβο μήπως ο ΕΛΑΣ στραφεί εναντίον τους. Με αυτό ωστόσο το σκεπτικό δεν δικαιολογείται η μη συμμετοχή στον ΕΛΑΣ, από τη στιγμή που όπως λένε ήθελαν να πολεμήσουν τον κατακτητή αλλά ούτε και η συνεργασία των Ταγμάτων με τους Γερμανούς για την καταπολέμηση της “λαίλαπας του Κομμουνισμού”.

Οι μάρτυρες κατηγορίας είναι κυρίως στρατιωτικοί, γιατροί και δικηγόροι. Οι καταθέσεις τους όσον αφορά την υπόθεση αναλώνονται κυρίως στην εκτέλεση των τριών αξιωματικών της οργάνωσης και αποφεύγουν την αναφορά στη δράση είτε του ΕΛΑΣ είτε της Ε.Ο.Ε. Με αυτό τον τρόπο εσκεμμένα παραμελείται ένα πολύ σημαντικό μέρος της διαδικασίας το οποίο θα δικαιολογούσε την πράξη. Η επιθετική, κατά του ΕΛΑΣ, συμπεριφορά δεν μνημονεύεται. Η απάντηση που δίνουν μάρτυρες κατηγορίας, για τους λόγους διάλυσης έχει ένα πιο παραγωγικό αποτέλεσμα, είναι δηλαδή πολύ πιο χρήσιμη. Γι αυτούς η διάλυση της ομάδας Δροσόπουλου είναι μέρος

---

⁹¹ “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**”, Τρίτη 30 Απριλίου 1946 στο άρθρο υπό τον τίτλο: “**Παρέστησαν Άγγλοι Βουλευταί και ο κ. Β. Σάγιας**” αναφέρεται: “...**Ο κ. Πορφυρογένης απαντών επικαλέσθη και ούτος την σχετική συντακτικήν πράξιν**”, σύμφωνα με την οποία “...**παρεπέμποντο ως προδοτικά τα τάγματα ασφαλείας, αλλ’ο κ. Σαγιας, χαρακτηρίζων την πράξιν ταύτην ως έργον των εμπνεύσεων του Κ.Κ.Ε., κατεφέρθη δριμύτατα κατά του συντάξαντος ταύτην υπουργού, χαρακτηρίζων τούτον ως άνθρωπον στερούμενον πολιτικής συνειδήσεως**”.

της προσπάθειας για την διενέργεια ταξικού αγώνα που το Κ.Κ.Ε. και το ΕΑΜ έκαναν.

Οι μάρτυρες αυτοί λειτουργούν σε πολλά σημεία ως μάρτυρες υπεράσπισης αλλά η στοιχειοθέτηση της κατηγορίας εναντίον του ΕΑΜ στηρίζεται κυρίως στην άποψη ότι η απόφαση για εκμηδένιση της εθνικής αυτής οργάνωσης πάρθηκε από τη Νομαρχιακή επιτροπή του ΕΑΜ. Με αυτόν τον τρόπο η ευθύνη της απόφασης δεν βαραίνει τον Σφακιανό που προχώρησε στη διάλυση της ομάδας αλλά την ηγεσία του ΕΑΜ η οποία εκφράζει με αυτό τον τρόπο τον κεντρικό σχεδιασμό του Κομμουνιστικού Κόμματος που κρύβεται και δρα πίσω από το προκάλυμμα του ΕΑΜ. Οι κατηγορούμενοι λοιπόν καταντούν εργαλεία στα χέρια μιας ηγεσίας που έχει ως κατευθυντήριο γραμμή την “αρπαγή” της εξουσίας. Παρουσιάζονται συνεπώς ,να μην έχουν προσωπική άποψη και κρίση. Αν υποστηριζόταν ότι ο Σφακιανός ήταν ο μόνος υπεύθυνος, τότε οι υπόλοιποι κατηγορούμενοι δεν θα είχαν θέση στο εδώλιο. Τώρα, όμως που βρίσκονται στο εδώλιο κατηγορούνται διότι δεν λειτούργησε η προσωπική τους κρίση. Ωστόσο, αν οι κατηγορούμενοι είναι έρμια της Κομμουνιστικής προπαγάνδας και παρασύρθηκαν δεν στοιχειοθετείται ο δόλος που είναι απαραίτητο στοιχείο ώστε να λειτουργήσει το συγκεκριμένο εδάφιο της Συντακτικής Πράξης. Από τη στιγμή που δηλώνεται ότι πολλοί από τους κατηγορούμενους δεν γνώριζαν το γεγονός δεν είναι δυνατόν να επιθυμούσαν τα αποτελέσματα της πράξεως του Σφακιανού.

Από την άλλη αν πραγματικά δεχτούμε ότι η διάλυση της ομάδας ήταν γραμμή της ηγεσίας του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ γιατί δεν είναι εκείνοι που την αποτελούν στο εδώλιο του κατηγορούμενου; Αυτοί σίγουρα θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν αυτή την άποψη η οποία εκφράζει κατά τη διάρκεια της δίκης την Πανελλαδικά προδοτική στάση και δράση του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Αντίθετα κρίνονται υπεύθυνοι οι τοπικοί ηγέτες του κινήματος Αντιστάσεως που δεν μπορούν να είναι υπόλογοι για τις πολιτικές γραμμές της οργάνωσης εφόσον ακόμα και οι μάρτυρες κατηγορίας υποστηρίζουν το ότι είναι έρμια της πολιτικής αυτής και δεν καταλάβαιναν τι γινόταν διότι αυτοί πολέμησαν τους κατακτητές ειλικρινώς.

Με βάση τα προηγούμενα το ερώτημα που αναδεικνύεται είναι με ποια ουσιαστικά κατηγορία βρίσκονται στο εδώλιο.

Η κατηγορία αυτή δεν ευσταθεί. Και αυτό γιατί παρακάμπτονται από το δικαστήριο δύο πολύ σημαντικά στοιχεία. Ότι σύμφωνα με τα παραπάνω δόλος δεν υπήρχε αλλά και ότι υπήρχαν όντως λόγοι για την δραστική επέμβαση του ΕΛΑΣ

εναντίον της Ε.Ο.Ε. Ο ίδιος ο Λουκόπουλος Ηλίας, αντάρτης της Ε.Ο.Ε. παραδέχεται ως μάρτυρας κατηγορίας ότι όταν πλησίαζε το τάγμα του Σφακιανού ο πρώτος πυροβολισμός ρίχτηκε από την οργάνωσή του εναντίον του τμήματος αυτού του ΕΛΑΣ.⁹² Αυτή θα μπορούσε να είναι και η αφορμή, όπως και πιθανώς ήταν, για τη διάλυση της ομάδας. Άποψη που δεν εκφράζει μάρτυρας υπεράσπισης αλλά μάρτυρας κατηγορίας που παρακάτω σημειώνει ότι την απόφαση για τη διάλυση, την πήρε η Νομαρχιακή επιτροπή του ΕΑΜ, χωρίς να γνωρίζουμε πως είναι σε θέση να το γνωρίζει. Δεν καταθέτει επίσης τι θα γινόταν αν δεν επιτίθονταν πρώτοι στο Τάγμα Σφακιανού.

Πως γνωρίζει λοιπόν ότι το τάγμα στάλθηκε από τη Νομαρχιακή επιτροπή να τους διαλύσει εφόσον οι ίδιοι επιτέθηκαν πρώτοι; Είναι προφανές ότι δεν το γνωρίζει.

Οι στόχοι των Εθνικών Ομάδων παρουσιάζονται με την κατάθεση του μάρτυρα κατηγορίας Άγγελου Κέντρο, Συνταγματάρχη, ο οποίος καταθέτει:

“...Βγήκα στο βουνό με την εντολή και τον όρο να μη συνεργασθώ με τον ΕΛΑΣ...Η νομαρχιακή επιτροπή του ΕΑΜ δεν φέρει ευθύνη...αρκετοί στρατιωτικοί του ΕΛΑΣ κινήθηκαν από Πατριωτισμό...Ο σκοπός ήταν να πετύχουμε τον περιορισμό της ανάπτυξης του ΕΛΑΣ”(περίοδος Ιουνίου-Ιουλίου 1943).⁹³

Αν αποδεχθούμε μόνο το γεγονός ότι ο ΕΛΑΣ έδωσε μάχες κατά του κατακτητή όπως παραδέχονται εφτά μάρτυρες κατηγορίας τότε το ίδιο δικαστήριο με την ίδια κατηγορία και αυτή τη φορά με την ομολογία του ίδιου θα μπορούσε να διώξει τον Άγγελο Κέντρο, ο οποίος φέρει άπαντα τα στοιχεία του εδαφίου θ. Σκοπός του ήταν να παρεμποδίσει τη δράση και να περιορίσει την ανάπτυξη μιας όπως ο ίδιος παραδέχεται ομάδας που είχε στο ενεργητικό της αντιστασιακές πράξεις, που μπορούσε δηλαδή να χαρακτηριστεί αντιστασιακή οργάνωση. Όχι, όμως, μόνο αυτό. Ο Άγγελος Κέντρος αναφέρεται στους κατηγορούμενους ως πατριώτες και διαμηνύει ότι η Ν.Ε. δεν φέρει ευθύνη.

Ουσιαστικά γκρεμίζει το κατηγορητήριο. Ένα πραγματικό δικαστήριο και όχι ένα δικαστήριο-θέατρο θα παρέπεμπε το Συνταγματάρχη ως δοσίλογο ειδικά όταν υποστηρίζει ότι: θα γινόταν επίθεση εναντίον του ΕΛΑΣ ακόμα και παρόντων των

⁹² Ηλία Παπαστεργιόπουλου, “Ο Μωρηάς στα όπλα”, Τόμος Ε, Τα πρακτικά της δίκης, σελ. 141-159, Αθήνα 1965

⁹³ Ο.π. και “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”, Παρασκευή 26 Απριλίου 1946, σελ. 2.

Γερμανών ως στρατευμάτων κατοχής δηλαδή πριν αυτά φύγουν από την Ελλάδα, αν είχε τη δύναμη βεβαίως.

Δύο ιδιαίτερα περιστατικά που αφορούν τους μάρτυρες κατηγορίας γκρεμίζουν την αξιοπιστία του δικαστηρίου. Όταν ένα πρώην μέλος των Ταγμάτων Ασφαλείας της Πάτρας, ο Ριμαντωνάκης, πέφτει σε αντιφάσεις και ο δικηγόρος Μιράσγεζης ζητάει να του επιβληθεί κατηγορία επί ψευδορκία διότι καταθέτει τελείως αντίθετα στοιχεία στην έγγραφη του κατάθεση, ο πρόεδρος του δικαστηρίου απαγγέλλει κατηγορία εναντίον του Μιράσγεζη επί εξυβρίσει. Η δίωξη του δικηγόρου αποφεύχθηκε την τελευταία στιγμή και η κατηγορία αποσύρθηκε.

Ένα επίσης ιδιαίτερο περιστατικό είναι αυτό με τον δικηγόρο Ανδρέα Παπαγεωργόπουλο. Ο μάρτυρας κατηγορίας παραδέχθηκε ,μετά από ερώτηση της υπεράσπισης, ότι αγόρασε ακίνητο κατά τη διάρκεια της κατοχής και χαρακτήρισε κουτό τον κατηγορούμενο Σκαλτσά όταν εκείνος είπε ότι δεν έχει δεύτερο πουκάμισο να φορέσει. Για τον μάρτυρα λοιπόν έπρεπε ο κατηγορούμενος να εκμεταλλευθεί τις ιδιαίτερες επί κατοχής περιστάσεις . Το δικαστήριο όμως δεν εξαιρεί το μάρτυρα λόγω αναξιπιστίας όπως θα όφειλε ,ούτε τον διώκει αργότερα με βάση τον νόμο περί πλουτισάντων επί κατοχής.

Η παρουσίαση των μαρτύρων υπεράσπισης από τις εφημερίδες, προκαλεί ιδιαίτερη σύγχυση, λίγες μέρες αργότερα. Ο “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**” αναφέρει στα φύλλα του 15 μάρτυρες υπεράσπισης, ενώ η “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**” 17. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι δεν έχουν αναφερθεί καθόλου από τον “**ΝΕΟΛΟΓΟ**” δύο μάρτυρες. Ωστόσο τα ονόματα που παρουσιάζουν είναι κατά το ήμισυ εντελώς διαφορετικά. Συγκρίνοντας τα στοιχεία και με τον “**ΕΘΝΙΚΟ ΚΗΡΥΚΑ**” φαίνεται να παρουσιάζονται από τον “**ΝΕΟΛΟΓΟ**” 8 μάρτυρες υπεράσπισης οι οποίοι δεν εμφανίζονται πουθενά και να μην αναφέρονται 9 άλλοι που συναντάμε στις δύο άλλες εφημερίδες.

Τους επιπλέον 8 μάρτυρες δεν τους συναντάμε ούτε στη σχετική με την δίκη αυτή βιβλιογραφία. Οι τεράστιες διαφορές καταστούν προβληματική την οποιαδήποτε αναφορά σε ονόματα, ελλείψει και των πρακτικών της δίκης αυτής. Στις αναφορές μαρτύρων υπεράσπισης θα υποστηριχθεί ωστόσο ο αγώνας του ΕΑΜ εναντίον του κατακτητή αλλά και ο πατριωτισμός και η γενναιότητα των κατηγορουμένων. Στρατιωτικοί επίσης θα εκφράσουν τη γνώμη ότι η Συμμαχική υπόθεση δεν επηρεάστηκε διότι το κενό που δημιουργήθηκε με τη διάλυση της ομάδας Καστριτσίου η οποία είχε και ασήμαντη ή ανύπαρκτη δράση ,καλύφθηκε από

τον ΕΛΑΣ. Λίγο αργότερα ο Αντισμήναρχος Ντρενάς θα δικαιολογήσει και τον Σφακιανό λέγοντας ότι ο ίδιος ενήργησε κατά το δόγμα των στρατιωτικών “**διοικείν εστί προνοείν**”, εφ’ όσον είχε κάποια υποψία για αυτή την ομάδα.

Με άλλα λόγια, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, οι μάρτυρες υπεράσπισης θα υποστηρίξουν αυτό που υποστήριζαν και αρκετοί μάρτυρες κατηγορίας, ότι δηλαδή οι κατηγορούμενοι είναι πατριώτες και ότι το ΕΑΜ έκανε αντίσταση. Η μόνη διαφορά τους είναι ότι οι μεν υποστηρίζουν ότι το ΕΑΜ έκανε αντίσταση με στόχο την πολιτική του επικράτηση και οι δε ότι το ΕΑΜ δημιουργήθηκε και έδρασε αυθόρμητα εναντίον του κατακτητή. Δεν εξετάζεται ούτε το πώς ούτε το γιατί της διάλυσης η οποία δεν αμφισβητείται από κανέναν αλλά το πώς και το γιατί της αντίστασης. Το κατηγορητήριο στρέφεται ουσιαστικά κατά των αρχηγών του ΕΑΜ Αχαΐας ως ιδεολογικούς φορείς του Κ.Κ.Ε. και όχι ως ηγέτες του Αντιστασιακού κινήματος στην Πελοπόννησο. Το τελευταίο θα ήταν και αναπόδεικτο αφού κανένας δεν μπορούσε να αποδείξει ότι ο ΕΛΑΣ δεν έδρασε εναντίον του κατακτητή. Με αυτό το δεδομένο η Αντιστασιακή δραστηριότητα έπρεπε να αποκτήσει διαφορετικά ερείσματα ώστε να στοιχειοθετηθεί κατηγορία εναντίον όχι μόνο των κατηγορουμένων αλλά και ολόκληρου του Αντιστασιακού κινήματος. Η τελευταία υπόθεση αναλύεται γλαφυρά και από τον ειδικό επίτροπο, αντεισαγγελέα Κατωπόδη, όταν στην αγόρευσή του υποστηρίζει:

*“**Η δίχονοια καταστρέφει την Ελλάδα... Ηκούσθη και ελέχθη ότι το δικαζόμενον αδίκημα είναι πολιτικόν. Δεν είναι τοιούτον. Όταν μια μειοψηφία θελήση να επιβληθεί επί της πλειοψηφίας δεν δυνάμεθα να ομιλούμεν δι’αδίκημα πολιτικόν... Τον πατριωτισμόν των κατηγορουμένων δεν είμαι εγώ εκείνος που θα τον αμφισβητήσω, όταν μάλιστα από τους μάρτυρας κατηγορίας και υπερασπίσεως τόσο ελέχθησαν δια τας υπηρεσίας αυτάς η πατρίς θα τους ανταμείψη και θα τους ενγνωμονή. Όταν όμως διαπιστωθή, ότι αυτοί βαθύτερα είναι υπαίτιοι διχασμού της φυλής, είναι υποχρεωμένη να τους παραδώση εις την κατάραν του έθνους... Ουδένα βλέπω προδότην της πατρίδος μεταξύ των κατηγορουμένων...”**Όσον αφορά τον δόλο που είναι απαραίτητος για να καταδικαστούν οι κατηγορούμενοι ο Ειδικός επίτροπος ρωτάει: **“Που απέβλεπεν ο δόλος των κατηγορουμένων ή μάλλον ο δόλος των υπαίτιων της διαλύσεως της ομάδος Δροσόπουλου; Είχον σκοπόν να ματαιώσουν την Εθνικήν αντίστασιν, η οποία εστρέφετο εναντίον του κατακτητού; Αποκρούω τοιούτον δόλον δι’όλους***

*τους κατηγορούμενους...ο δόλος δεν ευρίσκεται εις ευθύν λόγο προς το γράμμα της συντακτικής πράξεως αλλά εις το αποτέλεσμα”.*⁹⁴

Με άλλα λόγια ο Ειδικός Επίτροπος υποστηρίζει ότι δεν υπήρχε δόλος στη διάλυση της ομάδας αλλά ότι αυτός εμφανίστηκε αργότερα, διότι αργότερα ίσως ανακάλυψε ή εφηύρε τον ταξικό αγώνα που έκανε το ΕΑΜ.

Λίγο αργότερα θα σημειώσει: *“... Αι εθνικιστικά ομάδες, δεν είχαν ως πολιτικόν σκοπόν την κατάργηση της καθεστηκίας τάξεως. Ενώ αντιθέτως αι προσπάθειαι του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ έτεινον εις τούτο, όταν δεν είχε μεταβληθή τίποτε από την μορφήν του καθεστώτος κατά την κατοχήν, πλην της απουσίας της κυβερνήσεως εις το εξωτερικόν δια λόγους ανωτέρας βίας”.*

Θα ήταν λογικό να αναρωτηθούμε ποιο είναι το κοινωνικό καθεστώς για το οποίο μιλούν κάποιοι μάρτυρες κατηγορίας και ποια η καθεστηκία τάξη για την οποία μιλά ο εισαγγελέας. Ποιο είναι αυτό το κοινωνικό καθεστώς που το ΕΑΜ ήθελε να ανατρέψει κατά τη διάρκεια της κατοχής, εφόσον δεν υπήρχε νόμιμο καθεστώς; Ποια αρχή θέλησε το αντιστασιακό κίνημα να καταργήσει εφόσον η μόνη αρχή που ουσιαστικά υπήρχε ήταν οι κατακτητές και οι συνεργαζόμενες με αυτούς κυβερνήσεις; Αν ήθελε να ανατρέψει εκείνους τότε το αδίκημά του είναι η αντίσταση ενάντια στον εισβολέα. Αλλά δεν εννοείται αυτό από τον αντεισαγγελέα Κατωπόδη.

Το Αντιστασιακό κίνημα θέλησε να ανατρέψει το ήδη ανατραπέν από τους εισβολείς, καθεστώς Μεταξά. Για τον εισαγγελέα τίποτα δεν είχε αλλάξει κατά τη διάρκεια της κατοχής. Το μόνο που συνέβαινε ήταν ότι η κυβέρνηση της Ελλάδας βρισκόταν στο Κάιρο. Το σύστημα και το καθεστώς του Μεταξά βασίλευε και το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ αντιστεκόμενο στους κατακτητές δρούσε για την ανατροπή του.

Την επόμενη μέρα ο εισαγγελέας θα αναρωτηθεί για τους κατηγορούμενους: *“... Είχον υπ’όψει των το σύμφωνον δια του οποίου απηγορεύετο πάσα βία άνευ της διαιτησίας του Άγγλου συνδέσμου; Είχον σύμφωνον την γνώμην των Άγγλων αξιωματικών όταν προέβαινον εις τον σφαγιασμόν των ηρώων αξιωματικών της ομάδος Δροσοπούλου; Είχον σύμφωνον την γνώμην των Άγγλων συμμάχων όταν διέπραττον τόσα και τόσα εγκλήματα; Είνε τόσον πολλά τα κενά και τρωτά κ.κ. δικασταί ώστε διαφεύγουν της προσοχής και εμού του ιδίου...”*⁹⁵

Ο ρόλος των Βρετανών ήταν σίγουρα καθοριστικός αλλά δημιουργεί ερωτήματα το γεγονός ότι για τον εισαγγελέα αν οι εκτελέσεις είχαν εγκριθεί από

⁹⁴ “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”, 17 Μαΐου 1946, σελ. 2 και “ΝΕΟΛΟΓΟΣ”, 17 Μαΐου 1946, σελ.2

⁹⁵ “ΝΕΟΛΟΓΟΣ”, 18 Μαΐου 1946, σελ. 2

τους Βρετανούς τότε δεν θα υπήρχε λόγος καταδίκης. Άλλωστε για τους κατηγορούμενους αυτούς οι Άγγλοι δεν εξέδωσαν πιστοποιητικά Αντιστασιακής δράσης. Τα πιστοποιητικά ήταν μονοπώλιο των μελών και αρχηγών των “Εθνικών Οργανώσεων” που σχηματίστηκαν ένα χρόνο μόνο πριν το τέλος του πολέμου, για άλλους λόγους και όχι για να επιδείξουν Αντιστασιακή δράση, όπως και δεν επέδειξαν.

Για εκείνους Αντιστασιακή δράση σήμαινε την αντίσταση ενάντια στους προδότες ΕΑΜοκομμουνιστές που επιζητούσαν την εξουσία και την ανατροπή του ανύπαρκτου κοινωνικού καθεστώτος. Αντιστασιακή δράση σήμαινε λοιπόν την αντίσταση ενάντια σε αυτούς που ανεξαρτήτως ηθικών ερεισμάτων επιτελούσαν έργο πολεμώντας τους κατακτητές.

Αντίσταση λοιπόν σήμαινε για αυτούς την αντίσταση στην αντίσταση. Η τελευταία ατυχώς για εκείνους ήταν πρόωρη, ήταν ανοησία όπως αναφέρουν μάρτυρες κατηγορίας στη δίκη. Πόσο πατριωτικό όμως είναι να λειτουργείς υπέρ της πατρίδας όταν οι σύμμαχοι επιθυμούν ή όταν ένας στρατιωτικός κρίνει να αρχίσει η Αντίσταση ένα χρόνο πριν το τέλος του πολέμου;

Η περίοδος 1941-1944 δεν ήταν απλά κατοχή. Ήταν πόλεμος. Και στον πόλεμο αυτό οι ίδιοι που δικάζουν και καταδικάζουν ως μάρτυρες, συμμετείχαν προς το τέλος του, όχι πολεμώντας τους κατακτητές αλλά αυτούς που δεν θα τους επέτρεπαν να επανέλθουν στο πριν την κατοχή καθεστώς. Οι τελευταίοι λοιπόν ήταν που πολεμούσαν για την πολιτική τους επικράτηση. Σ’ αυτήν δεν χωρούσε κανένα κίνημα Εθνικής Αντιστάσεως γι’ αυτό και θα έπρεπε να το διώξουν και να το σπλώσουν.

Η απόφαση του δικαστηρίου ήταν αναμενόμενη αν κρίνουμε από την πορεία της αποδεικτικής διαδικασίας. Όλη η περίοδος μέχρι την απόφαση δεν αφήνει κανένα περιθώριο αμφιβολίας για την τύχη που θα είχαν οι κατηγορούμενοι:

“Το δικαστήριο κηρύσσει ενόχους τους κατηγορούμενους διότι παρημπόδισαν συμμαχικήν και πολεμικήν εν γένει ενέργειαν διαλύσαντες την ομάδα Δροσοπούλου, και επιβάλλει τας αναφερόμενας ποινάς εις τους κάτωθι: 1) Γεώργ. Ψύλλαν, ειρκτήν 7 ετών, 2) Θραζ. Κωνσταντίνου, πρόσκαιρα δεσμά 12 ετών, 3) Δημ. Μίχου ειρκτήν 8 ετών, 2) Δέδεν ή Παπούαν ερήμην, πρόσκαιρα δεσμά 20 ετών, 5) Βλ. Ανδρικόπουλον ειρκτήν 6 ετών, 6) Νικήταν Πολυκράτην ερήμην, πρόσκαιρα δεσμά 20 ετών, 7) Γεώργ. Αρετάκην ερήμην ισόβια δεσμά, 8) Ιωάν. Κατσικόπουλον ερήμην, πρόσκαιρα δεσμά 15 ετών, 9) Σπύρον Μαντέλην

ειρκτήν 9 ετών, 10) Καπετάν Δήμου ερήμη, πρόσκαιρα δεσμά 15 ετών. Στερήσεις άρθρων 21, 23 και 24 Π. Νόμου ισοβίως. Δεν δημεύει τας περιουσίας των.

Αμφιβάλλει και απαλλάσσει τους κάτωθι εκ των κατηγορουμένων: Χαρ. Παπαθεοδώρου, Ιω. Σκαλτσάν, Αν. Ψύλλαν και Σωτ. Ψύλλαν, Αντ. Πισκοπάκη, Αντων. Αγγελάτον, Ν. Καρανασόπουλον, Θρ. Σπυρόπουλον, Μαράντην, Ροδόπουλον, Σπηλιωτόπουλον και Μπέσκον.”

Χ. Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΤΟΥ ΕΑΜ ΑΧΑΪΑΣ

Η ανάγνωση των εφημερίδων του πρώτου εξαμήνου του 1946 αποκαλύπτει πιο ξεκάθαρα την ιδεολογική στάση που αυτές τηρούν αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις τους σκοπούς που εξυπηρετούν, ενοχοποιώντας τη μια ή την άλλη πλευρά για το εμφυλιοπολεμικό κλίμα που έχει δημιουργηθεί. Προεξέχοντα ρόλο στην αντιπαράθεση έχουν οι δύο εφημερίδες “**ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ**” και “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**”. Τη στάση των δυο παραπάνω εφημερίδων ακολουθούν ο “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**” και η “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**”, με λιγότερο ριζοσπαστικά άρθρα.

Η είδηση για την έναρξη της δίκης των ηγετών του ΕΑΜ Αχαΐας γίνεται δεκτή από όλες τις εφημερίδες με μετριοπάθεια και προσοχή στη διατύπωση. Μόνη η “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” χαρακτηρίζει τη δίκη “**Μεταδεκεμβριανή Ιλαροτραγωδία**” και την επόμενη μέρα “**Ένα αίσχος της δικαιοσύνης**” δίνοντας από την αρχή το στίγμα της.⁹⁶ Τον ίδιο δρόμο θα ακολουθήσει και η “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**” αλλά αργότερα. Οι άλλες δυο εφημερίδες θα αντιμετωπίσουν την έναρξη της δίκης ως κάτι αναμενόμενο και φυσιολογικό εντάσσοντάς το στην “**εκκαθάριση**”, αρχικά, της Ελλάδας από τους προδότες.

Πριν ακόμα παρουσιαστούν αρκετοί μάρτυρες κατηγορίας η “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**” θα σπεύσει να χαρακτηρίσει τη διαδικασία ως “**μια χωρίς προηγούμενο συνωμοσία**”⁹⁷ και να στηλιτεύσει τη στάση του Προέδρου έναντι της υπεράσπισης των κατηγορουμένων αλλά και να διαμαρτυρηθεί για το ότι προσπαθεί συνεχώς να εκμαιεύσει συγκεκριμένη κατάθεση από τους μάρτυρες κατηγορίας, κατηγορώντας τον στα φύλλα της για καθοδήγηση του μάρτυρα.⁹⁸

⁹⁶ “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**”, Παρασκευή 7 Δεκεμβρίου 1945, σελ.1 και Τετάρτη 24 Απριλίου 1946, σελ. 1

⁹⁷ “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**”, Πέμπτη 25 Απριλίου 1946

⁹⁸ “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**”, Πέμπτη 25 Απριλίου 1946, στο άρθρο: “**Στο Δικαστήριο δοσιλόγων Πάτρας δικάζεται το κίνημα Εθν. Αντίστασης Πελ/σου. Σειρά επεισοδίων με τον πρόεδρο του δικαστηρίου**”, αναφέρεται: “*αντί του μάρτυρα...καταθέτει από την αρχή ως το τέλος ο ίδιος ο πρόεδρος, ο μάρτυρας δε περιορίζεται στο να συγκατανεύει. Έτσι τα συμπεράσματα...βγαίνουν...όπως τα θέλει και όπως τα λέγει ο κ. Πρόεδρος... Από τη σκανδαλώδη αυτή τακτική, προκαλείται επεισόδιο μεταξύ του Προέδρου και του συνηγόρου συν. Μιράσγεζη, ο οποίος διαμαρτύρεται γιατί ο κ. Πρόεδρος θέλει σώνει και καλά να βγει σαν συμπέρασμα από την κατάθεση του «μάρτυρα» Καργάδου ότι υπεύθυνοι για την εκτέλεση των αξιωματικών της Ομάδας Δροσοπούλου είναι η Νομαρχ. Επιτροπή του ΕΑΜ...*” και Παρασκευή 26 Απριλίου 1946, σελ.1 και στο άρθρο: “**Σκοπός των εθνικιστικών ομάδων ήτο να περιορίσουν τον ΕΛΑΣ και να τον συντρίψουν. Ο κ. Πρόεδρος του δικαστηρίου το χαβά του**” αναφέρεται για τον πρόεδρο: “*...Για ψύλλου πήδημα δημιουργεί επεισόδια εις βάρος των συνηγόρων της υπερασπίσεως των οποίων θέλει να καταστήσει προβληματική την άσκηση του καθήκοντός των...Ο συνήγορος διαμαρτύρεται*

Οι δικαστές είναι αποδέκτες της αγανάκτησης και της εφημερίδας “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”: *“...οι αγωνισταί της αντιστασσεως-πατριώται παρ’όλα τα σφάλματα και τα εγκλήματα ακόμη, αν θέλετε-εκρίθησαν από τακτικούς δικαστάς εισπράττοντες ανελλιπώς τον μισθόν των επί Γερμανικής κατοχής...”* *“...και από λαϊκά μέλη, εμπόρους και βιομήχανους...”* *“...Δεν επρόδωσαν, και, ίσως δεν επλούτισαν. Πάντως ήσαν απόντες. Ο Φρόντ, ίσως, θα μπορούσε να εμβαθύνη εις την υπόθεσιν των, κατά τα άλλα, αξιοτίμων και αξιοσεβάστων και ανεπιλήπτων δικαστών...”*⁹⁹.

Οι δικαστές είναι για την εφημερίδα ξεχωριστή περίπτωση. Η “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” στηλιτεύει την απάθειά τους και την απραξία τους αλλά περισσότερο την πληρωμή τους ως δημοσίων υπαλλήλων από μια δοσιλογική κυβέρνηση, προσπαθώντας να τους αφαιρέσει μ’ αυτό τον τρόπο την τυχόν ηθική τους στάση και να βλάψει την αξιοπιστία τους. Για την “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” αυτοί δεν είναι ικανοί να μιλούν και να κηρύττουν την ηθική στάση κατά τη διάρκεια της κατοχής, διότι κατείχαν δημόσιες θέσεις συντηρώντας μ’ αυτόν τον τρόπο το δοσιλογικό καθεστώς.

Παρά την τοποθέτησή της, ωστόσο, θα λέγαμε ότι τηρεί ίσες αποστάσεις και από τις δύο πλευρές. Έτσι οι καταθέσεις των μαρτύρων υπεράσπισης αλλά και κατηγορίας αντιμετωπίζονται από την εφημερίδα με τον ίδιο τρόπο. Παρατίθενται περιφραστικά τα κύρια μέρη των καταθέσεων όλων, και μάλιστα, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, χωρίς σχολιασμό. Η εφημερίδα παραθέτει, από την αρχή κιόλας της δίκης με ιδιαίτερη λεπτομέρεια στα άρθρα τους, όλες τις βασικές εξελίξεις της ημέρας που πέρασε (μάρτυρες, καταθέσεις, θέση και στάση του δικαστηρίου), ενώ λαμβάνει μια μάλλον ξεκάθαρη θέση υπέρ της ενστάσεως περί αναρμοδιότητας του δικαστηρίου και κατά της προσαγωγής και καταδίκης τελικά των στελεχών του ΕΑΜ Αχαΐας.

Ο “ΝΕΟΛΟΓΟΣ” παρουσιάζεται πιο άμεσος από τη “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”, παραθέτοντας στα άρθρα του αυτούσια ολόκληρα κομμάτια διαλόγων από τη δίκη. Όταν όμως προσέρχονται για κατάθεση οι μάρτυρες υπερασπίσεως, η εφημερίδα αντιμετωπίζει το θέμα με πιο λακωνικό τρόπο. Σιγά-σιγά γίνεται πιο “λίγη” στα σχόλιά της αντιμετωπίζοντας περισσότερο το ζήτημα με μικρές αναφορές στη διαδικασία της προηγούμενης μέρας.

για την προκατάληψη του δικαστηρίου από πλευράς του προέδρου, ο οποίος δίνει διαρκώς την εντύπωση ότι αντιδικεί προς την υπεράσπιση”.

⁹⁹ “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”, 22 Μαΐου 1946, σελ.1 στο άρθρο: “ΚΥΡΙΕ ΔΟΞΑ ΣΟΙ”

Ελάχιστη είναι και η σημασία που η εφημερίδα αποδίδει στην απόφαση η οποία ανακοινώνεται σε άρθρο, όπου αναφέρεται η απόφαση λακωνικά και χωρίς σχολιασμό. Από την άλλη, οι απολογίες των κατηγορουμένων καθώς και η αγόρευση του Ειδικού Επιτρόπου, εισαγγελέα Κατωπόδη, αναλύονται εκτενέστατα. Από τις αναφορές της εφημερίδας δεν λείπουν φυσικά και έμμεσες κρίσεις για το τελικό αποτέλεσμα της δίκης: **“ΚΑΙ ΝΕΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΑΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΤΟΥ ΕΑΜ”**¹⁰⁰, **“ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΑΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ”**¹⁰¹, **“ΤΟ ΑΜΕΙΛΙΚΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΩ ΤΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ κ. Γ. ΚΑΤΩΠΟΔΗ”**¹⁰².

Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και ο **“ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”**, σαφώς όμως πιο προωθημένος στις απόψεις του. Στα άρθρα του αποτυπώνεται σχεδόν αμέσως ότι οι κατηγορούμενοι πρόκειται να καταδικαστούν, αφού σπεύδει να τους χαρακτηρίσει *δοσίλογους*¹⁰³, *εγκληματίες*, *ληστές*¹⁰⁴. Η εφημερίδα ξεκινά τις ανταποκρίσεις της από τη δίκη, στις 2 Μαΐου, κυρίως διότι οι μάρτυρες κατηγορίας που παρουσιάστηκαν ως τις 2 Μαΐου, έπεφταν σε αντιφάσεις υποστηρίζοντας το γεγονός της διάλυσης της ομάδας Δροσοπούλου από τον ΕΛΑΣ, σημειώνοντας ωστόσο παράλληλα ότι πολλοί από τους κατηγορούμενους ήταν αγνοί πατριώτες και ότι η ομάδα Δροσοπούλου δεν έκανε καμία επιχείρηση εναντίον των Γερμανών. Εκείνοι που παρουσιάζει εκτεταμένα είναι οι μάρτυρες που επιβεβαιώνουν τις απόψεις της εφημερίδας. Είναι αυτοί που επιμένουν ότι η ομάδα Καστριτίου ήταν τμήμα του ΕΔΕΣ, υπό τις διαταγές δηλαδή του Ζέρβα, και ότι η διάλυσή της ήταν προσχεδιασμένη από τη Νομαρχιακή Επιτροπή του ΕΑΜ, ένα οργανωμένο σχέδιο με απώτερο σκοπό τη μονοπώληση της Αντίστασης αλλά και μέρος του ταξικού αγώνα, τον οποίο έκανε.

Όσον αφορά τις αγορεύσεις της πολιτικής αγωγής και της υπεράσπισης, όλες οι εφημερίδες έχουν εκτενείς αναφορές και στις δύο, με εξαίρεση τον **“ΕΘΝΙΚΟ ΚΗΡΥΚΑ”** που ενώ παρουσιάζει αναλυτικότερα τις αγορεύσεις της πολιτικής αγωγής –του Ζωγράφου και του Μακρίδη- αναφέρεται απλώς στην αγόρευση του Θ.

¹⁰⁰ **“ΝΕΟΛΟΓΟΣ”**, Παρασκευή 3 Μαΐου 1946

¹⁰¹ **“ΝΕΟΛΟΓΟΣ”**, Πέμπτη 2 Μαΐου 1946

¹⁰² **“ΝΕΟΛΟΓΟΣ”**, Παρασκευή 17 Μαΐου 1946

¹⁰³ **“ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”**, Πέμπτη 2 Μαΐου 1946

¹⁰⁴ **“ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”**, Σάββατο 4 Μαΐου 1946, σε άρθρο που φέρει τον τίτλο: **“ΛΥΤΡΑ”**, η εφημερίδα αναφέρει: *“...Αποκαλύπτονται νέα βρωμερότητες και νέα αίσχη του περιβόητου «ηρωϊκού ΕΛΑΣ». Εκτός του ότι οι αποτελούντες αυτόν ήσαν εγκληματίαι, απεδείχθη επίσης ότι ήσαν και λησταί, εκβιάζοντες τα θύματά των, τα οποία εξετέλουν αν δεν τους παρέδιδον λύτρα. Αυτοί υπήρξαν οι «ήρωες»...”*

Κατριβάνου από την πλευρά της υπεράσπισης, θεωρώντας μάλλον την ενασχόλησή της με τα λεγόμενά του ως χάσιμο χρόνου και χώρου.

Τα άρθρα των ανταποκρίσεων από τη δίκη δεν είναι ενυπόγραφα σε καμία από τις εφημερίδες, και αυτά ακόμη που είναι –όπως π.χ. “ΟΙ ΔΟΣΙΛΟΓΟΙ” του Δημ. Γεράνιου, στις 19 Μαΐου στη “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”- αναφέρονται σε γενικότερα θέματα νομολογίας ή αντίστοιχα σε ζητήματα τάξεως. Και σ’ αυτήν την περίπτωση βέβαια δεν χάνουν την έμμεση σύνδεσή τους με τη δίκη του ΕΑΜ που διεξάγεται.

Για όλες τις εφημερίδες η δίκη του ΕΑΜ Αχαΐας παρουσιάζεται ως ένα πολύ σημαντικό γεγονός, καθεμιά βέβαια για τους δικούς της λόγους. Για τη “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”, η δίκη αυτή αποτελεί πολύ σημαντικό γεγονός γιατί δικάζονται εκείνοι που είναι “υπεύθυνοι” για τη σημερινή μας ελευθερία να δικάζουμε, αυτοί που τάχθηκαν απέναντι στις στρατιές του Χίτλερ και πολέμησαν στο πλευρό των συμμάχων. Είναι εκείνοι που έθεσαν τις βάσεις της ελευθερίας και της δικαιοσύνης ώστε να δικάζονται και να καταδικάζονται σήμερα από τους τελευταίους. Με άλλα λόγια, οι δικαστές χρησιμοποιούν τη δυνατότητα να δικάζουν αυτούς που πολέμησαν για να τους την προσφέρουν. Στις 22 Μαΐου του 1946, η εφημερίδα αναφέρει στην πρώτη της σελίδα, σε άρθρο απάντηση στην απόφαση που πήρε τελικά το δικαστήριο με τίτλο: “ΚΥΡΙΕ ΔΟΞΑ ΣΟΙ...” “...*Εν πάση περιπτώσει, οι κατάδικοι πρέπει, το επαναλαμβάνομεν, να δοξολογούν τον Κύριον. Διότι εκραταίωσε τον συμμαχικόν βραχίονα όστις συνέτριψε τον Άξονα. Διότι δεν ενίκησεν ο Χίτλερ. Εκείνος θα τους κατεδίκαζεν όχι μόνον αυστηρώς, αλλά και δικαίως. Ας δοξάζουν τον Κύριον. Κατεδικάσθησαν όχι μόνον επιεικώς, αλλά και αδίκως...*”. Το “έγκλημα” για το οποίο δικάζεται σήμερα η ηγεσία του ΕΑΜ Αχαΐας είναι πολιτικό και η συντακτική πράξη και η δικαιοσύνη δεν έχει αρμοδιότητα όσον αφορά αδικήματα που έχουνε παραγραφεί.

Για τον “ΝΕΟΛΟΓΟ ΠΑΤΡΩΝ”, ιδιαίτερα σημαντικό ,αν όχι το πιο σημαντικό, είναι το γεγονός ότι οι δικαστές επιτέλεσαν ένα έργο πολύ δύσκολο, σχεδόν ακατόρθωτο. Έφεραν εις πέρας μια αποδεικτική διαδικασία η οποία απαιτούσε ιδιαίτερες ικανότητες για να αντέξουν τον εξαιρετικά μεγάλο αυτό φόρτο εργασίας. Άθλος δεν αποτελεί για τον μετριοπαθή λόγο του “ΝΕΟΛΟΓΟΥ” τίποτα σχετιζόμενο με την υπόθεση, ούτε και με την απόφαση. Άθλο αποτελεί η ολοκλήρωση μιας δίκης που δεν είχε προηγούμενο στην πόλη των Πατρών. Οι δικαστές κατάφεραν να αποδειχθούν ικανοί στο να χειριστούν την πληθώρα των πληροφοριών, να εξετάσουν 40 περίπου μάρτυρες κατηγορίας και υπεράσπισης αλλά

και να μελετήσουν τις καταθέσεις τους. Και με βάση αυτά επιτέλεσαν έναν άθλο καταφέροντας να εκδώσουν απόφαση σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα που απέμενε για να επεξεργαστούν τα στοιχεία.

Την ίδια ημέρα και σε άρθρο υπό τον τίτλο: **“ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ, μερικά στιγμιότυπα από τη δίκη του ΕΑΜ”**, ο **“ΝΕΟΛΟΓΟΣ”** αναφέρει:

“...ήτο μία από τις πλέον ενδιαφέρουσες δίκες, λόγω της σοβαρότητας της υπό εκδίκασιν υποθέσεως και ακόμα λόγω του μεγάλου αριθμού των κατηγορουμένων, της ιδιότητας τούτων και του όγκου των μαρτύρων κατηγορίας και υπερασπίσεως. Αλλά και η υποτιθέμενη ως εξαντλητική αγόρευσις δεκάδος περίπου συνηγόρων της υπερασπίσεως και ολιγοτέρων της πολιτικής αγωγής προεκάλει προκαταβολικώς...το δέος των κατά πάντα φιλοτίμων και ευσυνειδήτων δικαστικών των Πατρών. Με ένα λόγο, η διεκπεραίωσις της δίκης ταύτης εθεωρείτο άθλος εις τα δικαστικά χρονικά της πόλεώς μας”.

Τα εύσημα λαμβάνει η δικαστική ιστορία και οι δικαστές περνούν στο πάνθεον των εξαιρετικών διεκπεραιωτών. Ούτε λόγος φυσικά για αυτήν καθεαυτή την υπόθεση και για τον αντίκτυπο που είχε στο λαό των Πατρών ή για την ορθότητα ή όχι της απόφασης. Αντίθετα, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στην τιμή των δικαστών καθώς και σε διάφορα “επεισόδια” που ο **“ΝΕΟΛΟΓΟΣ”** χαρακτηρίζει στο ίδιο άρθρο **“Ευχάριστα και δυσάρεστα”**, παρουσιάζοντας απονευρωμένα τις προσπάθειες της υπεράσπισης και της πολιτικής αγωγής, καθώς και την επιχειρηματολογία τους και προσδίδοντας στα άρθρα του έναν χαρακτήρα απλών καθημερινών ειδήσεων υποτιμώντας την ουσία της δικαζόμενης υπόθεσης. Στο τέλος της ανταπόκρισής του από τη δίκη, ο **“ΝΕΟΛΟΓΟΣ”** καταλήγει με το εξής χαρακτηριστικό:

“...Κλείνοντας το παρόν οφείλομεν δικαίαν αναγνώρισιν εις τα όργανα της τάξεως, τα οποία καθ’ όλην την διάρκειαν της δίκης, επέδειξαν διαγωγήν αξίαν πολιτισμένου κράτους”.

Η απόφαση δεν σχολιάζεται. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι αν εξαιρέσουμε τις λεπτομέρειες και τη μετριοπάθεια του **“ΝΕΟΛΟΓΟΥ”**, το “έργο”, που αυτός παρουσίασε έλαβε το τέλος που αναμενόταν. Τα καθημερινά “επεισόδια” που η εφημερίδα παρουσίαζε –αν και απονευρωμένα και στερούμενα χαρακτηρισμών- μοιάζουν να οδηγούν στο συμπέρασμα ότι, ο χαρακτηρισμός, προδότες και δοσίλογοι υπήρχε για τους κατηγορούμενους, αν και δεν είχε καταγραφεί από την πένα της δημοσιογραφικής ομάδας του **“ΝΕΟΛΟΓΟΥ”**. Η παρουσίαση της απόφασης απενδύεται της μετριοπάθειάς της, όχι επειδή είναι

ασχολίαστη, αλλά για αυτό ακριβώς το γεγονός θεωρείται ότι φέρει το αντίθετο ακριβώς αποτέλεσμα. Η απόφαση είναι για την εφημερίδα λογική, άρα και αναμενόμενη, άρα και σχολιασμένη.

Για τον **“ΕΘΝΙΚΟ ΚΗΡΥΚΑ”**, η δίκη είναι πολύ σημαντική γιατί έχει πολιτικό χαρακτήρα, ιδιαίτερα μετά την άφιξη των απεσταλμένων Άγγλων Εργατικών Βουλευτών Σώλλευ και Τίφανυ. Στη δίκη αυτή αποκαλύπτεται το πραγματικό πρόσωπο των “εαμοκομμουνιστών”. Η εφημερίδα δεν θα μπορούσε παρά να είναι σαφώς πιο προωθημένη στις θέσεις της από τον μετριοπαθή **“ΝΕΟΛΟΓΟ”**. Τα άρθρα της έχουν ως κύριο σκοπό να απαντούν σε αυτά της **“ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΑΧΑΪΑΣ”**. Για την τελευταία η δίκη αποκάλυψε την έκταση της συνωμοσίας απέναντι στο Αντιστασιακό κίνημα ενώ για τον **“ΕΘΝΙΚΟ ΚΗΡΥΚΑ”** αποκαλύφθηκε η προδοσία των μετεχόντων στην Εθνική Αντίσταση. Η δίκη είναι για τις δύο εφημερίδες το επιστέγασμα μιας χρόνιας συνωμοσίας. Για τους μεν, των κομμουνιστών και για τους δε, των μοναρχικών. Γι’ αυτό το σκοπό επιλέγονται μαρτυρίες που εξυπηρετούν τις απόψεις της κάθε εφημερίδας αποφεύγοντας ωστόσο να γράψουν ανακρίβειες. Τα στοιχεία από τις καταθέσεις χρησιμοποιούνται με τέτοιο τρόπο ώστε να αποδεικνύουν τα αυτονόητα για κάθε εφημερίδα. Αποφεύγουν έτσι την καταχώρηση ψευδών ειδήσεων αλλά ο ελλιπής τρόπος με τον οποίο παρουσιάζουν τα στοιχεία αποτελεί πλήγμα στην αξιοπιστία τους. Θα περιμέναμε οι άλλες δύο εφημερίδες, ο **“ΝΕΟΛΟΓΟΣ”** και η **“ΣΗΜΕΡΙΝΗ”**, να είναι επικεντρωμένες με πιο ολοκληρωμένο τρόπο στην υπόθεση. Ένα χαρακτηριστικό ωστόσο παράδειγμα δείχνει τεράστια απόσταση και στις άλλες δύο εφημερίδες.

Στις 10 Μαΐου του 1946 ο **“ΝΕΟΛΟΓΟΣ”** παρουσιάζει την κατάθεση του μάρτυρα κατηγορίας Ανδρέα Παπανδρέου, με καθυστέρηση δύο ημερών και με τον εξής χαρακτηριστικό τρόπο: *“...Ούτος κατά την διάρκεια της καταθέσεώς του προσήγαγε διάφορα έγγραφα, εκ της αναγνώσεως των οποίων απεδεικνύετο ότι η διάλυσίς της ομάδος Δροσοπούλου ήτο πράξις προσχεδιασμένη”*.

Η **“ΣΗΜΕΡΙΝΗ”** δύο μέρες νωρίτερα θα έχει ήδη παρουσιάσει την κατάθεση του συγκεκριμένου μάρτυρα με διαφορετική βάση και με περισσότερες λεπτομέρειες, αναφέροντας την παρουσίαση δύο εγγράφων. Το πρώτο, αφορούσε, διαταγή της III Μεραρχίας του ΕΛΑΣ, που συνιστούσε καλή συμπεριφορά προς τις Αγγλικές αποστολές και το δεύτερο, που θεωρήθηκε από την υπεράσπιση ως πλαστό, αφορούσε ζητήματα εσωτερικής οργάνωσης. Λίγο αργότερα αναφέρει χαρακτηριστικά: *“...Ερωτηθείς επανειλημμένως ο μάρτυς και από το δικαστήριο*

και από την υπεράσπισιν εάν έχη να προσκομίση κανένα έγγραφον σχετικόν με την εκδικαζόμενην υπόθεσιν, απήντησεν αρνητικώς”.

Στο συγκεκριμένο περιστατικό αξίζει να σταθούμε σε δύο σημεία. Το πρώτο είναι ότι ο μάρτυρας εξέδιδε την εφημερίδα “**ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΛΛΗΝ**” στην οποία και εκδόθηκε η αναφορά του Σφακιανού στην οποία εκθέτει τους λόγους για την διάλυση της ομάδας Δροσοπούλου. Η παραπάνω αναφορά είναι μέρος των αρχείων του ΕΛΑΣ που λεηλατήθηκαν. Το δεύτερο είναι ότι ο “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**” ενώ έχει αρχίσει την αρθρογραφία για τους μάρτυρες υπεράσπισης επιστρέφει εσπευσμένα στην προ τριών ημερών διαδικασία για να συμπληρώσει την κατάθεση του Ανδρέα Παπανδρέου για τον οποίο δεν υπήρχε, παρόλα τα σημαντικά που είχε αναφέρει, χώρος για την εφημερίδα της 8^{ης} Μαΐου του 1946.

Η στάση του ωστόσο δείχνει να εξυπηρετεί το διάλογο με την εφημερίδα “**ΣΗΜΕΡΙΝΗ**”. Η μη παρουσίαση ωστόσο λεπτομερειών για τα συγκεκριμένα έγγραφα, και η απλή αναφορά σ’ αυτά δείχνει ως επικρατέστερη την εκδοχή της “**ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ**” την οποία χωρίς να παρουσιάσει στοιχεία σπεύδει να αμφισβητήσει ο “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**”.

Η εφημερίδα “**ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ**” από την άλλη ξεκινά τις ανταποκρίσεις της από τη δίκη, αν και με καθυστέρηση δύο εβδομάδων, με σχετικά ήπια αρθρογραφία: “...*Αν οι δικαζόμενοι είναι ένοχοι πρέπει να δικασθούν. Αν είναι αθώοι πρέπει να αφεθούν το ταχύτερον ελεύθεροι. Είμεθα δε βέβαιοι ότι οι δικαστές παραβλέποντας τας ύβρεις, θα αρθούν και αυτήν τη φορά εις το ύψος των περιστάσεων και θα απονείμουν πραγματική δικαιοσύνη...*”.

Μετά και από την παρουσία στη δίκη των Άγγλων Βουλευτών, το κράτος παρουσιάζεται ως καταδιωκόμενο από την Κομμουνιστική κίνηση και γι αυτό το λόγο παρουσιάζονται άρθρα που χαρακτηρίζουν τους κατηγορούμενους ως δοσίλογους πριν αυτοί καταδικαστούν ως τέτοιοι. Οι κατηγορούμενοι μετατρέπονται τώρα σε “εαμοκομμουνιστές” και δοσίλογους. Δεν διατηρούν πια το τεκμήριο της αθωότητας, και η εφημερίδα σαφώς δεν αναμένει την απόφαση που είναι προς έκδοση. Η τελευταία είναι για την εφημερίδα σαφώς δίκαια και το περιεχόμενό της είναι αναμενόμενο πριν αυτή εκδοθεί. Το αποτέλεσμα δεν είναι η καταδίκη μιας ομάδας ανθρώπων που κατηγορούνται για ένα έγκλημα, αλλά η καταδίκη των κομμουνιστών συλλήβδην για την ακολουθούμενη “πολιτική γραμμή” τους.

Και εδώ το “ουσιαστικό” της υπόθεσης παραγράφεται. Το θέμα παραμένει όχι η διάλυση της ομάδας Καστριτσίου αλλά το ποιοι ήταν αυτοί που δικάζονταν, ποιος

τους δικάζε και ποια τα “εγκλήματα” που καλούνταν να “ξεπληρώσουν” με την τιμωρία τους.

Το κατηγορητήριο ασχολίαστο παραμένει μοναδική ευκαιρία για την εφημερίδα να παρουσιάσει και να αναλύσει το ιδιαίτερο φαινόμενο που ονομάζεται Κομμουνισμός και έχει επηρεάσει και “αλλάξει” κάποιους Έλληνες πολίτες.

Όλες οι εφημερίδες με ελάχιστες εξαιρέσεις κάποιων φύλλων τους έχουν καθημερινές ανταποκρίσεις από τη δίκη με άρθρα όπως: **“Η χθεσινή ημέρα της δίκης”**, **“Η Δίκη”**, **“Η δίκη του ΕΑΜ Αχαΐας”**. Ο **“ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”** ωστόσο, με τη σειρά του, εντάσσει παραλειπόμενα από τη δίκη, καθώς και σχολιασμούς και προσωπικές του απόψεις ενάντια στην “κομμουνιστική λαίλαπα”, σε μια καθημερινή στήλη που τιτλοφορείται: **“ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ”**. Η στήλη αυτή αποτελεί ουσιαστικά παράθυρο διαλόγου με τον “περίδρομο”, όπως αποκαλεί την εφημερίδα όργανο του ΕΑΜ, **“ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ”** και με τη “λαοκρατία”, όπως εννοεί μάλλον τους οργανωμένους στην αριστερά.

Η στάση του **“ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΡΥΚΑ”** έναντι των Κομμουνιστών ενισχύεται και από άρθρα που συμβιώνουν δίπλα από τις ανταποκρίσεις από τη δίκη. Σε κάποια από αυτά αξιώνεται η εκκαθάριση και η αποκατάσταση της δημοσίας τάξεως¹⁰⁵, αποκαλύπτεται το πραγματικό πρόσωπο των Κομμουνιστών¹⁰⁶, ποιος είναι ο σκοπός τους και γιατί θα πρέπει το κράτος να ρίξει τον πέλεκυ του νόμου επάνω τους¹⁰⁷. Για να ενισχύσει τα παραπάνω, αποκαλύπτει τις εκτελέσεις που οι Κομμουνιστές έκαναν ενώ παράλληλα αποθεώνει το στράτευμα¹⁰⁸.

Στο ίδιο μήκος κύματος αλλά με ηπιότερη και αραιότερη σε συχνότητα αρθρογραφία κινείται και ο **“ΝΕΟΛΟΓΟΣ”**. Στις 28 Απριλίου, η εφημερίδα παρουσιάζει μια **“Επιστολή Ελληνίδος”** από την οποία εξάγεται το συμπέρασμα από αναγνώστρια ότι η Πανελλήνια Ένωση Γυναικών δεν αναζητά την πρόοδο αλλά είναι μια καθαρά Κομμουνιστική οργάνωση που κλονίζει ότι απέμεινε όρθιο σε αυτή την πατρίδα, από το θεμέλιό της, την Οικογένεια. Η εφημερίδα απαντά:

“...Βεβαίως ενώσεις και συλλόγους δύνανται να σχηματίζουν εις ένα ελεύθερον κράτος οι οιοιδήποτε και αι οιαιδήποτε θέλουν”. Όχι όμως “όταν αι ενώσεις αυταί τάσσουν ως σκοπόν έργον συνυφασμένον απολύτως με το μέλλον της παιδικής ηλικίας και της Ελληνικής Οικογένειας και ουσιαστικώς αποσκοπούν

¹⁰⁵ **“ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”**, Σάββατο 27 Απριλίου 1946

¹⁰⁶ **“ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”**, Σάββατο 4 Μαΐου 1946

¹⁰⁷ **“ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”**, Κυριακή 5 Μαΐου 1946

¹⁰⁸ **“ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”**, Τετάρτη 15 Μαΐου 1946

να επιτύχουν ασφαλέστερον εις το μέλλον ότι δεν επέτυχεν η δυναμίτις του Δεκεμβρίου...” και

“...τα μεν “δικαιώματα της γυναίκας” ημπορούν επιτέλους να ακολουθήσουν οιαδήποτε οδύσειαν θέλουν. Η τύχη όμως του παιδιού εν ουδεμία περιπτώσει είνε επιτετραμμένον να γίνεται αντικείμενον θρασεΐας εκμεταλλεύσεως και να ευρίσκεται έκθετος εις χείρας υπόπτους...”¹⁰⁹

Η εφημερίδα επεμβαίνει ουσιαστικά και ζητά την παρέμβαση του Υπουργείου για τη διάσωση των επόμενων γενεών από τις γυναίκες που όντας ύποπτες έβαλαν σκοπό τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών με βάση και σκοπό μια μελλοντική επανάσταση.

Όντως η καχυποψία μετά τα γεγονότα του Δεκεμβρίου μοιάζει να είναι εδραιωμένη, ωστόσο, η αντιμετώπιση των Κομμουνιστριών γυναικών είναι συγκεκριμένη και τα στερεότυπα του “δεξιού” τύπου απέναντι τους είναι ιδιαίτερα ισχυρά. Τα δικαιώματα της γυναίκας δεν υπάρχουν αυτά καθ’ εαυτά αλλά μόνο μέσα από το πρίσμα της “νομιμότητας” που το “νέο κράτος” επιβάλλει και εκφράζει. Παρόμοια στάση έναντι των Κομμουνιστριών γυναικών βρίσκουμε και στον “ΕΘΝΙΚΟ ΚΗΡΥΚΑ”, σαφώς βέβαια πιο ενισχυμένη, έπειτα από τον ερχομό των απεσταλμένων Άγγλων Εργατικών Βουλευτών. Την Πέμπτη 2 Μαΐου 1946 η εφημερίδα αναφέρει σε άρθρο της υπό τον τίτλο: “ΑΝΕΧΩΡΗΣΑΝ ΔΙ ΑΘΗΝΑΣ ΧΘΕΣ ΟΙ ΒΡΕΤΑΝΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ-ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗΣ”. “Καθ’όλην την ενταύθα παραμονήν των μεθουδενός εθνικόφρονος επικοινωνήσαν ούτε και μετά των αρχών...”

Για το παραπάνω “ατόπημά” τους, η εφημερίδα “δικαιολογεί” την επόμενη ημέρα τους Άγγλους Εργατικούς Βουλευτές Σώλλευ και Τίφανυ με τον εξής τρόπο: “ΘΕΛΓΗΤΡΑ” “...ενώ έκαμαν παρέα, γεύματα, δεξιώσεις κλπ με όλην την κουκουεδίαν δεν κατεδέχθησαν να ερωτήσουν ΟΥΤΕ ΕΝΑ εθνικόφρονα περι των αντιλήψεων του δια την Λαοκρατίαν. Δεν το εθεώρησαν όμως αυτό πρόπον, εφ’όσον ανέλαβε να τους πείσουν ευγλωττότερον παντός άλλου η επίδειξις των θέλγητρων των τεσσάρων ζανθών συναγωνιστριών, αίτινες συνοδεύσασαι αυτούς μέχρι του ξενοδοχείου εις το οποίον διέμενον δεν τους αφήκαν διαθέσιμον χρόνο να

---

¹⁰⁹ “ΝΕΟΛΟΓΟΣ”, Κυριακή 28 Απριλίου 1946, από άρθρο με τίτλο: “... ΧΟΝΔΡΟΕΙΔΕΣ ΠΑΡΑΚΛΑΔΙ ΤΗΣ ΓΝΩΣΤΗΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗΣ “ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ”, μια ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ”.

ασχοληθούν κάπως αμεροληπτότερων...”, και συνεχίζει την επόμενη ημέρα δηλώνοντας την εξής απορία:

“...Προαναγγέλλεται η δημοσίευσις από την λαοκρατίαν περισπουδάστου άρθρου υπό τον τίτλον «Ελλάδα: η πραγματικότητα» με συγγραφέα τον Άγγλον βουλευτήν Κο Σόλλεν. Δεν εγνώσθη μόνον αν εις την έκθεσιν της «Ελληνικής πραγματικότητος» θα συμπεριληφθούν και τα ...Καμώματα καμμιάς εκ των τεσσάρων γνωστών ξανθών συναγωνιστριών!!!”¹¹⁰

Στο συγκεκριμένο περιστατικό που αποδεικνύει σαφώς την ύπαρξη ισχυρών στερεοτύπων, οι Άγγλοι Βουλευτές προτίμησαν τη γυναικεία συντροφιά παρά τη συντροφιά των αρχών ή των εθνικοφρόνων. Ο “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ” λησμονεί τον λόγο για τον οποίο οι βουλευτές μετέβησαν στην Ελλάδα, που ήταν η δίκη. Προτιμά να αντιλαμβάνεται την “φυσική” ανάγκη των βουλευτών, που όντας Κομμουνιστές, είναι, σύμφωνα με την εφημερίδα, σαφώς αυξημένη.

Οι γυναίκες, από την άλλη, παρουσιάζονται ξανθομαλλούσες “διασκεδάστριες”, όπως “αρμόζει” σε Κομμουνίστριες που εισέρχονται στο αντάρτικο κίνημα με μόνο σκοπό το “ξεχαρμάνιασμα των ανταρτών”.

Ο “ΝΕΟΛΟΓΟΣ” διατηρεί κι αυτός το αντικομμουνιστικό κλίμα στα άρθρα του αναλύοντας επιθέσεις από αγνώστους που αναγάγει σε τρομοκρατία χωρίς ωστόσο να έχουν συλληφθεί οι ένοχοι. Τα γεγονότα παρουσιάζονται ως εάν οι ένοχοι είχαν συλληφθεί και προσαχθεί στη δικαιοσύνη. Οι ένοχοι διαφεύγουν και παραμένουν άγνωστοι αλλά στα άρθρα της εφημερίδας διατηρούν την ιδιότητά τους. Γι’ αυτήν είναι “Κομμουνιστές Τρομοκράτες”. Η εφημερίδα ουσιαστικά προβάλλει την ιδεολογία της και υποκρύπτει στους φόβους της αμελώντας την εγκυρότητά της. Επιλέγει να διατηρήσει στην παρουσίαση του γεγονότος τη φιλολογία για την τρομοκρατία των Κομμουνιστών αφήνοντας οριστικά τις ως τώρα μετριοπαθείς θέσεις, χωρίς ωστόσο να αποδεικνύει τίποτα. Ο εγκλωβισμός της στη βία και την καχυποψία της εποχής αφαιρεί από την εφημερίδα την αποστολή της ενημέρωσης των πολιτών και την υποβιβάζει σε εκφραστή της μιας “πλευράς”, χαμένης κι αυτής στα στερεότυπα που έχει σχηματίσει για την άλλη.

---

¹¹⁰ Οι δύο εφημερίδες έχουν από πολύ νωρίς αφιερώσει χώρο για να στηλιτεύσουν την κομμουνιστική πολιτική. Ωστόσο, εδώ έχουμε μια σαφή ανάλυση του στερεοτύπου των εφημερίδων αυτών για τους κομμουνιστές. Η διαφορά των Κομμουνιστών δεν είναι πια μόνο η ιδεολογία αλλά οι ίδιοι παρουσιάζονται να έχουν και διαφορετικά βιολογικά χαρακτηριστικά για τις δύο δεξιές εφημερίδες. Η υποτίμηση των χαρακτηριστικών τους αυτών ως πρωτόγονων κάνει την αντιμετώπισή τους ευκολότερη εφόσον χρησιμοποιεί το φόβο και τη βία μιας ρατσιστικής θεωρίας.

Η αντιμετώπιση της κατάστασης θεωρεί επιβεβλημένη για την εφημερίδα την επιστροφή του “Ιδιώνυμου”: *“...Είναι καιρός το κράτος να υψώσει την χείρα εις δίκαιαν πυγμὴν...”*¹¹¹. Για τον “ΝΕΟΛΟΓΟ” δικαιολογείται η στάση του αυτή διότι:

1. Το κράτος βρίσκεται αντιμέτωπο με μία συνωμοσία,
2. Το Κ.Κ.Ε. διαπράττει καθημερινά το έγκλημα της προδοσίας, από τη στιγμή που συνηγορεί υπέρ Βουλγάρων και Αλβανών, και
3. Το πρόγραμμα του Κ.Κ.Ε., είναι πρόγραμμα ωμών δολοφονιών, τρομοκρατικών εκδηλώσεων, διώξεων παντός αντιφρονούντος: *“... Ας δώση το κράτος να νοηθῆ ἀπαξ ἔτι ὅτι οὐδεὶς ἠμπορεῖ να ἀντιποιῆται τας εξουσίας του...”*

Ο “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ” στηρίζει αυτή τη θεωρία: *“...Το κομμουνιστικὸν τέρας...”, “...το ἐνίσχυσαν ὅλοι οἱ ἐγκληματίας καὶ ὅλα τα καθάρματα...”, “...νέον αἷμα ἐλύθη εἰς τας φλέβας του ἀπὸ τα τέρατα αὐτά...”, “...το αἷμα ρέει ποταμηδόν. Οἱ Κομμουνισταὶ εἰς τας συνοικίας των Ἀθηνῶν, βάλλουν τὴν νύχτα δολοφονικῶς ἐναντίον των ἐθνικιστῶν. Καὶ φονεύουν. Καὶ σπεύρουν τὸν θάνατον, δια να διαμαρτυρηθοῦν κατόπιν ἐπὶ τῆ βάσει προμελετημένου σχεδίου ἐνεργούντες, ὅτι ἠνηγκάσθησαν να ἀμυνθοῦν”*¹¹².

Το αντίπαλο δέος, τα Τάγματα Ασφαλείας υποστηρίζονται από την ίδια εφημερίδα. Απαντώντας στην “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ” που καταγγέλλει στις 27 Απριλίου την ύμνηση των Ταγμάτων από τους μάρτυρες κατηγορίας στη δίκη των ΕΑΜικών, διαμηνύει ότι η μόνη αλήθεια εκφράστηκε από τον Συνταγματάρχη Σωτηριάδη, ο οποίος ως τίμιος Έλληνας είχε το θάρρος της γνώμης του, και καταλήγει: *“...Φυσικά εἰς τὴν λαοκρατίαν δὲν ἀρέσει ἡ γνώμη αὐτή, διότι λέγει τὴν ἀλήθεια με τὴν ὁποῖαν ἡ λαοκρατία ἔχει διαζύγιον...”*¹¹³.

Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η υποστήριξη στο κόμμα των Χιτών. Η εφημερίδα φιλοξενεί άρθρα-απαντήσεις και παρέχει υποστήριξη σε άρθρα που παρατίθενται πλάι-πλάι με την “Δίκη των Δοσιλόγων”. Παρατηρούμε λοιπόν να δικάζονται οι ηγέτες του ΕΑΜ Αχαΐας ως δοσίλογοι και οι Χίτες να υπεραμύνονται των θέσεών τους με τη βοήθεια της εφημερίδας η οποία διατηρεί μονίμως χώρο καθώς και ευμενή σχόλια γι’ αυτούς.

¹¹¹ “ΝΕΟΛΟΓΟΣ”, Κυριακή 5 Μαΐου 1946, στο άρθρο με τίτλο: “Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ”

¹¹² “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”, Κυριακή 5 Μαΐου 1946, στο άρθρο με τίτλο: “Ο ΠΕΛΕΚΥΣ”

¹¹³ “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”, 28 Απριλίου 1946, στο άρθρο: “Η ΑΛΗΘΕΙΑ”

Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι η εφημερίδα “διαφημίζει” περήφανη τη μεγάλη της κατάκτηση: το ότι η έκδοσή της, αν και με άλλο όνομα, δεν σταμάτησε κατά τη διάρκεια της κατοχής:

*“...θεωρούμεν μάλιστα τίτλον τιμής ότι ο «Ταχυδρόμος» του οποίου διάδοχος είνε αυτή η εφημερίς εξεδίδετο επί κατοχής και παρ’ όλον ότι εδημοσίευν υπό το κράτος της βίας όσα κατά καιρούς απέστελλον οι Γερμανοί και οι Ιταλοί, παραλλήλως εδημοσίευνε καταλλήλως καμουφλαρισμένες όλας τας εκ Καΐρου και Λονδίνου ειδήσεις της Αγγλο-Ελληνικής προπαγάνδας, πράγμα το οποίον γνωρίζουν όλοι οι Πατρινοί. Και εδημοσίευν αυτά ο «Ταχυδρόμος», διατρέχων τον έσχατον κίνδυνον, ενώ παραλλήλως η λαοκρατία εκάθητο ανενόχλητος εις τα ελληνικά βουνά και έκαμνε ταξικόν αγώνα, σφάζουσα όλους τους εθνικόφρονας και Αγγλόφιλους Έλληνας ληλατούσα τα υπάρχοντα των άτυχων χωρικών και παριστάνουσα την «αντίσταση»”.*¹¹⁴

Για την εφημερίδα λοιπόν ήταν πολύ πιο ασφαλές το να είσαι Αντάρτης στο βουνό παρά να είσαι στην εφημερίδα και να εξυπηρετείς την Γερμανο-Ιταλική προπαγάνδα. Η εφημερίδα εξυπηρετούσε ουσιαστικά και τις δύο πλευρές. Για τους Γερμανούς και τους Ιταλούς μετέδιδε κάθε υλικό προπαγάνδας στον Ελληνικό πληθυσμό “φροντίζοντας” έτσι για την επιβίωσή της, ώστε να επιτελέσει το καθήκον της προς τη χώρα: να κάνει Αντίσταση “καμουφλαρισμένη”, Αντίσταση “του γραφείου”. Σε κάθε περίπτωση η εφημερίδα ήταν “νόμιμη”. Ικανοποιούσε τους πάντες. Και τους Γερμανούς ανεχόμενη την λογοκρισία τους αλλά και την Αντίσταση με κωδικοποιημένα μηνύματα που ωθούσαν τον παλλαϊκό ξεσηκωμό. Άλλωστε η Αντίσταση από το βουνό προσομοίαζε μάλλον σε εκδήλωση “πρωτόγονων ενστίκτων”. Η Αντίσταση της εφημερίδας είναι “κοινωνικώς κομψή” και συμβάλλει στην διατήρηση της έκδοσής της και μετά το πέρας των εχθροπραξιών, όποιο και να είναι το αποτέλεσμα τους. Επιβιώνει λοιπόν τηρώντας δήθεν τον νόμο των “ίσων αποστάσεων” εξυπηρετώντας ουσιαστικά μόνο τον εαυτό της. Από τη νέα ισχυρή πια θέση της μπορεί να στηλιτεύσει τα κακώς κείμενα της εποχής κατηγορώντας τους “στα βουνά δράσαντες”, ως “Αντεθνικώς δράσαντες”.

Η εφημερίδα διατηρεί το δικαίωμα να αντιλαμβάνεται μόνο αυτή, την πραγματικότητα ξεκάθαρα. Είναι ο εκφραστής της αλήθειας αλλά και ο Σωτήρας του λαού, για την εκπροσώπηση του οποίου έχει αναλάβει το ρόλο του διαμεσολαβητή

---

¹¹⁴ “ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ”, Παρασκευή 3 Μαΐου 1946, στο άρθρο: “ΤΙΤΛΟΣ ΤΙΜΗΣ”, στην στήλη: “ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ”

ανάμεσα σ' αυτόν και το κράτος. Επιδιώκει, ζητά, απαιτεί από το κράτος την μετατροπή του, από αναρχούμενο σε κράτος πολιτισμένο. Αξιώνει την επαναφορά της πολυπόθητης δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Ο “**ΝΕΟΛΟΓΟΣ**” αξιώνει από το κράτος την προστασία της οικογένειας κι αν όχι της γυναίκας τότε τουλάχιστον των παιδιών που έχει ανάγκη η Πατρίδα και ο “**ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ**” επανέρχεται με νέα φρίκη, ανανεωμένη, φρέσκια και ενισχυμένη ζητώντας την επέμβαση του κράτους. Το αίτημα της εκκαθάρισης των ομάδων της υπαίθρου που ξεκινούν ως συμμορίες, συνεχίζουν ως; Κουκουέδες και καταλήγουν “ΕΑΜοκομμουνιστές”, ώστε να συνδέεται το σήμερα με το χθες και τα “εγκλήματα” με το ΕΑΜ της Αντίστασης, είναι σαφώς ενισχυμένο, έχει μία και μόνο κατεύθυνση: το κράτος και προειδοποιεί για τα αποτελέσματα που θα έχει μια μη ριζοσπαστική “κίνηση”.

Για όλες βέβαια τις εφημερίδες μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν άρθρα που “συμβιώνουν” με τις ανταποκρίσεις από το δικαστήριο ή με διάφορους σχολιασμούς των καθημερινών γεγονότων που παρουσιάζονται σε στήλες εκτός κυρίου θέματος. Τα άρθρα αυτά, όπως τα παραπάνω που αναφέρθηκαν, συντελούν, ηθελήμενα ή μη στη δημιουργία συγκεκριμένου κλίματος. Τα άρθρα αυτά προωθούν θέσεις και απόψεις της κάθε εφημερίδας, ακολουθούν πιστά την ιδεολογία που εξυπηρετείται μέσω αυτών, και ελάχιστες φορές παρεκκλίνουν της βασικής γραμμής τους, κυρίως, όπως φαίνεται, με σκοπό να στηρίζουν την εγκυρότητά τους. Η ίδια η δίκη δεν αποτελεί γεγονός αποδεσμευμένο από το “πολιτικό” ζήτημα ή το “ζήτημα δημοσίας τάξεως”. Οι καθημερινές ανταποκρίσεις από τη δίκη δεν αποτελούν δημοσιογραφικό καθήκον για την ενημέρωση των πολιτών, αλλά, από ένα σημείο και μετά, μέσο για την ενίσχυση της ιδεολογίας που κάθε μια εξυπηρετεί. Γι' αυτό και κάθε μάρτυρας κατηγορίας ή υπεράσπισης, αντιμετωπίζεται ως έγκυρος σε τέτοιο βαθμό, ώστε τα λεγόμενά του να αποδεικνύουν το “αυτονόητο” για κάθε εφημερίδα.

Οι μαρτυρίες με τον τρόπο που προβάλλονται είναι αδιάψευστες, οι μάρτυρες έγκυροι και τελικά η απόφαση είναι είτε όνειδος, είτε αναμενόμενη. Οι μαρτυρίες δεν αντιμετωπίζονται ως λεγόμενα προς έρευνα αλλά ως τετελεσμένα γεγονότα που επιβεβαιώνουν, ενισχύουν αλλά και ενισχύονται από τα άρθρα που δημοσιεύονται στο “πλάι” των ανταποκρίσεων από τη δίκη. Το “**μοναρχικό**” λοιπόν κράτος και το δήθεν νέο “**εθνικό έργο των «λαοπροβλήτων»**”, όπως τους αναφέρει, στηλιτεύει με τη στάση της η “**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ**”. Κατά τη διάρκεια της δίκης και ενταγμένα στη στήλη “**ΑΠΟΨΕΙΣ**” αναφέρει περιστατικά διώξεων δημοκρατικών πολιτών από αποσπάσματα που “**εξάπέστειλε η κυβέρνηση για τη δίωξη τάχα των**

ληστοσυμμοριτών”.¹¹⁵ Το κράτος δεν είναι διατεθειμένο να επιβάλλει την τάξη και την ομαλότητα και οι εθνικόφρονες κύκλοι οργιάζουν στην ύπαιθρο. Η “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ” εντάσσει τη δίωξη του ΕΑΜ Αχαΐας στους στόχους του “νέου κράτους”: “...ο διωγμός αυτός θα ολοκληρώσει ένα σοβαρό κομμάτι του Εθνικού (!) έργου των «λαοπροβλήτων»”. Αναφέρεται στην επανεξέταση φακέλων φυλακισμένων που χαρακτηρίζει νέα μέθοδο για καινούργιο κύμα συλλήψεων και διωγμών των αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης.¹¹⁶ Το Σάββατο, 27 Απριλίου, δημοσιεύονται κι άλλα τέτοια παραδείγματα “μοναρχικής τρομοκρατίας”, στα οποία πάλι κατακρίνεται η στάση των μοναρχικών έναντι δημοκρατικών πολιτών.

Μόνη η “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” έχει αποδεσμευμένη την ανταπόκριση από τη δίκη από άρθρα που συντελούν στη δημιουργία κλίματος. Αν εξαιρέσουμε άρθρα που μιλούν για τη σύλληψη συμμοριών –χωρίς ωστόσο να αναφέρει την ιδεολογική τους κατεύθυνση- ο σχολιασμός της δίκης απομένει η μόνη πολιτική εκδήλωση της εφημερίδας καθ’ όλη τη διάρκεια της δίκης. Η εφημερίδα καταπιάνεται και με το θέμα των εκτοπίσεων που λαβαίνει χώρα στην πόλη των Πατρών αλλά και με τις δίωξεις που μετά τη δίκη συγκεκριμενοποιεί, δημοκρατικών πολιτών από μοναρχικούς.

Η απόφαση για τους κατηγορούμενους αποτελεί για την εφημερίδα “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” και την “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ” μια μεγάλη έκπληξη. Αντίθετα, για τις άλλες δύο εφημερίδες η απόφαση παρουσιάζεται ως αναμενόμενη.

Αν και μεγάλες, οι ποινές δεν σχολιάζονται ιδιαίτερα. Εκείνο που προκαλεί ιδιαίτερη αίσθηση στην εφημερίδα “ΣΗΜΕΡΙΝΗ” είναι το γεγονός ότι οι κατηγορούμενοι δικάστηκαν και καταδικάστηκαν ως δοσίλογοι. Το επιστέγασμα της δίκης εξισώνει τους δοσιλόγους που καταδικάστηκαν το 1945, με την ηγεσία του ΕΑΜ Αχαΐας που τους δίωκε κατά τη διάρκεια της κατοχής. Οι δοσίλογοι και οι τιμωροί τους καταδικάζονται για το ίδιο έγκλημα για το οποίο ο ένας κατηγορούσε τον άλλον ότι το έπραξε. Δεν έχει καμιά σημασία αν η ομάδα Καστριτσίου

---

¹¹⁵ “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ”, Παρασκευή 26 Απριλίου 1946, στο άρθρο: “ΤΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ” αναφέρει: “Θα ναι αφέλεια να πιστέψει κανείς πως οι «λαοπρόβλητοι» είναι διατεθειμένοι να επιβάλουν την τάξη και την ομαλότητα. Ήδη, μηνύματα από την απέναντι ακτή της Ρούμελης μας έρχονται, που μιλάν για το τρομαχτικό όργιο των αποσπασμάτων, που εξαπέστειλε η Κυβέρνηση για τη δίωξη τάχα των ληστοσυμμοριτών. Τ’ αποσπάσματα αντικαθιστούν μ’ επίσημο πλέον τρόπο τους τρομοκράτες Τσονογιώργηδες”.

¹¹⁶ “ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ”, Παρασκευή 26 Απριλίου 1946 από το άρθρο: “ΝΕΟ ΚΥΜΑ”. Στο άρθρο: “ΤΡΑΜΠΟΥΚΟΙ ΤΟΥ ΠΑΠΑΝΔΡΕΑ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΑΝ ΝΑ ΒΑΠΤΙΣΘΕΙ ΕΝΑ ΠΑΙΔΙ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ”, σημειώνεται: “...Οι εθνικόφρονες κύκλοι, ελάχιστοι μπράβοι του Παπανδρέα, που ήσαν πρώτα στη Χ και έχουν τα όπλα απαγόρευσαν στο γιατρό να βαπτίσει το παιδί...”, “...του Γ. Νικολόπουλου (δημοκρατικού του Κέντρου)...”

αναφερόταν ως Αντιστασιακή ομάδα χωρίς να έχει δράσει Αντιστασιακά και χωρίς να έχει λάβει την έγκριση του Συμμαχικού Στρατηγείου ως τέτοια. Δεν έχει καμιά σημασία αν μάρτυρες κατηγορίας καταθέτουν στη δίκη αυτή ότι οι κατηγορούμενοι είναι πατριώτες. Η απόφαση εκδίδεται χωρίς σαφή στοιχεία και η καταδίκη μοιάζει να εξυπηρετεί τη διάθεση του “νέου κράτους” για δίωξη του αριστερού κινήματος.

Καθ’ όλη τη διάρκεια της χρονιάς οι εφημερίδες δραστηριοποιούνται ή σύρονται στην πόλωση διατηρώντας το εμφυλιοπολεμικό κλίμα που προ πολλού έχει ξεκινήσει. Μετά τη δίκη ακολουθεί σειρά δικών που καταδικάζουν μέλη του ΕΑΜ απαξιώνουν όλο το αριστερό κίνημα, αλλά και δημοκρατικούς πολίτες. Το νέο καθεστώς καταδικάζει ΕΑΜικούς και αθώνει αρκετούς Εθνικόφρονες χωρίς να αφήνει καμιά αμφιβολία για την πρόθεσή του.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Για να επανέλθω στο αρχικό μου ερώτημα για το αν έκαναν όλοι Αντίσταση ή όχι, κι αν όχι, ποιοι δεν έκαναν πρέπει να επισημάνω ορισμένα ακόμα στοιχεία.

Εθνική Αντίσταση σήμαινε ουσιαστικά την Αντίσταση του λαού στον κατακτητή Γερμανό, Ιταλό και Βούλγαρο. Σε αυτή την Αντίσταση δεν χωρούν παρανοήσεις, όπως μιας μερίδας ανθρώπων που θεωρήθηκαν Αντιστασιακοί επειδή τάχθηκαν εναντίον του Κομμουνισμού θεωρώντας τον κι αυτόν εισβολέα.

Πριν ακόμα τεθεί το ζήτημα της μετακατοχικής κυριαρχίας στην Ελλάδα, οι Βρετανοί έχουν τονίσει σε αξιωματούχους τους ότι η Βρετανική πολιτική τους προς το ΕΑΜ και τους Κομμουνιστές πρέπει να έχει ως επίδιωξη τη διάσπασή τους και τον προσεταιρισμό των οπαδών τους στις Εθνικές Ομάδες Ανταρτών που έχουν δημιουργηθεί.¹¹⁷

Την ίδια πολιτική υποστήριζαν και οι Γερμανικές πολιτικές δυνάμεις, όπως προαναφέρθηκε, με απώτερο στόχο την αντιπαλότητα μεταξύ των Εθνικών Ομάδων και του ΕΑΜ, και την τελική παράλυσή τους.

Επιπροσθέτως από τη μελέτη στα Γερμανικά αρχεία θα διαφανεί και ο ρόλος που διαδραμάτισαν μεγαλοαστικοί κύκλοι κατά την περίοδο της Αντίστασης. Σε αναφορές για την πολιτική κατάσταση σημειώνεται: “... *Με αυξανόμενη ένταση ψάχνουν θιασώτες των Εθνικιστικο-αστικών κύκλων να βρουν «αποκούμπι» στη Γερμανική κατοχική δύναμη, ως τη μοναδική δύναμη αυτή τη στιγμή, η οποία δύναται να αντιμετωπίσει τον κομμουνιστικό κίνδυνο. Η γνώση αυτή θα μπορούσε να διευκολύνει τη συγκρότηση ενός εθελοντικού συνδέσμου στην Πελοπόννησο...*”¹¹⁸, και αλλού:

“... *Ο μεγαλοαστικός πληθυσμός της Πελοποννήσου υποφέρει από τη κυριαρχία των ανταρτών. Δέχονται ισχυρές επιθέσεις μέσω απειλητικών ενεργειών σκληρού μίσους για να δώσουν τα χρήματά τους. Γι’ αυτό το λόγο οι κατέχοντες της Πελοποννήσου, αλλά και εν μέρει η πνευματική ελίτ, ψάχνουν στηρίγματα στη*

¹¹⁷ Σπηλιωτοπούλου-Παπαστράτης, *Ο.π.*, Τόμος 1, σελ. 363, 1205. Leeper προς F.O. 12 Μαΐου 1943, F.O. 371/37196/R4236

¹¹⁸ Αναφορά για το μήνα Νοέμβριο του 1943. 5 Δεκεμβρίου 1943. Πολιτική κατάσταση. T311 178-184. Αρχείο Κ.Ε.Ι.Ν.Ε., Ακαδημία Αθηνών.

Γερμανική Βέρμαχτ και προθυμοποιούνται να αγωνιστούν κατά του κομμουνισμού υπό την προστασία των Γερμανών...¹¹⁹

Τον ρόλο των εθνικιστικών δυνάμεων Πελοποννήσου θα καταδείξει ένα άλλο έγγραφο νωρίτερα:

“...Απέναντι σε αυτές τις δυνάμεις (ΕΑΜ) αρχίζουν να συνενώνονται οι εθνικιστικές δυνάμεις σε διάφορες επαρχίες της Πελοποννήσου και να απευθύνονται στη Γερμανική Βέρμαχτ για υποστήριξη μέσω της διανομής όπλων και αντικειμένων εξάρτησης...”¹²⁰

Η στάση διαφόρων κοινωνικών ομάδων στην Πελοπόννησο θα μπορούσε βέβαια να αποτελεί νέο αντικείμενο μελέτης για κάποιον μελλοντικό ερευνητή . Είναι σίγουρο βέβαια ότι η μελέτη του παραπάνω θέματος θα αποτελέσει ιδιαίτερη ευκαιρία για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για την περίοδο.

Οι παραπάνω αναφορές δείχνουν ιδιαίτερες ομοιότητες στις θεωρήσεις των Γερμανών και των Βρετανών για την κρίσιμη πολιτική κατάσταση και την αντιμετώπισή της. Και οι δύο συμφωνούν στη διάλυση του ΕΑΜ. Χρησιμοποιούν δε τον ίδιο τρόπο για να το υπονομεύσουν. Δημιουργούν και στηρίζουν οργανώσεις για αυτόν ακριβώς τον σκοπό, τις οποίες και βαφτίζουν “εθνικές” .

Οι “εθνικές” ομάδες θα καλυφθούν πίσω από μία , πολλές φορές , ανύπαρκτη Αντιστασιακή δράση , εφόσον το διακύβευμα πια δεν είναι η δράση κατά του κατακτητή αλλά η διαφύλαξη της χώρας από την έλευσή του Κομμουνισμού.

Η δράση τους θα κατευθυνθεί με τρόπο ώστε να εξασφαλίσει στα μέλη τους μία θέση στη μετακατοχική περίοδο με την “ευλογία” των αντιμαχόμενων πλευρών, Άγγλων και Γερμανών. Η δραστηριότητα των Βρετανών ωστόσο θα δημιουργήσει σαφή ερωτήματα για τους συμμάχους της χώρας. Η αγγλική πολιτική γραμμή θα παρουσιάσει σαφείς ομοιότητες με εκείνη των Γερμανών έχοντας ως τελικό αποτέλεσμα την εμπλοκή των δύο παρατάξεων σε εμφύλιο πόλεμο αργότερα . Η Βρετανική επιρροή είναι ισχυρή και μέσα στην αίθουσα του Ειδικού Δικαστηρίου Πατρών επηρεάζοντας τις αποφάσεις. Εκπρόσωποι των λεγόμενων “εθνικών” οργανώσεων παρά τις κατηγορίες εναντίον τους για εγκλήματα και δοσιλογική συμπεριφορά αθωώνονται έχοντας προμηθευτεί από τους Βρετανούς πιστοποιητικά Αντιστασιακής δράσης. Ιδιαίτερα αποκαλυπτική περίπτωση αποτελεί εκείνη του

¹¹⁹ 117 Μεραρχία προς Γενικό Διοικητή, Εκτίμηση της κατάστασης με ημερομηνία 31 Δεκεμβρίου 1943. Τ311 178-184. Αρχείο Κ.Ε.Ι.Ν.Ε., Ακαδημία Αθηνών.

¹²⁰ Διοικητής Πελοποννήσου, Νοέμβρης 1943, Η θέση του εχθρού, Πολιτική Κατάσταση, Τ311 178-184, Αρχείο Κ.Ε.Ι.Ν.Ε., Ακαδημία Αθηνών.

δικηγόρου Παπαλεξανδρόπουλου. Δόκιμο θα ήταν βέβαια να υποστηρίξουμε ότι όντως η συμμετοχή σε Αντιστασιακές πράξεις μπορεί να χρησιμοποιηθεί ώστε να αθώσει κάποιον κατηγορούμενο. Στη συγκεκριμένη όμως περίπτωση αυτή η δράση δεν αποδεικνύεται. Τουναντίον, όλοι καταγγέλλουν ότι η δράση του ήταν υποστηρικτική των δυνάμεων κατοχής. Μόνοι οι Άγγλοι θα αναγνωρίσουν την Αντιστασιακή του δράση, “επιβάλλοντας” με έγγραφό τους στο δικαστήριο, την αθώωσή του. Από την άλλη, η Αντιστασιακή δράση των ηγετών του ΕΑΜ Αχαΐας, που παραδέχονται και μάρτυρες κατηγορίας και ο Ειδικός Επίτροπος, δεν θα είναι αρκετή για να αθώσει τους κατηγορούμενους ένα χρόνο αργότερα.

Είναι αλήθεια βέβαια ότι οι δίκες του 1945 κράτησαν τα προσχήματα και απέφυγαν να διώξουν ανθρώπους λόγω των πολιτικών τους φρονημάτων. Σε αντίθεση με αυτές, από το Σεπτέμβριο κιόλας του ίδιου χρόνου, ακόμα και τα προσχήματα αυτά καταρρέουν και το δικαστήριο κρίνει και καταδικάζει ιδεολογικές πεποιθήσεις και πολιτικές σκέψεις. Η πολιτική ένταξη των κατηγορουμένων χρησιμοποιείται και αποτελεί επιβαρυντικό στοιχείο για την τελική εξολόθρευσή τους και την εκμηδένιση του αγώνα που έκαναν. Δεν θα πρέπει βέβαια να λησμονούμε ότι οι δοσίλογοι που δικάστηκαν το 1945 ταυτίζονταν ιδεολογικά με το δημιουργημένο κράτος υποστηρίζοντας τις δεξιές και εθνικιστικές δυνάμεις.

Οι εφημερίδες θα συναινέσουν σε αυτό με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Ενώ το 1945 ο κύριος στόχος τους είναι η προώθηση και η υποστήριξη της πολυπόθητης “εκκαθάρισης”, το 1946 θα αναλωθούν στο να υποστηρίζουν τις πολιτικές τους θέσεις κατακρίνοντας και πολεμώντας την αντίπαλη στην ιδεολογία που υποστήριζαν, παράταξη. Στην προσπάθειά τους αυτή θα χρησιμοποιήσουν και καταθέσεις μαρτύρων κατηγορίας και υπεράσπισης. Η δίκη ουσιαστικά θα προσφέρει σε όλους αποδείξεις για την αντεθνική δράση του ΕΑΜ ή των εθνικών ομάδων. Όπως το δικαστήριο, έτσι και οι δεξιές εφημερίδες θα χρησιμοποιηθούν από την κρατική εξουσία για να εξαλείψουν τυχόν κίνδυνο ανατροπής της και να περιφρουρήσουν την πολιτική τους δύναμη. Μόνη η “ΣΗΜΕΡΙΝΗ”, αποδεσμευμένη από οποιαδήποτε πολιτική στόχευση, θα είναι υπόδειγμα εφημερίδας μέχρι και το τέλος της δίκης του ΕΑΜ Αχαΐας το 1946.

Ενώ όλες οι εφημερίδες προσπάθησαν να διατηρήσουν μια ουδέτερη στάση τον πρώτο καιρό, δυστυχώς παρασύρθηκαν ή και σύρθηκαν στην πολιτική αντιπαλότητα ενισχύοντας καταλλήλως το κλίμα στο δικαστήριο αλλά και τον εκφοβισμό και την τρομοκρατία απέναντι στους πολίτες. Συνέβη λοιπόν το εξής

χαρακτηριστικό: οι δίκες τροφοδοτούσαν τις εφημερίδες στο να υποστηρίξουν πολιτικές απόψεις και αυτές οι πολιτικές απόψεις τροφοδοτούσαν το δικαστήριο ώστε να δικάσει ευκολότερα κατηγορούμενους. Από το Σεπτέμβριο του 1945 και έπειτα, θέσεις που υποστηρίζουν εφημερίδες, θα υποστηριχθούν από μάρτυρες κατηγορίας και υπεράσπισης. Τα επιχειρήματα των δεξιών εφημερίδων θα παρουσιαστούν στο δικαστήριο υποστηρίζοντας δοσιλόγους ή καταδικάζοντας Αντιστασιακούς, ενώ των αριστερών και δημοκρατικών εφημερίδων θα παρουσιαστούν για να καταδικάσουν δοσιλόγους ή να υπερασπιστούν Αντιστασιακούς. Κι αυτό βέβαια δεν ισχύει για όλες τις περιπτώσεις.

Για όλες τις εφημερίδες και τους μάρτυρες , παραμένουν δοσίλογοι εκείνοι που εκ πεποιθήσεως υποστήριξαν τη Γερμανική “νέα τάξη πραγμάτων”, εκείνοι που διέφυγαν μαζί τους μετά την απελευθέρωση για να γλιτώσουν. Όσον αφορά τους υπόλοιπους δοσιλόγους, με αυτούς οι εφημερίδες θα κληθούν να παίξουν το πολιτικό τους παιχνίδι που θα έχει μοιραία κατάληξη.

Πριν ολοκληρώσω θα ήθελα να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ σε πολλούς ανθρώπους που με βοήθησαν . Κατ αρχάς να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου Προκόπη Παπαστράτη που άντεξε τις τόσο ευφάνταστες θεωρίες μου και επέμεινε τόσο να αναζητώ την αλήθεια με στοιχεία. Η κυρία Λεβεντάκου Χριστίνα δούλεψε μαζί μου και μου πρόσφερε τόσο πρόθυμα τις γνώσεις της στη Γερμανική γλώσσα. Αναντικατάστατη ως φίλη και δυσεύρετη ως άνθρωπος .Την ευχαριστώ ιδιαίτερα.

Ευχαριστώ επίσης για την αμέριστη συμπαράστασή της την κυρία Βάσω Ψιμούλη , Αναπληρώτρια Διευθύντρια της Εφορίας των Γ.Α.Κ. . Χωρίς εκείνη θα ήταν πολύ πιο δύσκολη η πρόσβαση στα Αρχεία της Πάτρας . Φωτεινή εξαίρεση της αντίδρασης των δημοσίων φορέων που αντιμετώπισα στην Πάτρα αποτελεί η υπεύθυνη του Μουσείου Τύπου Πάτρας, Κατερίνα Τσίρου, που τόσο πρόθυμα έσπευσε να βοηθήσει στην προσπάθειά μου.

Ευχαριστώ επίσης :

τον Βασίλη Λάζαρη για τις πληροφορίες του ,

τους υπεύθυνους της Βιβλιοθήκης Εθνικής Αντίστασης , που μοιράστηκαν μαζί μου την εμπειρία τους ,

τους καθηγητές Θάνο Λίποβατς , Δέσποινα Παπαδημητρίου , Κατερίνα Μιχαλοπούλου και Γιαννουλόπουλο Γιάννη για τη βοήθεια που μου έδωσαν με τις γνώσεις τους .

Λυπάμαι πραγματικά για τη στάση της υπεύθυνης των ΓΑΚ Πάτρας Κας Ρουμελιώτη που σε συνεργασία με την αρμόδια Διευθύντρια των αρχείων του Υπουργείου Παιδείας, Κα Κεφαλληνιάου , έκαναν ότι ήταν δυνατό ώστε να εμποδίσουν την έρευνα. Ελπίζω το αποτέλεσμα να δικαιώνει τα δύο χρόνια που τους αντιμετώπισα και την επιμονή μου αυτή .Πιστεύω να τους απογοήτευσα , γιατί τους αξίζει . Είμαι σίγουρος ότι θα προσπαθούν χρόνια να βρουν απαντήσεις στους προβληματισμούς τους από τη στιγμή που δεν έλαβαν υπ όψιν τους ούτε την τελεσίδικη απόφαση της Εφορίας των ΓΑΚ για φωτοτύπηση του Αρχείου , στην προσπάθειά τους να με εξοντώσουν οικονομικά και ηθικά.

Εκφράζω εκ των προτέρων τη συμπαράσταση μου στους συναδέλφους που θα μελετήσουν αρχεία στην Πάτρα . Περιμένω την επικοινωνία τους μαζί μου για να προσφέρω οποιαδήποτε βοήθεια μπορώ στην επίλυση των προβλημάτων που θα αντιμετωπίσουν .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

1. ΑΡΧΕΙΑ

Αρχείο Δοσιλόγων , Γενικά Αρχεία του Κράτους , Παράρτημα Πατρών .
Γερμανικό αρχείο Κατοχής , Αρχείο Κ.Ε.Ι.Ν.Ε. , Ακαδημία Αθηνών ,
Αρχείο Α.Σ.Κ.Ι.

Αρχείο Ε.Λ.Ι.Α. , Αρχείο Ηλία Παπαστεργιόπουλου

Έντυπο αρχειακό υλικό από το Μουσείο “Ναπολέον Ζέρβας”
Μουσείο Τύπου Πάτρας

2. ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Περίοδος : (Σεπτέμβριος 1944 – Αύγουστος 1946)

“ΣΗΜΕΡΙΝΗ”

“ΝΕΟΛΟΓΟΣ ΠΑΤΡΩΝ”

“ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΧΑΪΑ”

“ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ”

και επίσης φύλλα των εφημερίδων :

“ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ”

“ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ”

“ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ” της αντίστοιχης περιόδου.

B ΒΙΒΛΙΑ

1. Κανελλόπουλος Παναγιώτης , *Ημερολόγιο Κατοχής , 31 Μαρτίου 1942- 4 Ιανουαρίου 1945* , Βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ , 3^η Έκδοση , 2003.
2. Σπηλιωτοπούλου Μαρία –Παπαστράτης Προκόπης , συντ., *Χρονολόγιο Γεγονότων 1940-44 , Από τα έγγραφα του Βρετανικού Υπουργείου των Εξωτερικών . Foreign Office 371* , Κ.Ε.Ι.Ν.Ε. , Ακαδημία Αθηνών , Αθήνα 2002 .
3. Πολίτης Ε. Νίκος , *Χρονικό του Πατραϊκού τύπου , 1840-1940* , Πάτρα 1984
4. Μαμόπουλος Πέτρος , *ΜΕΡΕΣ ΑΓΩΝΙΑΣ- Αι Πάτραι κατά την απελευθέρωση* , Αθήναι 1949
5. Λάζαρης Βασίλης, *Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ , ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ* , ΑΘΗΝΑ 2006
6. Λάζαρης Βασίλης , , *Πολιτική Ιστορία της Πάτρας , τόμος τέταρτος , 1945-1955* , Αχαϊκές Εκδόσεις , Πάτρα 1990
7. Mark Mazower , επιμ. *Μετά τον Πόλεμο . Η ανασυγκρότηση της Οικογένειας του Έθνους και του Κράτους στην Ελλάδα 1943-1960* , Εκδόσεις Αλεξάνδρεια 2000
8. Παπανδρέου Γεώργιος , “ *Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ*” , Ελληνική Εκδοτική Εταιρία Α.Ε. , Έκδοση 3^η
9. “*Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1940-1950 , ΕΝΑ ΕΘΝΟΣ ΣΕ ΚΡΙΣΗ*” , ΘΕΜΕΛΙΟ , ΑΘΗΝΑ 1984
10. Λευτέρης Αποστόλου , παρουσίαση-σχολιασμός, “*ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΖΕΡΒΑΣ, Ο ΜΙΣΘΟΦΟΡΟΣ, από τα απόρρητα αρχεία του ΕΔΕΣ*” . Εκδόσεις Φιλίστωρ, Μάρτιος 2005
11. Παπαστεργιόπουλος Ηλίας *Ο παράνομος τύπος στο Μωρηά στα χρόνια της Κατοχής 41-44*, Αναδημοσίευση από το: Ηλία Παπαστεργιόπουλου, *Ο Μωρηάς στα όπλα* (Εθνική Αντίσταση 1941-

- 44), Εκδόσεις Έρευνα και Κριτική της Νεοελληνικής Ιστορίας, Αθήνα 1965
12. Παπαστεργιόπουλος Ηλίας , “Ο Μωρηάς στα όπλα”, Εκδόσεις Έρευνα και Κριτική της Νεοελληνικής Ιστορίας, Αθήνα 1965
13. Παπαστεργιόπουλος Ηλίας , *Η απελευθέρωση της Πάτρας ,Η εποποιία της Ε.Α. , 4/10/44 , Άγνωστα και απόρρητα στοιχεία από το Αρχείο της τρίτης Μεραρχίας του ΕΛΑΣ* , Αθήνα . Ανατύπωση από το περιοδικό “Εθνική Αντίσταση” , Συλλογή 14^η
14. Μαχαίρας Ευάγγελος , *50 χρόνια μετά...*, Σύγχρονη Εποχή , 3^η ΕΚΔΟΣΗ , Αθήνα 2001.
15. Γιάννης Μπιναρδόπουλος, Λάμπης Ρούπας, Θεodorής Χλιάπας, “*Η Αιγιάλεια στην Κατοχή και στην Αντίσταση 1941-1944*”, Αθήνα 1987
16. Μούτουλας Παντελής , *Πελοπόννησος 1940-1945 , Η περιπέτεια της επιβίωσης , του διχασμού και της απελευθέρωσης* , Βιβλιόραμα , Αθήνα 2004
17. Κυριαζής Δημήτριος , *1940-1950 , Η δεκαετία που συγκλόνησε τη χώρα , Πόλεμος –Κατοχή- Εθνική Αντίσταση- Εμφύλιος* , Εκδοτικός Οίκος Σ. Ι. Ζαχαρόπουλος Α.Ε. , Έκδοση 2^η , Αθήνα 2003
18. Παπαγεωργίου Γεώργιος , *Η Εθνική Αντίσταση στην Αιγιάλεια 1941-1944 , Η κατοχή στο Αίγιο* , Αθήνα 1983
19. Κουτσούκης Κλεομένης επιμ., *Η προσωπικότητα του Άρη Βελουχιώτη και η Εθνική Αντίσταση. Ένα Επιστημονικό Συμπόσιο.* Εκδόσεις ΦΙΛΙΣΤΩΡ ,1997
20. Εθνικές Αντιστασιακές Οργανώσεις 41-45. (*Πρακτικά του 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Συνομοσπονδίας Εθνικών Αντιστασιακών Οργανώσεων*) , Συνομοσπονδία Ε.Α.Ο., συνεργασία με Εταιρία Μελέτης Ελληνικής Ιστορίας .Αθήνα, Μουσείο Ναπολέοντα Ζέρβα.
21. Παπαντολέων Αντώνιος , *Ο μυστικός αγώνας της Εθνικής Αντιστάσεως ΕΛΕΣ-ΕΟΕΑ. Απόρρητα έγγραφα – Άγνωστες πτυχές. Το χρέος μου προς την αλήθεια 55 χρόνια μετά* , Ελεύθερη σκέψις , 1997
22. Αρχεία Εθνικής Αντιστάσεως (1941-1944) , Γενικό Επιτελείο Στρατού , Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού , τόμος 5^{ος}

- 23. ΚΩΔΙΞ ΘΕΜΙΔΟΣ 1945**, Βιβλιοθήκη του Δικηγορικού Συλλόγου
Αθηνών
- 24. ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΠΑΠΥΡΟΥΣ-
ΛΑΡΟΥΣ**, Επιστημονική Εταιρεία των Ελληνικών Γραμμάτων
ΠΑΠΥΡΟΣ 1963, τόμος 7

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	2
I. ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ	4
II. ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ.	
ΟΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ 1 ΚΑΙ 6 ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥΣ.	8
III. Η ΠΑΤΡΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ	12
IV. ΤΟ ΔΟΣΙΛΟΓΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΣΤΙΣ ΤΟΠΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ	23
V. ΟΙ ΔΙΚΕΣ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ ΤΟ 1945	29
VI. ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΙΚΩΝ ΤΟΥ 1945	42
VII. ΤΟ ΑΝΤΙΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ ΣΤΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ .	
Η μέχρι τη δίκη του ΕΑΜ Αχαΐας περίοδος	50
VIII. ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΗΓΕΤΩΝ ΤΟΥ ΕΑΜ ΑΧΑΪΑΣ	
1. Η σύσταση της Επιτροπής ΕΔΕΣ Πάτρας και η σύγκρουση με τον ΕΛΑΣ	55
2. Το κατηγορητήριο και οι ενστάσεις περί αναρμοδιότητας	61
IX. Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΗΓΕΤΩΝ ΤΟΥ ΕΑΜ ΑΧΑΪΑΣ ΤΟ 1946	64
X. Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ	
ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΤΟΥ ΕΑΜ ΑΧΑΪΑΣ.	73
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	88
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	93